

HAK ve MEFHUMU

2009 KAYSERİ

Dizgi ve Baskı

YAĞAN OFSET MATBAACILIK

Matbaacılar Sitesi 5. Blok No:57 KAYSERİ

Tel: (0.352) 331 12 12

Fax:(0.352) 331 76 76

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
I- Hak ve Mefhumu	9
A- Hakın Taksimi	13
B- Hakın İfası	15
C- Hakın Rükûnleri	16
II- Allah İçin Olan Haklar	18
III- Zayi Olmayan Haklar	21
IV- Ana-Baba Hakkı	22
V- Şeriatın Maksatları	29
A- Zarurat-ı Diniye	29
1- Dinin Muhafazası	30
2- Aklın Muhafazası	32
3- Neslin (Irz ve Namusun) Muhafazası	33
4- Nefsin Muhafazası	38
5- Malın Muhafazası	41
B- Hacıyat (İhtiyaç Duyulan Şeyler)	45
C- Tahsiniyat (Güzelleştirici Şeyler)	46
VI- Nikâh ve Önemi	48
1- Mehir Hakkı	55
2-Eşlerin Karşılıklı Hak ve Görevleri	56
3- Talak ve Çeşitleri	65
4-Hakem Tayini	71
5-Sureta (Şeklen) Boşanma	72
6- Tecdidî Nikâh	73
7- Müla'ana (karşılıklı Lanetleşme)	74
VII- Alim ve Ulemanın Hakkı	76
VIII- Müslümanların Karşılıklı Hakları	81
1- Selamlaşmak	81
2- Davete İcabet Etmek	86
3- Nasihat İsteyene Nasihat Etmek	87
4- Hapşırana Cevap Vermek	89
5- Hasta Ziyareti	90
6- Cenazeye Katılmak	91
IX- Re'aya (Halk) ve Hakları	92
1- Adalet ve Hak	96
2- Dostluk ve Hakkı	99
3- Haya ve Fazileti	102
X- Faziletler	104

SUNUM

Bismillahirrahmanirrahim

“Hak ve Mefhumu” adı altında bu kitapta okuyucularına sunulmaya çalışılan bilgiler gerçekten her insanın, hele de her Müslüman’ın mutlaka bilmesi ve hayatında uyması gereken zaruri bilgilerdir. Zira insan hayatını anlamlı kılan, toplumun huzurunu ve güvenliğini sağlayan, kişilerin bireysel ve toplumsal (kamusal) haklar konusundaki bilgileri doğrultusunda sorumluluklarının bilincinde olarak davranmalarıdır.

“Hak” -Yaratanın ve yaratılanların hakları- konusuyla ilgili bilgiler zaruri bilgilerdir. Çünkü, yaşamımızda bize düşen görevleri hassasiyetle yerine getirebilmemizin ilk şartı “Hak ve haklar” konusunda yeterli bilgi sahibi olmaktır. Cenâb-ı Allah (C.C.) bir ayet-i kerimesinde: “Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?” buyurmak suretiyle bilginin insan hayatında çok önemli bir yerinin olduğunu açıkça vurgulamıştır. Bir hakkın, hak sahibine verilmesi veya kullandırılması o konuda muhatap olan kişi veya kişilerin sorumluluğunu muciptir. Dolayısıyla, sorumlulukların yerine getirilebilmesi ve hakkın teslimi konusu “Hak ve Mefhumu” hakkında gerekli ve yeterli bilgi sahibi olmayı zaruri kılmaktadır.

Allah (C.C.)’ın kulları üzerindeki haklarını bilmeyen; Allah’a karşı, ana-babanın evlatları üzerindeki haklarını bilmeyen ana-babasına karşı, eşinin haklarını bilmeyen eşine karşı; komşuluk haklarını, akrabalık haklarını, evladının haklarını... hayvan haklarını bilmeyen; komşusuna, eşine, akrabasına, evladına... hayvanlara karşı sorumluluklarının bilincinde olamaz ve hayatını haksızlıklar deryasında geçirir. Ömrünü “Hakları” gözetmeden, sorumluluklarını yerine getirmeden geçirdiği için de ebedi hayatı Cehennemle noktalanır, Allah korusun!

Bundan dolayı Selahattin KİP Hocaefendi’nin “Hak ve Mefhumu” konusunu işleyen bu eserinin “Hak” konusunda

bilgi sahibi olanların bilgilerini tazelemelerine, yeterli bilgisi olmayanların da bilgilenmelerine vesile olmak suretiyle bireysel, ailevi, iş ve sosyal hayatta haklarının ve sorumluluklarının daha bir bilincinde olarak yaşamalarına katkı sağlayacağına inanıyorum.

Kitabın imlâ hatalarını düzeltme görevini bana tevdi ederek bu vesileyle eserin yayına hazırlanmasında benim de bir nebze de olsa katkı sağlamama, böylece okurlarına bir hizmet sunmama fırsat tanıdıkları için ve bıkmadan usanmadan, “Ne yapsam da insanlara bir faydam olsa!” arayışından ve gayretinden dolayı muhterem Hocama şükranlarımı sunarken, bu eserin okurlarını, “Hakkı hak bilip Hakk’a ittiba edenlerden” olmalarına vesile kılmasını Cenab-ı Allah’tan niyaz ediyorum.

“Hâlik’ın nâmütenahi adı var, en başı Hakk;
Ne büyük şey kul için hakkı tutup kaldırmak!”

M.Akif ERSOY

09.08.2009
Mükremin ÖNER

MUKADDİME

Bismillâhirrahmânirrahîm

Cenâb-ı Hakk, Mü'minûn Suresi'nin 68-71. ayetlerinde şöyle buyurmaktadır: "Onlar (inkârcılar); bu sözü (Kur'an-ı Azimüşşan-ı) hiç düşünmezler mi? Yoksa kendilerine daha önceki atalarına gelmeyen bir bilgi mi geldi? Yoksa kendilerine gelen peygamberi henüz tanımadıkları için mi inkâr ediyorlar? Yoksa O'nda cinnet olduğunu mu söylüyorlar? Hayır hiç birisi değil! O, (Peygamber A.S.) onlara hak ile geldi. Ama onlardan çoğu hakkı sevmezler, gerçeğin hakim olmasını istemezler, ondan kaçarlar. Eğer hak, onların kötü arzu ve isteklerine tabi olsaydı, mutlaka gökler ve yer ile onların içindekiler bozulur, fesada uğrardı. Aslında Biz, onlara şan ve şeref verecek olan Kur'an'ı getirdik, ama onlar kendi onur ve şerefleri ile isimlerini yaşatacak şeye sırt çevirdiler."

Ayrıca Hucurat Suresi'nin 7-8. ayetlerinde şöyle buyrulmaktadır: "Bilesiniz ki Allah'ın Resülü sizin aranızdadır. Eğer o size uyacak, itaat edecek olsa idi sıkıntıya uğrar, çıkmaza girerdiniz. Fakat Allah (C.C.) size imanı sevdirdi, onu kalbinizde süsledi ve sizlere küfre, fıska (pis şeylere) ve isyana karşı ikrah ve tiksinti verdi. Onlar var ya (bu sıfatta olanlar) rüşte, hidayete erenler işte onlardır. Bu da Allah'tan bir lütuf ve nimetidir. Allah alîmdir, hakîmdir."

Yani, Peygamber vasıtası ile insanlığa gelen hak ve gerçek düzen, kainat nizamıdır. İnsan da bu düzenin bir parçasıdır. İnsan onunla insandır, onunla şereflidir. Kur'an-ı Kerim'de: "Allah'ın fitratı ki, insanı o fitrat üzere yarattı, Allah'ın yaratmasında değişiklik yoktur; sapaşğlam din de budur, amma insanların çoğu bilmez, (Rum-30)" buyrulur. Allah (C.C.) kâinat nizamını buna bağlamıştır. İnsanların biri diğerini tutmayan nefsanî, şeytani ve şehevî arzu, istek ve değerlendirmelerine (yüceltme, indirme, uçurma, sindirme, büyütme, küçültme, kızma, sevme v.b.), basit, ölçüsüz ve bir kararda kalmayan tutarsız hükümlerine uyulsa idi kainat düzeni bozulur herc-ü merc olur, altı

üstüne gelir, dünya fesada gider ve üzerinde yaşanılmaz olurdu.

Ferdi, ailevi ve toplumsal hayat, devlet ve insanlık hayatı göz önüne alınarak insafla düşünülürse bu gerçek açıkça görülecek ve kabul edilecektir. Kur'an'î düzenin yaşandığı bir hayat ortamında huzursuzluk, zulüm ve yıkım asla görülmeyecektir. Ama ne zaman ki; bu nizamın dışına çıkılır, nefsanî ve hevâ-i arzulara uyulursa işte o zaman hep ezalar, cefalar, zulümler, tahakkümler ve yıkımlar baş gösterir. Buna, din dilinde fitne ve fesat denir ki; böyle bir durum hayatı zehirleyen, insanlığı yaşamdan soğutan, ölümü imrenilir hale getiren bunalımlara ve facialara yol açar. Kur'an'ın tabiri ile: "Nereye kaçacağım?" dedirten bir düzen oluşur. Bilinmelidir ki, bu husus Kur'an'î bir gerçektir.

Peygamberlerin gönderilmesindeki hikmet de bundandır. Peygamberler, insanlar arasında vaki olacak ihtilaflı konularda adaleti tesis etsinler ve onlara hakkı öğretsinler diye gönderilmiştir. Hızır Bey Çelebi bu konuyu Kaside-i Nuniye'sinde şöyle açıklar: "Eğer Peygamberler gelmese idi, insanlar arasında ne dünya düzeni ve ne de ahiret işi yürütülemezdi. Zira insanın, gerek aklının hükmünde ve gerekse dinler ilminde (fitratı gereği) eksikliği vardır. Dolayısıyla, insanın bu eksikliklerini tamamlayacak ve kemale erdirecek bir öndere ihtiyacı vardır," der. Nitekim insan fitratında; sevdiklerini hep haklı görüp, hükümü onların lehine yorumlama, sevmediklerini de hemen haksız bulup aleyhine hüküm verme temayülü vardır. Ama peygamberler bütünü ile hükümleri yerli yerine koydular ve adaleti tesis ettiler. Onların varisi olan alimler bunları insanlara talim ettiler, öğrettiler. Böylece kıyamete kadar sürecek nizamın temelini atıp, İlahi Hükümleri insanlığa mal etmek suretiyle de sahip çıkılması ve korunmasını kolaylaştırmak suretiyle, hiçbir kimse tarafından bozulamaz kurallar tespit edilerek yerli yerine oturtuldu.

O halde kainat düzenini ayakta tutan bu hakkı-hakikati (gerçeği), peygamberlerin talim ettiği ve onlardan alarak alim-

lerin insanlığa ulaştırdığı ölçü dahilinde tanımak gerekir. Zira tanınmayan şeye itibar edilmez, sahip çıkılamaz. İnsan bir şeyi tanıdığı ve kavradığı nispette değerlendirir; beğenirse sahip çıkar, bağlılık gösterir; bağlılığı nispetinde teslimiyet gösterir, teslimiyeti nispetinde kendisine emniyet telkin eder; emniyet nispetinde huzur ve rahatlık verir, haz duyar, lezzet alır. Dini hükümleri nefesine sindirebilen insan kendi aleyhine olarak gördüğü hükümlerden de üzüntü duymaz, bilâkis hakkı olmayan bir şeye bulaşmaktan korunduğu ve haramın içine düşmediği için de ayrıca şükreder, rahatlar.

Konunun önemine binaen hakkın ve gerçeğin taalluk ettiği ve her Müslüman'ın mutlaka bilmesi, hassasiyet göstermesi gereken bazı hususlara açıklık getirmek maksadı ile "Hak ve Mefhumu" adlı bu küçük risaleyi yazma gereğini duydum. Bu çalışmamın İslam Dini'ne ve insanlığa bir hizmet olmasını Cenab-ı Allah (C.C.)'tan dilerim. 28.07.2009

Selahattin KİP
Emekli Müftü

I- HAK VE MEFHUMU **Bismillahirrahmanirrahim.**

Allah'ü Te'alaya hamd ve Rasulu Hz. Muhammed (S.A.V.) ve O'nun ashabı üzerine salatü selam ile başlamak istiyorum. İnsanlar arasında çok yaygın olarak kullanılmakta olan "Hak" tabiri, oldukça ağırlıklı manalar içerir. "Hak" tabirinin yersiz olarak kullanıldığı da vakidir. Ama her şeye rağmen üzerinde durulması, düşünülmesi ve değerlendirilmesi gerekli olan önemli ve mukaddes bir tabirdir.

"Hak", kelimesi lügatta birkaç manaya gelmekle beraber, sabit ve mevcut manaları etrafında döner. ve "Hukuk düzeninin kişilere tanımış olduğu yetkiler" olarak tarif edilir. Hakkın karşıtı batıldır. Kur'an-ı Kerim'de: "Hak geldi batıl zail oldu; zaten, batıl yok olmaya mahkumdur," buyrulur (İsra:81). Ve: "Onlardan çoğu üzerine söz (azap) hak oldu, artık onlar iman etmezler (36/7)." Yani onların iman etmeyecekleri sabit oldu. Onlar iman etmez. Ve: "Hakkı ihkak ve batılı ibtal için (8/8)." Yani: "Hakkın hak olarak ve batılın da batıl olarak tesbiti ve hiç kimse tarafından da değiştirilememesi için her iki mefhumun da yeri sabit olmuştur," denir.

"Hak", Allah zülcelâl vel kemal Hazretlerinin mübarek isimlerinden biridir. Hakkı tarif eden ilim erbabından bir çokları şöyle ifade etmişlerdir: "Hak", sabit şey anlamındadır, sıdk ve sevap için de kullanılır. "Bu söz hak ve isabetlidir," denir. Lügatta Hak: İnkârı kabil olmayacak derecede sabit olan şey, demektir. Mana ehlinin ıstılahında: "Vakı'aya uygun hüküm" demektir. Sözlükte; itikad, din ve mezhepler için de kullanılır. Zira bunların Hakka şumulü vardır, hakikatlar içerir; karşıtı da batıldır. "Sıdk", doğru sözler için kullanılır. Bunun karşıtı kizb (yalan)dir. Hükmün doğruluğu demek vakı'aya uygunluğudur. Hükmün olaya uygun düşmesi ile Hak, hüküm olarak değerlendirilir. Olaya mutabık düştüğü için de, "doğru hüküm" denilir.

Hak, tabiri bazen de "ciddiyet" manasında "şaka"nın zıddı olarak kullanılıyor. İbrahim (A.S.)'in putları kırmasından sonra,

en büyük putlarını işaret ederek: "Belki bu yapmıştır" dediğinde: "Bize Hak ile mi geldin yoksa bizimle şaka mı yapıyorsun (21/55)?" demişlerdi. Görülüyor ki hak kelimesi bazen de ciddiyet anlamında zikredilmiştir. Ve nihayet Hak kelimesi hiçbir tarafta şüphe, şaibe götürmeyen sabit şeylerin ifadesi için kullanılmıştır. Bizim halk tabirimizde: "Hak denince akan sular durur," deyimi meşhur ve yerindedir. "Hakkıdır ya da hakkı değildir; Hakkıdır ya da haksızdır" sözleri oldukça ağırlık ifade eden terimlerdir.

Ayrıca HAK, belirlenmiş paylar için söylenir: "Onların mallarından dilenenler ve mahrumlar için hak vardır (51/19)." Yani onlar için tayin edilmiş payları vardır. Sadece Allah Hakkı olarak kulun üzerindeki haklar vardır. Sadece kul hakkı olarak Allah (C.C.) nun üzerine aldığı haklar vardır. Allah ile kul arasında müşterek olup Allah tarafının ya da kul tarafının daha ağır bastığı haklar vardır. Bunlar sekiz bölüm olarak takdim edilir.

Bunlar:

- 1- İman ve gerekleri.
- 2- İmanın gereği olarak dinin korunması ve ibadetler.
- 3- İbadetler ki, içinde Mü'net vardır. Mü'net, sorumluluk ve külfet demektir. Aile reisi ailenin sorumluluğunu yüklenir, Devlet reisi devletin mü'netini yüklenir. Bu bölümün bir tarafı ibadet iken diğer tarafı sorumluluktur. Mü'net de Allah adına yerine getirilmesi gereken külfettir. Burada, kulların umumî hakları bulunduğu için Allah'ın Hakkı da söz konusu olmaktadır. Dolayısıyla bu sorumluluğun Allah adına yerine getirilmesi vacip olmaktadır. Fıtır Sadakası gibi ki, bir tarafı ibadet iken diğer yandan Allah'ın kullarına yardımıdır. Bunu Allah istediği için Allah Hakkı olarak kulun borcudur.
- 4- Mü'nettir ki, içinde ibadet vardır. Öşür gibi ki, esas itibarıyla kulu ilgilendirir.
- 5- Mü'nettir; içinde ukubet (ceza, eziyet) vardır. Haraç gibi ki, gayr-i müslimler için ceza iken diğer taraftan ise kulların menfaati vardır. Aynı zamanda gayr-i müslimler ibadet ile mükellef tutulmadığı için Müslümanların ödediği öşürün

karşılığı olmak üzere kendilerini himaye eden devlete karşı vatandaşlık görevidir. Günümüz tabiriyle vergidir.

6- Allah ile kul arasında dönen haklı ki, keffarelerdir. Keffaret ile bir taraftan kulun işlediği hata ve kusurunun cezası ödenirken diğer taraftan da sevap kazanılıyor. Böylece Allah hakkı ile kul hakkı birleşiyor, bir arada dönüyor.

7- Kendi nefsinde kaim haklı ki, ganimet ve madenlerden alınan (Humus) beşte bir vergidir. Bu da tamamen devletin hakkıdır. Zaten devlet vatandaşından her hangi ad altında vergi alma selahiyetine sahiptir. Yeter ki, halk ve vatandaşlar arasında ayırım, haksızlık ve zulüm olacak biçimde olmasın; adalet ölçülerine riayet edilsin.

8- Sadece ukubet (ceza, işkence) olan haklar vardır ki; Had (suçun gerektirdiği ceza), buna örnek teşkil eder. Had cezasıyla ilgili bir dava şartlarına göre açılır da, suç ispat edildikten sonra da birileri kalkıp davadan vaz geçerek bu suçun yok sayılmasını ve cezaların kaldırılmasını isteyecek olursa kabul edilmez. Hadlerden zina haddi, kazf haddi ve içki hadleri vardır. Bunlar Allah hakkı olarak din adına yerine getirilir. Bu konularda dava açılır da resmen hüküm verme aşamasına gelinirse artık bağışlanması caiz olmaz ve suç affedilemez. Karar aşamasına gelindikten sonra ilgililer tarafından suçlunun bağışlanması geçerli olmaz.

Zina eden birisi hakkında dava açılacak, mahkemeye intikal edecek, bütün delilleriyle hukukun gerektirdiği ölçü içerisinde suç sübut (ispat edilecek) bulacak ve ondan sonra da birileri aracı olacak, ceza kaldırılacak ya da ilgililer davadan feragat edecek suçluyu bağışlayacak; bu caiz değildir. Zira bu suç, umumu alakadar eder; bina'enaleyh Allah hakkıdır, bunu bağışlamaya kimsenin hakkı ve selahiyeti yoktur. İslamın hükmü budur, din bunu emreder. Bunu bağışlamaya ne fert olarak kimselerin ne de hükümetin ve sultanın yetkisi vardır. Aynı zamanda birine kazf eder (zina isnad eder) ve şartları dairesinde ispat edilirse mutlaka infaz edilecektir. Şayet ispat edilemezse ki, bunun isbatı

için en az şahitlikleri müteber dört erkek şahit olmalı, şahitler ifadelerinde ittifak etmeli; zaman, mekân ve şekil itibariyle şahitlerin ifadelerinde ihtilaf olmamalı ve hepsinin şahitlikleri aynı noktada buluşmalıdır. Böylece suç sabit olduktan sonra mutlaka ceza infaz edilecektir. Şayet şahitler arasında ihtilaf ve tutarsızlık olursa o takdirde gerek davacı ve gerekse şahitler müfteri sayılır ve kendilerine kazf - iftira - haddi vurulur ve ondan sonra da hayat boyu şahitlikleri kabul edilmemek üzere kendilerine "fasıklık" damgası vurulur; dinî hükümlerde şahitlikleri kabul edilmez. Adaletlerini kaybetmiş ve fasıklıkları sabit olmuş olur; toplum içinde fasık olarak bilinirler. Bir insan için bundan daha büyük ceza olmasa gerek! İnsan şahsiyetini koruma adına çok önemli bir tedbirdir bu. İslamın bu husustaki prensibini dünya hukuku mutlaka değerlendirmelidir.

Fukaha katında "HAK" Şer'an sabit olan hükümler için söylenir. Velayet, Vekâlet, Hadane, Şuf'a, Muhayyeriyet v.b. haklar gibi. Bu haklara müstahak olan, bu sıfatlar kendileri için sabit olan insanlar için bu sıfatlardan doğan hakları tasarruf etme ve kullanma salahiyetleri (hakları) vardır. Lehine sabit olan kimseye hakkı almak, aleyhine sabit olana da hakkı ödemek hakkı doğar.

Bir de İrtifa hakları vardır ki; yoldan yürüme, üst katta oturma, kanaldan sulama gibi haklar da vardır. Müstahakları bunları kullanma hakkına sahiptirler. Bu haklarını kullanmalarına mani olmak zulüm ve haksızlık olur.

Allah (C.C.), kâinatı adalet düzeni üzerine kurmuştur. Bunu ihlal etmek dünya düzenini bozmaktır. Bu her yerde ve herkes için geçerlidir. İnsan başta kendi nefsinde adil olmalıdır.

Nefsinde adalet, nefsin lehine ve aleyhine olan şeyi bilmesi ve onu uygulamasıdır. Bunun tatbiki için İmam Maverdî şunları söyler: "Kendi hakkı ve ölçüsü içinde kalacak. Başkalarının hakkına taaddi (hududu aşmak) ve tecavüzde bulunmayacak. Bunun iki yönü vardır. Kendisine düşen hakta kusur etmeyecek, başkasının hakkına müdahale etmeyecek. İnsan kendisinden

küçük olanlara karşı hakkı koruyup onlara kolaylık göstermeli ki alakaları devamlı olsun; zorluk göstermemeli ki karşısına almış olmasın, şerrinden ve zararından emin olsun. Hak ölçüsü içinde ülfet ve merhamet gösterebilir ki sevilsin; menfaatında yardımcısı olunsun. Büyüklerine karşı ki; bunlar amirleri, iş verenleri, babaları ve ağabeyleri olabilir; bunlara itaatta samimi olmalı ki, güven ve itimada mazhar olsun. İşine itina göstermeli ki, samimiyetine inanılsın; başkalarına yardımcı olsun ki, onların iltifatını görsün. Kendi seviyesinde olanlara karşı da, onları kendi yerine koyarak kendisinin bekleyebileceği şeyleri onlardan da esirgemesin, kendisine yapılmasını kabul edemeyeceği şeyi onlara reva görmesin. Böylece insaf kuralına riayet etmiş olur, dostluk ve karşılıklı sevgi devam eder, sohbetleri ve dostlukları sürekli olur.

Kelime olarak Hakikat'ın kullanımında; ismin kendisi için konulmuş olması kastedilir. "Hakkaş-şey" kökünden "Faile" vezninde kullanılır. Faile (ölçü) manasındadır, hakikun demektir. Hakikat lafzındaki "ta" vasfiyetten (doğruluğu ifade için kullanılmıştır) ismiyete geçtiği içindir. Te'nis (dişilik) alameti değildir; alamette olduğu gibi. İstilahta "Hakikat" karşılıklı konuşmalarda niçin söylenmişse onun için kullanılmasıdır. Yani başka bir istilahta başka şey için kullanılırsa buna mecaz denir; hakikat olmaz. Örneğin "Salat" kelimesi lügatta dua için olduğu halde Şer'î istilahta belirli rükûn ve zikirlerden oluşan Namaz için kullanılır. Demek ki "Salat" kelimesi lugavî istilahta dua için hakikat iken, Şer'î istilahta namaz için hakikat olur. Hakikatın karşıtı olarak kullanıldığı zaman mecazî manada kullanılmış olur. Ama hakikatın murad edilmesinde sakınca bulunduğu zamanlarda ancak mecaze gidilir, aksi halde mecaz kullanılmaz.

A- HAKKIN TAKSİMİ

Hakkın taksiminde Allah'ın kullarına karşı hakkı, kulların Allah'a karşı hakkı, kulların birbirlerine karşı hakları söz konusu olur. Öncelikli olarak şu bilinmelidir ki; Allah (C.C.) tarafından

Hak olarak kabul görmeyen şey Hak olarak iddia edilemez ve ispatlanamaz. Allah (C.C.), hiç kimseye ve hiçbir şeye karşı bir hak ile borçlu ve mecbur değildir. Yer yer Ayet ve Hadis-i şeriflerde Allah'ın borçlandığı ve üzerine hak olarak aldığı şeyler, sadece fazl ve rahmetinden dolayı üzerine aldığı şeylerdir. Ancak Allah (C.C.) bir şeyi üzerine aldığını bildirdi ise onun bir Hak ve O'nun vaadında asla hulf (dönme) olmadığına inanılır ve güvenilir. Ve bilinir ki bunlar bir mecburiyetin ve zaruretin gereği değil sadece rahmet ve faziletinin feyzidir.

Akaidimizde; "Eğer bize sevap verirse sadece fazilet eseri, azab verirse yine sadece adaleti iledir," denir (Cevher; 80-81). Yani Allah'u Te'alâ hiç bir şeye mecbur değildir.

Mutezile mezhebinde iddia edildiği gibi; "Maslahat (fayda sağlamak), Allah üzerine vaciptir" demek O'nun küllî iradesine ve mutlak hakimiyetine ters düşer. Ehl-i sünnet bunu kabul etmezler.

"Hakkın yegâne kaynağı ALLAH (C.C.)'dur," dedik. Allah tarafından Hak olarak kabul edilmeyen hiç bir iddia, talep ve aidiyet Hak olarak kabul edilmez.

Hakların taksiminde kaza-î hükümlerle müeyyed (doğrulanmış) haklar ve sadece diyanet yönünden hak olarak kabul edilen haklar vardır. Açık bir örnek olsun diye kaydedeyim: Adam kalkmış birinin üzerinden alacağı olduğunu iddia etmiş ve yeterince şahit de ayarlamış. Mahkemede alacaklı olduğunu savunmuş, şahitlerini de dinletmiş. Müsbet delillerle alacaklı olduğunu ispatlamış. Hakimin, onu alacaklı olarak hüküm vermekten başka seçeneği kalmamıştır. Ve davacı mahkeme kararıyla alacaklı olarak hüküm almıştır ama karar vakiaya uygun değildir. Çünkü adamın borç verdiği falan yoktur, fakat zahiren ispatlamıştır. Bu gibi durumlarda dinin ve vicdanın hükmü farklı oluyor. Rasulullah (S.A.V.) bir hadis-i şeriflerinde bunu dile getirirlerken: "Birileri bana gelip dava arzederlerse ve ola ki, biri diğerinden lafazan olur da haklı olduğunu inandırıcı bir şekilde ifade ederse, ben de onun ifadesine dayanarak hüküm

veririm. Şayet böyle bir durumda kalırsanız biliniz ki o aldığınız şey Cehennem ateşinden bir parçadır," buyurur. Yani haksız olduğu halde haklı çıksalar bile esasta hiçbir zaman Allah katında haklı olamazlar, ahirette hesapları çetin olur. İnanan insanların vicdanlarındaki hükümler kendilerini tatmin eder. Yani: "Ben kıvamına getirdim, sebeplerini ayarladım mahkemede hak ettim," demekle haklı çıkmaz ve bu yolda aldığı şey kendisi için hiç bir zaman hak ve helal olmaz.

Hakların taksiminde kaza-î hükümlerin dünyevî müeyyideleri vardır. Diyanî haklar ise (Delili olmamakla beraber vicdanen bir hak olduğu kabul edilen haklar), sadece diyanet yönünden hak olarak kabul edilmiştir; insaf ve vicdan ile bilinir. Nitekim Rasulullah (S.A.V.): "Hak nerede ise sen de orada ol, şüphe ettiğin hususları aklınla ayırt. Bilesin ki, o senin aleyhine Allah'ın delilidir, sende emanet edilmiş berekâttır (berekettir, faziletlerdir)," buyurmuşlardır (Keşf: 2025). Bunlar belki müeyyidelerle tesbit edilemezler ama hakikattir.

Hak, sözün veya hükmün vakiaya (olaya) uygun düşmesi anlamında kullanılır. Elbette vakiaya uygun düşmesi kişilerin değerlendirmelerine göre değişir, ancak bunlar değerlendirilirken elde, şaşmayacak bir miyar (ölçü) olmalı ki onunla ölçüldüğü takdirde yanlış olmasın, aldatmasın. Örneğin dünya literütüründe kullanılan kilo = bin gramdır. Bir kiloluk dendiği zaman miktarı malum olur. Kiloda hıyanet edilmez ve o başka bir isimde kullanılmazsa ölçü tesbit edilmiş olur. Esasen yanılmayacak ölçünün kaynağı sadece Allah (C.C.)'nun hükmü ve dinî hükümlerdir. Onun için: "Hakkın kaynağı HAKK ismiyle müsemma olan Allah'u Te'âdir," diyoruz. Bu haklar kişilerin kendi tasarruflarından doğmuş da olabilir. Çalışan birinin ücret hakkı ve alışveriş eden birinin mal alma ve bedelini ödeme hakkı gibi ki, dinen ve hukuken sabit olan ve kabul edilen haklardır.

B- HAKKIN İFASI

Hak sahiplerinin talebini beklemeden kendilerine ödenmesi gerekir. Bu dinin gerekli gördüğü şeydir. Cenab-ı

Hak: "Akrabanın, miskinın, yolda kalmışın hakkını ver(17/26)," buyurlar. Halk arasında kullanılan, "Hak verilmez alınır!" ifadesi isabetli değildir ve dinen yanlıştır. Din, hak sahibinin talebini beklemeden hakkın sahibine verilmesini emreder. Bu söz her halde Din dışı idarelerde etkin gücün kuvvet olmasından kaynaklanmıştır. Zira kuvvetin hakim olduğu düzenlerde ancak güçlü olanlar haklarını alırlar. Dolayısıyla, alabildiğin kadardır hakkın! Ama din bunu kabul etmez ve kat'iyen helal görmez.

İnsanlar, Dinin verdiği hakkı başkalarına zarar vermemek kaydıyla kullanma hakkına sahiptir. Aleyhine hak sabit olan kimse borcunu zamanında ödemediği takdirde alacaklının takip etme ve murakabe hakkı doğar. Rasulullah Sallallahu aleyhi ve sellem: "Zengin olduğu halde borcunu süründürmek zulümdür (Keşfü'l Hafa: 2315)," buyurdular. Borcunu ödemeyen kişi takip edilerek taciz edilmeyi hak etmiş sayılır.

C- HAKKIN RÜKÜNLERİ

Hakkın, hakkı ödeyecek ve hakkı ödenecek olmak üzere iki rüknü vardır. Alacaklının alma, verecek kimsenin de verme ve ödeme, ifa etme hakları vardır. İster tabii hak olsun (Örneğin: Veraset ve zekat, sadaka hakkı gibi), isterse kazanılmış hak olsun (Alışverişte karşılıklı mal verme ve çalışanın ücretini alma hakkı gibi) hakların her hal-ü kârda zamanında ve ilk fırsatta ödenmesi gerekir. "Sana emanet bırakanın emanetini eda et, sana hıyanet edene sen hıyanet etme (Mu'cemus-Sagıyr;466)." Ve: "Her hak sahibine hakkını ödeyiniz (Keşf;165)." "Çalışanın ücretini teri kurumadan ödeyiniz," denir. Hakka teslim olan insanların hak anlayışları ve uygulamaları bu çerçevede olmalıdır. Burada şu hususu belirtmek gerekir ki; günümüzde, belirli bir zamanda sonuçlandırılmayan davalar "Zaman Aşımına" uğratılmak suretiyle işlenen bir takım cinayetler ve haksızlıklar cezasız bırakılmakta, Hak ve Adalet mefhumuna asla uymayan durumlara, mazlum ve mağdurların ızdırabına sebebiyet verilmektedir. İslam Hukuku böyle bir haksızlığı asla kabul etmez.

İnsanın, hukuk çerçevesinde hak ve adalet ölçüleri dahilinde haklarını ve sorumluluklarını müdrük olarak yaşamasında irade-i cüzi-iyyesinin önemi hakkında mezhep imamlarının görüşleri farklıdır.

Bu hususta Mezheplerin görüşü şöyledir:

1-Eş'arî Mezhebi: Eş'arî'ye göre kulun fiilin harici varlığı vardır. Diğer şeylerde olduğu gibi onlar da Allah tarafından yaratılmıştır. Ancak kulun irade ve ihtiyarına mukarin olduğu için fiil kula izafe edilmiştir ki bu, cebr-i mutavassıttır (iradesini az da olsa kullanabilmesi durumu); cebr-i mahz (iradesini hiç kullanamama) ile aralarında fark yoktur. Zira kulu cematat (cansız varlıklar) yerine koymak vardır ve naslara aykırı olduğu için butlanı (batıl olduğu) açıktır.

2-Mutezile Mezhebi: Bu mezhebin görüşüne göre kulun fiilin harici varlığı vardır. Fiil, kul tarafından yaratılır. "Kul fiilin hâlikıdır" derler. Fiilin oluşumunun kulun kendi kudretinde olduğunu kabul ederler. Oysa insanın kendi işini bizzat yaratmadığını, yaratamayacağını görüyor ve yaşıyoruz. Bu realiteye ters düşer. Bunun da butlanı açıktır (batıl olduğu bellidir).

3-Cebriye Mezhebi: Bu mezhebe göre: "Kulun kendi fiilinde hiç mi hiç bir dahli ve tesiri yoktur. Davranışlarında ve duruşlarında cematat (cansız) gibidir, derler. Bu görüş de muhkem ayet ve delillere tes düştüğü için kabul edilemez. Zira sorumluluğu tamamen kaldırır ki makul ve makbul değildir.

4- Maturidî Mezhebi: Maturidî'ye göre, Marifetullah aklîdir. Yani Şeriat gelmemiş olsa dahi Akıl, Allah (C.C.)'yu bulur ve bilir. Ama ahkâmın bilinmesi ancak Şeri'atla mümkündür. Şeriat olmadan hükümler anlaşılmaz," derler. Ki, Şeriat akıl ve vicdanı tatmin eden tek ve hakiki düsturdur. Allahü a'lemü bissavab. (Doğrusunu Allah (C.C.) bilir.)

5- Ehl-i Sünnet vel Cemaat: Ehl-i Sünnete göre; "Güzel, Şeriatın güzel gördüğü, kabih (çirkin) de Şeri'atın kabih olarak gördüğü şeydir. Yani bir şeyin bizzat güzel veya kabih (çirkin)

olduğu aklen idrak edilebilir de edilmeyebilir de. Dolayısıyla esas ölçü Şeriatın koyduğu ölçülerdir,” derler.

Hz. Ali (K.V.)’den şöyle bir ibare nakledilir: “İslam teslimiyettir, teslimiyet yakındır (kesilikle inanma), yakıyn tasdikdir, tasdik ikrardır, ikrar edâdır, eda amel-i salihdir (Nehcül belaga 426).” Yani: “Başka taraflara iltifat etmeden sadece kendi dininde ibadet edip namaz kılmaları, zekât vermeleri emrolunmuştur ki sapa sağlam din de zaten budur (98/5).” Ve: “Cin ve insi sadece Bana kulluk etsin için yarattım (51 (56)).” Ve daha nice ayetler bu hakikati açık olarak ifade ediyorlar. O halde kulun görevi, şaibesiz kulluktur; bunun gereği de teslimiyettir. Teslimiyet, bütün emir ve nehiylerini itirazsız ve eksiksiz kabul etmek ve razı olmaktır. Kesin delil ile sabit olan hükümler karşısında boyun eğmektir. Yerine getirmediği taraflarını savunmaya kalkışmadan kusur ve eksiklerini itiraf ederek bağışlanmasını Rabbinden dilenmesidir.

II- ALLAH İÇİN OLAN HAKLAR

Allah (C.C.)’ya ait olan haklar. Ya da umumî haklardır ki bunlarla Allah’a yakınlık murad edilir. Allah’a tazim ve halkın umumuna menfaat (fayda) gaye edinilir. Bunlardan birincisi ve en önemlisi imandır. Mükellefiyet (ergenlik) çağına gelen her mükellefin iman etme sorumluluğu vardır. Bu hususta Peygamberin tebliğinin kendisine ulaşma şartı da aranmaz. Zira, Hz. İbrahim örneğinde olduğu gibi akıl bunu idrak etmeye yeterlidir ve onun için akıl ilk elçidir.

Allah haklarının başında Şahadet gelir. Şahadet kelimesinin Din’deki ağırlığı ile ilgili bir çok Hadis-i şerif variddir. Kul bunu açıkça dile getirmekle mükelleftir. Bu, kul üzerinde Allah’ın hakkıdır. Meşru mazereti olmadığı halde bu mükellefiyeti yerine getirmeyen azaba müstahak olur. Kasten terkeden dinden çıkar. İnanarak güvenerek söyleyen ise ebedî olarak Cehennemde kalmaz. Şahadet kelimesini söylemek kulluğun itirafıdır, Allah’ın Uluhiyetini kabul ve ona olan imanını ikrardır. Onun için bu kelime her Müslüman tarafından her yerde açıkça

söylenmeli, her Müslümandan işitilmelidir. Müslüman kişi bunu ifade ettiğine dair şahidlerini çoğatmalıdır. Bu yönden Müezzin Efendiler ne kadar da şanslıdırlar. Ne mutlu onlara ki bunu işiten herkesi hem şahit tutuyor hem de bu imana davet ediyor. Bu davete karşı duyarsız kalanlar gafletlerini sürdürseler de bu husus Müslümanlarca ihmal edilmemeli, ezanlara ve müezzinlere dikkatler çekilmelidir.

Allah’u Te’ala üzerine bazı şeylerin vacip olduğunu savunan Mü’tezleler iki yönden delil getirmeye çalışıyorlar. Birincisi salah fesadın mükabilidir. “İki şeyden biri fesad diğeri salah olunca fesadı yapmayacağına göre salahı yapmak Allah üzerine vaciptir,” derler. İkinci olarak, iki şeyden biri salah, diğeri eslah (daha da faydalı) olduğunda sadece salahı değil eslahı yapmak Allah üzerine vaciptir,” derler. Bu sahada sergiledikleri delilleri kelimelerinde tafsilatlı olarak serdedilmiştir. Ancak bunlara Ehl-i sünnet uleması doyurucu cevaplar vermişlerdir. Hızır Bey Çelebî, Nuniye’sinde bu konuyu şöyle açıklarlar: “Eğer Allah (C.C.) üzerine eslah olan şey vacib olmuş olsa idi, herhangi bir kulunu küfür, fakirlik, müsibet ve acılara müptela etmezdi.” Öyle ya bir takım müsibetlere müptela olan bir Müslüman için belki, bu acılar günahına keffare olur, karşılığında sevap kazanır, denebilir. Ama kafir için sevap söz konusu olmayacağına göre neyin karşılığı olabilir. Hem kâfir, hem fakir, hem de müsibettede kederli insanlar, hatta hayvanlar için ne denebilir?

“Allah (C.C.), kesin olarak hükmünü koydu. Kulun Allah’tan başkasına kulluk etme hak ve selahiyeti yoktur (17/23).” Allah’ın affetmeyeceği tek günah Allah’a şirk koşmak, kendilerine ibadette başkalarını ortak tutmaktır. İnsanın işleyebileceği en büyük zulüm de budur. “Şirk gerçekten çok büyük zulümdür (Lokman:13).” Bu kesinleşmiş bir hükümdür. Tadili ve tevili yoktur. Hangi ad altında olursa olsun, hangi kalıba sokulursa sokulsun şirkin yeri ve mefhumu kabul edilmez. Bu hayatî ve zarurî olan kulluk görevinin hemen peşinde ibadet hakları gelir. Bunlar mutlaka kabullenilir, ifa edilir; edilmezse isyan ve

nankörlük olduğu kabul edilir. Meşru mazereti yokken ibadetleri terk eden azaba müstahak olur. Bir tevile kaçmadan inkâr eden dinden çıkmış olur. Kul, bunları bilerek istiğfar etmelidir.

Namaz dinin direği, Mü'minin miracı ve Rasulullah (S.A.V.)'in gözünün nurudur. Her mükellef Müslüman, namazını kılacaktır. Bunda seçenek şansı yoktur. Kimse namaz kılmayan müslümanların haline bakıp aldanmasın. Onlar büyük bir yanılığ içersindedirler. Bunların irtikap ettiği günahı hiç kimse küçük görmemeli. "N'olmuş yani! Namaz kılmayan müslüman değil mi?" şeklindeki müdafaaları dinen de aklen de vicdanen de geçerli değildir. Bununla ancak bir takım gafiller, dinden diyanetten haberi olamayan cahiller kendilerini avuturlar.

Ancak Hoca Efendilerden bir çoğu bunları kurtarma gayreti içersindedirler. Bunlar Allah katında suçludur, din müvacehesinde ve dinî hükümler karşısında suçludur. "Suç benimdir, benim kabrime kimse girmeyecek bana bundan bahsedilmesin!" diyerek yanılmasınlar! Namazın farzietini inkar eden dinden çıkar. Meşru mazereti olmadığı halde kılmayan asi ve fasık olur. Hem dünyada ve hem de ahirette azaba müstahak olur. Ahirette azab alacağına dair şu ayetler delildir: "<Sizi Sakar'a (Cehennem'in bir adıdır) sokan ne idi? diye sorulduğu zaman, onlar ancak: <Biz namaz kılanlardan olmamıştık, yoksullara yemek yedirmedik, batıla dalanlar arasında dalmış gitmiştik, ta ki hakikat bize geldi,> derler (74/43-47)."

Bir takım Peygamberlerden bahseden ayetlerden sonra şöyle diyor: "Onlardan sonra gelenler Namazı zayi ettiler, şehvetlerine tabi oldular, sonunda da Cehenneme atılırlar (19/59)." Dünyadaki cezası ise: Meşru mazereti olmadığı halde tekâsülen (tembellikle) Namazı terkeden kişi hapsedilir; tazyik edilir, tevbe edip Namazı kılincaya kadar baskı altında tutulur. Ya tövbe eder ya da o haliyle ölünceye kadar hapsedilir. Orucu tutmayan hakkında da aynı cezalar uygulanır. Ancak bu cezalar bu cürmü açıkça işleyenler içindir. Kendilerini gizler de açıktan belli etmezlerse takip edilmez, halleri araştırılmaz. Yani bunların

diğer insanlar tarafından örnek alınarak, dinin hafife alınmasına müsaade edilmez. Zira, "Bir şeyin şuyunu vuku'undan beterdir."

Allah (C.C.)'nin kullarına karşı üzerine aldığı haklardan yer yer ayet ve hadisler haber verir. Mu'az bin Cebel (R.A.) şöyle rivayet ederler: "Allah'ın vahdaniyetine ve Rasulullah'ın Allah'ın kulu ve Rasulu olduğuna kalben sadakatle şahadet eden hiç bir kişi yoktur ki Allah C.C.) onun üzerine Cehennem ateşini haram kılmış olmasın," buyurdularında Mu'az: "Ya Rasulallah, bunu insanlara haber vereyim mi? Ki sevinsinler," dediler. Rasulullah (S.A.V.): "Hayır, onları tevekküle iter, aldanırlar," buyurdular. Fakat Hz. Mu'az hayatının sonlarında bu önemli ilmin gizli kalmaması için açıklamıştır.

"Ya Mu'az! Biliyor musun kulların Allah'a karşı hakkı, Allah'ın kullarına karşı hakkı nedir?" dediler. Dedim ki: "Allah ve Rasulu bilir." Dediler ki: "Kulların Allah'a karşı hakkı; O'na kulluk yapmak, O'na hiçbir şeyi şirk (ortak) koşmamaktır. Allah'ın kullarına karşı hakkı, onlar O'na bir şeyi şirk koşmadığı takdirde onlara azab vememesidir." Ve yine: "Biriniz İslamı güzel yaşarsa, onun yaptığı her amelinde ondan yedi yüz kata kadar sevap yazılır, her yaptığı kötülük karşısında sadece bir misli günah yazılır, eğer bağışlanıp affedilmezse," buyurdular (Et-Taç; 1/31-32).

III- ZAYİ OLMAYAN HAKLAR

Örneğin bir kadın, ev ve nafaka hakkından ferağat etse bu hak kadının hakkı olmaktan çıkmaz. Erkek: "Bunu eşim bana bağışladı, ben ona borçlu değilim," diyemez. Nikahı devam ettiği müddetçe erkek; eşinin nafakası, iâşe ve ibatasına borçludur. Adam, satın aldığı malı görmeden kabul etmiş olsa dahi gördükten sonra muhayyeriyet hakkı saklıdır. Görünce: "Beğenmedim," diyebilir. "Ama görmeden kabul etmiştin, bunu red edemezsin," denemez. Baba, çocuğu üzerindeki velayet hakkından ferağat ettiğini söylese dahi baba olarak çocuk üzerinde hakkı vardır. Bazı haklar da vardır ki bu haklardan ferağat etmek hükmü değiştirir. Bazı söz veya davranışlar vardır ki; adamın, "ric'i" olarak boşadığı eşine dönme hakkını iskat

edebilir (düşürür, ortadan kaldırır). Hibe olarak verdiği şeyden dönme hakkını iskat edebilir, vasiyetini de bozar. Ama sahibi bulunduğu bir mal hakkında: "Bu mal benim değildir," demekle ya da sahip çıkmamakla mülkiyet hakkı düşmez. Zira: "Şeriatla boşlukta kalan mal yoktur." Cahiliyet devrinde Saibe dedikleri boş bırakılan mallar vardı, İslam bunu reddetti. Binaen aleyh malın bir sahibi olmalıdır, boşlukta mal kalmamalıdır.

IV- ANA - BABA HAKKI

Cenab-ı Hak şöyle buyururlar: "Rabbin kesin olarak hükmünü koydu ki ondan başkasına ibadet etmeyeceksiniz, ana-babaya iyilikte bulunacaksınız; ola ki onlardan biri ya da her ikisi yanında yaşlanır, sakın onlara "Öf!" bile deme, onları azarlama, kendileriyle tatlı konuş, şefkât kanatlarını aç, merhametle kendilerine eğil ve: Ey Rabbim, beni küçükken büyüttükleri gibi kendilerine rahmet eyle, diyerek dua et (17/23-24)."

Hz.Enes'ten rivayeten Buhari'de geçen şu olay fevkalade ibretliktir: "Kadının biri iki çocuğu ile Hz. Aişe'ye geliyor. Hz. Aişe ona üç tane hurma veriyor. Kadın çocukların ikisine birer Hurma veriyor, birini kendisine bırakıyor. Çocuklar hurmalarını yedikten sonra annelerine bakıyorlar. Anneleri kendisine bıraktığı o hurmayı da ikiye bölerek çocuklarına veriyor. Rasulullah (S.A.V.) geldikten sonra bu olayı Hz. Aişe ona hayranlıkla anlatıyor. Rasulullah (S.A.V.) de: "Bunun nesine hayret ediyorsun ya Aişe? Allah'ı Te'alâ ona verdiği rahmetiyle çocuklarına rahmet etmiştir," diyorlar. Ayrıca Rasulullah (S.A.V.): "Her kim kız çocuklarıyla imtihana tabi tutulur da onlara güzel muamele eder ve iyilikte bulunursa, kendisi için Cehenneme karşı perde yapılır," buyurmuşlardır.

Cenab-ı Hak şöyle buyururlar: "Ey Mü'minler, nefislerinizi ve ehillerinizi o ateşten koruyun ki, onun yakıtı insan ve taşlardır. Üzerinde melekler vardır, güçlü ve şiddetlidirler, hiç mi hiç Allah'a isyan etmezler, kendilerine verilen emirleri harfiyyen yerine getirirler (Tahrim:6)." Bu ayet-i celilenin lafzından melekler katı ve acımasız gibi anlaşılmalıdır. Burada maksat

meleklerin harfiyyen görevlerini ifa ettiklerini anlatmaktır. Allah (C.C.) tarafından, bir kul hakkında: "Canını alacaksın ya da onu ateşe atacaksın," diye emir verildiği takdirde asla tereddüt ve tehir etmeden emrin melekler tarafından yerine getirileceğini bildiriyor. Aslında dine inanan müslümanların da Allah'ın emirleri karşısındaki durumları ve tavırları böyle olmalıdır. Allah: "Hırsızlık edenin elini keseceksiniz," dediye bunun tereddütle karşılanacak tarafı kalmaz. Ya da: "Zina edenin cezasını vereceksiniz," dediye: "Zinanın da cezası olur muymuş?" diye cezasız bakılmaz. Aynen ve harfiyyen yerine getirilir. İmanın ve teslimiyetin gereği budur. Başka türlü düşünmek ya küfürdür ya da iman zaafiyetidir. Ayetin böyle anlaşılması gerektiğine inanıyorum. Dini din olarak kabullenmenin ve inanmanın gereği budur, değilse din de yoktur. Maslahatına (doğruluğuna, faydasına) inanılmayan din din değildir.

Abdullah bin Ömer anlatırlar: "Adamın biri Rasulullah'a gelerek: "Ya Rasulallah, bir günaha bulaştım benim için tövbe var mı?" diye sordu. Rasulullah (S.A.V.): "Anan var mı?" diye sordu. O da: "Yok," dedi, "Halan var mı?" "Var," dedi. "O zaman işte ona iyilikte bulun," buyurdular (Keşfül Gumme:71)."

Adamın biri Rasulullah'a gelerek: "Ya Rasulallah, kendisi ile güzel geçinmekte kim daha haklıdır?" dedi. Rasulullah ona: "Annen" dedi. "Sonra yine annen, sonra, yine annen. Sonra da baban," buyurdular. Bir rivayette: "Annen, sonra annen, sonra annen, sonra baban buyurdular (Ebu Hureyere; Keşfül Gumme: 70)."

Rasulullah (S.A.V.)'in bir hutbesinde: "Ana-babasına hayatta hizmet etme ve onları razı etme fırsatı verilmiş olduğu halde onları razı etmeyene, Ramazan Ayı'na kavuşup günahını affettirmeyene ve yanında Rasulullah'ın adı söylendiği halde onun üzerine salavat getirmeyene yazıklar olsun!" dediği bilinmektedir.

Rasulullah (S.A.V.): "Kim, ana-babası hakkında Allah'a itaat eder olduğu halde sabahlarsa, onun için Cennetten iki kapı

açılmış olarak sabahlar, eğer onlardan biri varsa bir kapı açılır. Kim de ana-babası hakkında Allah'a asi olarak sabahlarsa, kendisi için Cehennemden iki kapı açılmış olarak sabahlar, eğer bir tane ise bir kapı açılır." Adam: "Zalim de olsalar mı?" diye sorunca da: "Zalim de olsalar, zalim de olsalar, zalim de olsalar!" buyurdular (İ.Abbas;72). Bir nüshada da: "Herhangi bir evlat ki, anasına - babasına rahmet nazarı ile bakarsa, onun için her bakış hakkında mebrur birer Hac yazılır." "Ya her gün yüz defa baksa da mı?" denince: "Evet. Allah daha büyük ve daha Tayyibdir," buyurdular (Keşfü'l Gumme; 72).

Adamın biri Rasulullah (S.A.V.)'e gelmiş, babasını şikâyetle: "Ya Rasulallah, babam benim malımdan alıyor," demiş. Rasulullah (S.A.V.) de, onun babasını çağırtmış. Yaşlı bir ihtiyar değneğine dayanarak gelmiş ve demiş ki: "Ya Rasulallah, bu oğlum zayıftı ben güçlü idim, o fakirdi ben zengindim. Benim malımdan bir şey esirgemenen onun için harcadım. Bugün ben zayıfım o güçlü, ben fakirim o zengin. Şimdi o, malını benden esirgiyor." Bunun üzerine Rasulullah (S.A.V.) ağılıyor ve: "Bu manzara karşısında ağlamayan bir taş ve kum kalmamıştır," dedikten sonra gence dönerek: "Sen de malın da babana aitsiniz," buyurdular.

Yine Buhari'de geçen bir menkıbede şöyle deniliyor: Yaşlı bir adam Rasulullah'a gelerek şunları söylüyor: "Ya Rasulallah, bu benim oğlum zengindir, malından bana nafaka vermiyor," diyor. Bu arada Cebrail (A.S.) geliyor ve: "Ya Rasulallah, bu adam oğlu hakkında bazı şiirler söyledi, onun bir benzerini kulaklar işitmedi, onu bir dinler misiniz?" diyor.

Adam şöyle söylüyor: "Ben seni küçükken yedirdim, gençliğinde okşadım, hizmetini yapıyorum derken hastalandın. Sen hastasın diye gece uykularımı kaçırdım, hastalığına ağladım. Hasta o değil de benmişim gibi ıstırap çektim, gözyaşları arasında başında bekledim. Ne zaman ki, bülüğa erdi, can-ı gönülden görmek istediğim kıvama geldi. Yaptıklarımın karşılığını şiddet ve katılık olarak buldum. Sanki iyilik eden ben değilim de

kendisiymiş gibi üzerime yüklendi. Babalık hakkımı tanımadığı gibi, keşke komşunun komşuya yapacağı ilgiyi gösterseydi. Sanki karşıma tam bir muhalif olarak dikildi. Nerde ise doğru işlerimi tersine çevirmek için vekil kesildi," deyince Rasulullah (S.A.V.) ağladılar ve öfkelenerek gence döndü ve şöyle dedi: "Sen de malın da babanızınsınız" (Pezdevî; 1/71).

Ana-babalar çocuklarına terbiye verirken çok ciddi davranmalı, yalana hiç mi hiç yer vermemeli, çocuklar arasında ayırım yapmamalı, kıskançlık sebebi olacak söz ve tavırlar sergilememelidirler. Ailede bilhassa ananın önemi ve hakkı çok büyüktür. Cenab-ı Hak şöyle buyururlar: "Biz insana ana-babası hakkında tavsiyede bulunduk, annesi onu ağırlık üstüne ağırlıkla taşıdı, taşıması ve emzirmesi iki yıldır. Bana ve ana-babana şükret, dönüşün Bana'dır. Eğer ana-baban bilmediğin bir şeyi bana şirk koşmada mücadele edecek olurlarsa (onlara) itaat etme ve onlarla dünyada hoş geçin, bana yönelenlerin yoluna tabi ol. Sonunda dönüşünüz Bana'dır. Ben sizin yaptıklarınızdan haber veririm (Lukman: 14-15)."

Yani ana-babalar, Allah'ın asla kabul etmediği şirk yolunda mücadele etseler dahi, sadece itaat edilmemesi gerekiyor; başka türlü muameleye cevaz verilmiyor. Bu uyarı, ana - baba hakkının Allah indinde ne derce önemli olduğunu göstermesi bakımından dikkate değer bir durumdur. Evlatlar, ana-babalarına karşı ölçüsüz hareketlerden sakınmalı, onları sevdiklerine inandırmalı, imkânları nisbetinde meşru taleplerine cevap vermeye çalışmalı, onlara karşı cimrilik göstermemeli, çirkin ve kaba sözler söylememeli ve çocuklarına da söyletmemelidir. Bizzat güzel ahlakla çocuklarına da örnek olmalıdırlar.

Anaya itaatta örnek olması bakımından önemli gördüğüm şu menkıbeyi buraya alma gereğini duydum. Lokman Suresi'nin 15. Ayetinin tefsirinde İbn-i Kesir şöyle der: <Sa'd bin Malik: "Anan-baban şirk koşmak hususunda zorlarlarsa onlara itaat etme," ayeti benim hakkımda nazil oldu. Ben anneme sadık bir kişi idim. Ne zaman ki müslüman oldum, anam bana: "Ey

Sa'd! Nedir benim senden gördüğüm bu şey? Bir şeyler icad ediyorsun. Bunları ya kesinlikle bırakırsın, babalarının dininde kalırsın ya da ölünceye kadar yemem, içmem; ölürüm ve herkes seni ana katili olarak bilir, rezil olursun," dedi. Ben de: "Ana, bırak ben inandığım dinimi yaşayayım, sana itaatta kusur etmem," dedimse de yememekte ısrar etti. Bir gün geçti yemedi zayıf düştü; bir gün daha bekledi yemedi perişan oldu. Bir gün daha bekledi yemedi per perişan oldu. Anamın bu halini görünce dedim ki: "Ana, bana bak! Ben bir dine inandım onu yaşıyorum. Şunu iyi bil ki, yüz tane canın olsa da hepsi bu halde çıkacak olsa yine ben dinimden dönmem ve dinimi bırakmam; ister ye ister yeme!" dedim. Baktı olacak gibi değil, sonra yedi, diyor (İbn-i Kesir Tefsiri: 3/ 445).>

Gerçekten din budur. Birilerinin hatırı için ya da beğenmedikleri için bırakılacak, vazgeçilecek bir olgu değildir. İnanç tahakküm altına alınamaz. Keşke, günümüz mü'avidleri (inatçıları) bunu anlayabilseler!

Çocuk Terbiyesinde Güzel Bir Örnek:

Abdullah Nasuh Ulvan, evlat terbiyesiyle ilgili iki ciltlik eserinde, çocukların ana-babalarına karşı götermeleri gereken davranışları şöyle belirtiyor:

"Çocuklar, ana-babalarına itaat etmeli, konuşurken sözlerine dikkat etmeli. Onlar içeri girince ayağa kalkmalı. Yer yer münasip zamanlarda ellerini öpmeli. Onların şeref ve haysiyetine halel getirecek davranışlardan sakınmalı. Onlardan bir şeyler isterken ölçülü bir şekilde istemeli; onların kendilerine verdikleri şeyleri küçümsememeli ve değerlendirmeye çalışmalıdırlar. Yapacağı işlerde onlara danışmalı. Hep hayırlı dualarda bulunmalı. Gelen misafirlerin yanında baş köşelere geçmemeli. Kendilerine bir telkin ve talimatta buldukları zaman kulak vermeli; onlarla konuşurken bağırıp çağırmamalı. Onlar konuşurken sözlerini kesmemeli. Bir yerlere gitmek istedikleri zaman onlardan izin almalı; uydukları zaman da gürültü ile rahatsız etmemeli. Kendileri aile sahibi olup müstakil olduklarında eşlerini

ve çocuklarını ana-babalarından öne aldıklarını gösterir hareketlerde bulunmamalı. Hoşlanmadığı işler yaptığını görürlerse de haşinlik göstermemeli. Ölçsüz gülmemeli. Yemek esnasında kurallara dikkat etmeli, önlerinden yemeli, sağa sola el uzatmamalı. Uyuyacakları zaman onlardan izin almalı. Onların yanında otururken ayaklarını uzatmamalı ve bacak bacak üstüne atmamalı. Onlar bir yere girerken çıkarken önlerine geçmemeli. Çağırıldığı zaman derhal icabet etmeli. Onların sevdiği eş, dost ve yakınlarına hürmette kusur etmemeli; onların sevmediği ya da onları sevmeyen kişilere yakınlık göstermemeli. Kendi ana-babasına karşı saygısızlık gösterenlerle samimiyet kurmamalı. Onlara sağlıklarında ve öldükten sonra hayırlı duada bulunmalı ve dualarını hiç ihmal etmemelidirler (Terbiyetül Evlat;:1/385)."

Bir baba için evladına nasihat bakımından bundan güzeli olabilir mi? Allah (C.C.) bunu Kur'an'ında talim buyurdu ve muhatabı olan Müslümanlara örnek olarak verdi. Bir baba ki, evladının körpe dimağına; her nerede olursa olsun ilahî murakabe altında olduğunu, yaptığı şeylerin kayda geçirilmiş olarak (Günümüzdeki CD, DVD, Video Kamera vb. gibi) bir gün karşısına çıkarılacağını yerleştirecek. Bu inanç ve imanla hayat yoluna çıkaracak. Bu evlat, kendisini yaratan Rabbisini unutmamak üzere namaz kılarak O'nun emrine amade olduğunu tam teslimiyet içerisinde Rabbisi adına iyiliği icra etmek, kötülüğün önüne geçmek hususunda azimli olarak, kaderine teslimiyetle olaylara karşı metanet ve sabır ile tahammül etmeyi öğrenecek. Toplum içinde şımarıklık göstermeyerek, mütevazı ve samimi bir halk adamı olarak sesini alçaltarak nezaket kurallarına riayet edecek. Bunlar gerçekten büyük şeylerdir ve bunlar ancak ilahî terbiye ile kazanılacak şeylerdir. Evladını böyle yetiştirebilen baba görevini layıkıyla yapmıştır. Bunu yapmayan baba da bilsin ki, babalık görevinde kusurludur. Evladından beklediği karşılığı bulamazsa önce kendisini sorgulamalıdır. Bu terbiye verilmeye çalışılır ve muvaffak olunursa elbette Allah,

emekleri zayi etmez.

Ebu Sufyan'ın oğlu Yezid, babasına isyan etmiş. Bunun üzerine Mu'aviye bu durumun sebebini açıklaması için Ehnaf bin Kays'a haber göndermiş; o da: "Onlar, evlatlar kalplerimizin meyvesi, bellerimizin omiriliğidir. Biz, onların üzerinde rahatlıkla gezecekleri yerleriz, topraklarız; altında gölgelenecekleri göklerimiz. Onlara istediklerini ver. Bir şeye kırılırlarsa kendilerini razı et; gönüllerini al ki, onlar sevgilerini senden esirgemesin; hoşlanacağınız şeyleri yapmak için çırpınısınlar. Üzerlerine yüklenme ki yaşaman onlara ağır gelmesin, ölümünü bekler duruma düşmesinler," diye yazmışlar. Sanırım bu da babalar için etkili bir nasihatır.

Ebu Fahit'e babasından şöyle rivayet eder: "Bir gün Hz. Ali elimden tuttu ve: 'Gel, Hasan hastadır onu soralım' dedi. Gittik. Yanında Ebu Musa vardı. Hz. Ali ondan sordu: 'Hasta sormaya mı geldiniz yoksa ziyaret mi?' İyadet: 'Hasta sormaya geldim' dedi. Bunun üzerine Hz. Ali: Ben Rasulullah'tan işittim: 'Herhangi bir müslüman bir müslümanın halini sormak üzere sabah giderse, akşama kadar o kişinin üzerine yetmiş bin melek dua eder, eğer akşama giderse, sabaha kadar yetmiş bin melek dua eder ve kendisi için Cennette bir bahçe hazırlanır,' diye söylemişlerdi (Taç:1/350)."

Ebu Davud'da geçen bir menkıbede: "Bir gün Rasulullah (S.A.V.) oturuyorken Raza'dan Sütten babası geldiler. Rasulullah elbisesinden bir kısmını ona serdiler ve üzerine otutturdular. Sonra süt annesi geldi; ona da bir tarafını serdiler. O da onun üzerine oturdu. Sonra süt kardeşi geldi ona karşı ayağa kalktılar ve yerine oturtular. Ayrıca Rasulullah'ın yanına bir adam gelerek babasına hayatta iken hizmet ettiklerinden bahisle: 'Onlar öldükten sonra da üzerimizde hakları kalır mı?' diye sordu. Rasulullah: "Evet onların üzerine cenaze namazı kılacaksınız; onlar için mağfiret dileyeceksin, hayatlarında gerçekleştirmediği ahitlerini, sözlerini tamamlayacak; onlarla bağlantılı bulunduğun akrabalarına karşı sıla-i rahim

yapacaksın, dostlarından hayatta kalanlara karşı dostluğunu devam ettireceksin," dediler.

Cenab-ı Hak Kur'an-ı Kerim'inde şöyle buyururlar: "Gerçekten Allah size emanetleri ehline vermenizi emrediyor, hüküm verdiğiniz zaman da adaletle hükmetmenizi istiyor. Allah'ın size bu öğüdü ne de güzeldir. Allah duyar ve görür. Ey İman edenler, Allah'a itaat edin ve Rasula itaat edin ve sizden olan emir sahiplerine itaat edin, eğer bir iş hakkında nizah (anlaşmazlık) ederseniz, Allah'a ve Rasuluna havale edin, eğer Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsanız. O sizin için daha hayırlı ve daha güzel yorumdur (Nisa; 58-59)."

V- ŞERİ'ATIN MAKSATLARI (MAKASİD-İ ŞER'İYYE)

Usul-u fıkıh alimleri Şeri'atın maksadını üç bölümde tesbit ettiler. Bunlar: Zaruriyat, Hacitat ve Tahsiniyattır.

Şu beş şeyin muhafazası zaruriyattan sayılmıştır: Din, akıl, nesil, nefis ve malın muhafazası. Şeri'at bunların muhafazasını zarurî görür. Bunların en başında, görüldüğü üzere "Din" vardır. Dinin muhafazası için ibadet mutlak gereklidir. Dini, Şeri'atı kabul eden kişi, ibadeti de üstlenecektir. Bir kimsenin dini kabul ettiğini söyleyip ibadeti kabul etmemesi tezat teşkil eder. Bir önceki babda geçen Hz. Ali'nin sözleri bunu çok güzel bir şekilde ifade ediyor.

A- ZARURİYAT-I DİNİYE

Allah adına muhafaza edilmesi gereken şeyler vardır ve onlar beş tanedir. Bunlara: "Zaruriyat-i diniye" ya da "külliyyat" denir. Bunların muhafazası kullar üzerine vaciptir. Bunlar bütün semavî dinlerde eşit olarak hak ve vecibedir. Buna riayet etmeyenler mutlaka asi ve suçludurlar. Bu suçları irtikâb edenler için tatbik edilmek üzere müeyyideler konulmuştur. Bir takım kavimler bunları hesaba katmadan yaşıyor. Hatta bunları gereksiz ve uygunsuz görüyor. Bunlar, ya dine önem vermeyen kimseler ya da dinin hükmünü bilmeyenlerdir. Bu vecibeler fertler üzerinde olduğu gibi devletler üzerinde de daha ağırlıklı olarak vardır. Belki de insanların devlete olan ihtiyaçları daha

çok bunlar içindir. Zira fertler bunları korumaya kalkışlarsa toplumda anarşi doğar. Nitekim günümüzde töre cinayetlerinin ve kan davalarının yaşanması bundan dolayıdır.

1 - Dinin Muhafazası

Dinen korunması vacip olan şeylerden birincisi dindir. Dinin muhafazası vacip olduğu içindir ki, dininden dönen ölümle cezalandırılır. Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulur: "Sizden herhangi biri dinini değiştirir de kâfir olarak ölürse, onların amelleri hem dünyada ve hem de ahirette zayi olmuştur, hem onlar ebediyen Cehennem ehlidirler (Bakara; 217)." Hadis-i şerifte de: "Dinini değiştireni öldürünüz (Cami'ussagiyr)," buyrulur. Hatta ilkel topluluklarda kendi prensiplerine hıyanet edenlerin öldürülmesi söz konusudur. Halbuki onların kurallarının isabetli olduğu savunulamaz. Oysa, Dini kurallar böyle değildir. Çünkü Din Allah (C.C.) tarafından konulmuştur ve doğruluğu kesindir.

Dinini değiştirene "Mürted" derler. Dinden çıkmayı bir çok gafil insanlar şuursuzca yapıyorlar sanırım. Şöyle ki: Zaruriyat-i diniye dediğimiz, dinî delillerle kesin olarak sabit olan bazı hükümleri inkâr etmek dinden çıkardığı halde bazı şuursuz Müslümanlar bunları inkâr etmekte beis görmüyor. Dini kabul ettiğini ve dine mensup olduğunu söylediği halde dinin bazı hükümlerini kabul etmemeyi normal görüyor. Örneğin; namaz kılmayı, oruç tutmayı kabul etmediği gibi içkinin, zinanın haram olduğunu da kabullenemiyor. Bunlardan sakınmanın lüzumuna inanmıyor, bunlara bulaşmanın haram ve günah olduğunu içine sindiremiyor. Üstelik bu düşüncesini ve görüşünü rahatlıkla savunuyor ki, bundan daha büyük cahalet olur mu?

Ne yazık ki, bu cahilane düşünceleri fikir ve düşünce hürriyeti olarak görenler var. Fakat din işi ciddi bir iştir; şakaya gelmez. İnanmıyorsa inanmadığını bilsin; ne kendisi aldansın ne de başkalarını aldatsın; kendisinden bir din sahibinden beklenen şeyler beklenilmesin, kusurlu ve kabahatlı olarak görülmesin. Yok gerçekten inanmış, dini kabul etmiş de dinin hükümlerine riayet edemiyorsa bunun da şuurunda olsun ve

dine teslimiyet göstereyin. Şayet yerine getiremiyorsa hatalı ve eksik olduğunu kabullensin, aksini müdafaa etmesin. Ameldeki eksiklik bağışlanır da inkâr bağışlanmaz. Müslüman bunun şuurunda olunmalıdır

Bir kişi bir müesseseye bağlanacak, oranın elemanı olacak, oradan himaye görecektir, geçimini oradan sağlayacak. Müessese kendisinden hizmet ve görev isteyince de görevini yapmamak için kaçamaklı yollar arayacak; üstelik müessesenin temel kaidelerine razı olmadığını, kabul etmediğini söyleyecek! Böylesi bir durumu her halde hiçbir toplum düzeni kabul etmez. Kaldı ki, dinî düzen başka düzenlerle mukayese edilemez. Aslında toplum düzenleri içerisinde en kuvvetli ve en mükemmel olanı dinî düzendir. Dinin oluşturduğu münasebet başka herhangi bir ilke ile temin edilemez. O halde bu münasebeti ihlal eden kimse elbette cezalandırılır; te'dip edilir. Bu da müessesenin tabii hakkıdır, mürakabe görevinin gereğidir. Her kurumun bir teftiş mekanizması olduğu gibi dini vecibelerin de bir teftiş ve murakabe mekanizması olsa gerektir. Bunu bazı insanlar fikir hürriyetine aykırı bulurlar ve: "Bir kişi dinini değiştirmişse neden öldürülsün?" derler. Bir kişi bir dini kabul etmişse dine sahip çıkmalı değil mi? Yok gerçekten kendisi tatmin olmamış da din değiştirmişse, bunu vesile ederek dine karşı faaliyet göstermemeli. Kaldı ki İslam Dini hakkında vaki olacak her türlü şüpheyi izale etmek bir görevdir. Din Alimlerine müracaat edildiği takdirde bu tereddütleri ortadan kaldırılabilecektir.

Senelerdir memleketimizi meşgul eden "Kadının başını örtmesinin" dinî bir hüküm ve kadın için farz olduğu bazı kesimlerce kabul edilmiyor. Bunların içinde nice aydın geçinen müslümanlar da vardır. Bu hükmün inkârı dinden çıkmayı gerektirir. Yapmamakla kabul etmemek arasında fark vardır. Yani amel imandan değildir. Binaenaleyh, yapmazsa günahkâr olur. Allah dilerse affeder dilerse affetmez, cezalandırır. Ama kabul etmemek böyle değildir. Kesin olarak sabit olan dinî bir hükmü kabul etmemek, inkâr etmek küfrü gerektirir ve dinden

çıkartır. Bu husus yeterince değerlendirilmiyor. Bir çok insan bundan gafil kalıyor. Dini öğretme durumunda olan bir çok insanın, dinî hükümleri olduğu gibi ifade etmekten kaçındıkları görülüyor. Bu, toplum için büyük bir musibettir.

2 – Aklın Muhafazası

Aklın muhafazasından bahseden alimler, akla zarar veren şeylerden sakınılması gerektiğini, bunun için uyuşturucu şeylerin haram kılındığını beyan etmişlerdir.

Kur'an-ı Kerim bunu şöyle haber verir: "Ey İman edenler! Alkollü içkiler, kumar, fal taşları, tapınmak üzere yapılan dikili taşlar sadece pis ve şeytan işidir, onlardan sakının ve uzak durun ki felah bulasınız. Şeytan, bunlarla sizin aranızı bozmak, düşmanlık ve kin sokmak, Allah'ı zikretmekten ve namaz kılmaktan alıkoymak istiyor. Siz halen bunları bırakmayacak ve bunlardan vazgeçmiyecek misiniz? (Maide; 90-91)."

Kişinin, aklını koruması üzerine bir haktır. Hiç kimse kalkıp: "Akıl benimdir; istersem korurum, istersem bozarım," diyemez. Onun için alkollü içkiler haram kılınmıştır. Aynı zamanda aklın muhafazasından olarak kişinin hür düşünmesi, inanması, inancını ifade etmesi, yaşaması ve başkalarına öğretmesi birer haktır. Bu haklar insanın elinden alınamaz ve bu sahadaki çalışmalarına da başkalarının haklarına müdahale edilmediği müddetçe mani olunamaz. Sihatın koruması da böyledir. İnsan kendi sağlığı üzerinde oynayamaz. Sağlığını bozacak şeylere yeltenemez. Sağlığı üzerinde tasarruf hakkı olamaz.

Esasen, insan düşünme hakkını kullanmakla da mükelleftir. Yani başkalarının aklına takılıp kalmak kusurdur, eksiklikler. Aynı zamanda düşündüğü şeyleri de rahatlıkla söylemek aklın hakkıdır. Yer yer bazan: "İnanmak, inandığını ifade etmek ve inandığı gibi yaşamak insan hakkıdır," denir. Ama bu hakların kullanılmasına müsaade edilmez. Bu büyük bir haksızlıktır ve açıkça zulümdür. Aleme medeniyet dersi veren devletlerin de bu sahada sınıfta kaldıkları bir gerçektir. Hak sahiplerinin bu tabii olan haklarını kullanmalarına tahammül edememek,

medeniyet değil sadece bedeviyet ve vahşettir. Halk şuurlu olarak bu hakkına sahip çıkmalıdır.

Rasulullah (S.A.V.): "İçki kötülüklerin anasıdır (Neseî)", "İçkiye devam ederek ölen Allah'ın huzuruna puta tapan gibi çıkar (Nasbür-Raye)", "Allah'u Te'ala; içki içene, içirene, satana, üretene, taşıyana, taşıtana ve bedelini yiyene lanet etmiştir (Ebu Davud)", "İçilmesi haram olan şeyin satılması da haramdır (Müslim)", "Çoğunun içilmesi haram olan şeyin azı da haramdır (Mecme'uz-Zevaid)," buyurmuşlardır.

3- Neslin (Irz ve Namusun) Muhafazası

Neslin yani irz ve namusun muhafazası vaciptir. Zinayı suç olmaktan çıkararak medenî zihniyetin ve onlarla uyum sağlayan halkın kulakları çınlasın! Bunlar müslüman işi değildir.

Din, namusun muhafazasını vacib kılar. Muhalif hareket edenlere müeyyide uygulanır. Zina edene Hadd cezası tatbik edilir. Zina isnadı ile suçladığı kimsenin üzerinde bu iddiasını ispat etmediği takdirde kazf haddi vurulur ve ebediyen şahadetini geçersiz olmak üzere fasıklık damgasını yer. Yani zina insanlık suçudur.

İnsanı insan yapan nikahtır, nikahı insanlar arasından kaldırırsanız hayvanlardan ne farkı kalır ki? Ailenin; analık, babalık, kardeşlik ve akrabalık gibi bağlantıları ancak nikahla belirlenir ve bir değer kazanır. Onun için Cenab-ı Hak ağırlıklı olarak zinanın suç, haram ve rezalet olduğunu bildirdi.

Burada iki hak bir araya geliyor; bazen "Allah Hakkı" galip geliyor bazen de "Kul Hakkı" galip geliyor. Allah hakkının galip geldiği haklardan olarak; boşanmış kadının iddet beklemesi gösterilir. Burada bir taraftan neslin muhafazası vardır. Bu hak umumu ilgilendirdiği için Allah hakkıdır ve önceliklidir. Diğer taraftan da şahsın hakkı vardır. O da kişinin neslinin başka birilerinin nesli ile karışmamasıdır. Aksi halde başı boşluk meydana gelir. Aileler kendi neseplerini temyiz edemez hale gelir. Ahlakî çöküntü meydana gelir.

Irz ve şahsiyetin korunması da bu kabildendir. Onun için

zina haram kılınmış ve zina suçu karşısında ceza konulmuştur. Burada "Allah Hakkı" galip geldiği için suçun bağışlanması yoktur. "Haddül kazf" konmuştur. Bir kimse, birinin namusuna halel getirecek iftirada bulunur, zina isnad eder, konu hukuka intikal eder isbat edemez de ceza verilirse kendisine Haddül kazf uygulanır (40 değnek vurulur). Bu cezada, konu hukuka intikal ettikten sonra hak sahibi davadan feragat etse dahi ceza düşmez. Zira burada da insanın ırz ve şahsiyetini koruma vardır. Bu umumu ilgilendiren bir haktır. Böylece toplumun fesada uğraması önlenmiş, diğer taraftan da iftiraya uğramış mazlumun hakkı korunmuş, kendisine teselli edilmiş olur.

Bu husustaki ayet-i celile: "Zinaya yaklaşmayın! O (zina), gerçekten fuhuştur ve çok çirkindir; o yola düşmek de çok kötüdür (17/32)." "Zina eden kadınlarla zina eden erkeğe, her birine 100'er değnek vurun, Allah'ın dini tatbik edilirken merhamet duygusuna kapılmayın; eğer Allah'a ve ahiret gününe imanınız varsa. Hem onlara cezayı verirken mü'minlerden bir taife şahit olsun (24/2-3)." "Ki, cezanın toplum nezdinde caydırıcılık tesiri olsun!

Yani bu çirkin fiile bulaşanların cezasız kalmayacağı görülsün ve halk üzerinde caydırıcı bir tesir bıraksın. Hatta başından nikah geçmiş (Muhsin) insanlar zina suçunu işlerlerse onların cezası ölümdür. Bu hususta sahabenin icma'ı vardır. Rasulullah (S.A.V.) zamanında bizzat, "Ma'iz" adında bir erkekle "Beni Gamid"den bir kadın hakkında bu ceza infaz edilmiştir.

Bu husus şöyle rivayet edilmiştir: "Gamidiyye-Kadın-Rasulullah'a gelerek: "Ya Rasulallah ben zina ettim, işte hamileyim, beni temizle," dedi. Rasulullah onu red etti. İkinci günü yine gelerek: "Ya Rasulallah beni neden red ediyorsunuz? Yoksa Ma'izi red ettiğiniz gibi beni de mi red ediyorsunuz? Vallah, işte ben hamileyim," dedi. Rasulullah (S.A.V.): "Yok illa ben ceza alacağım diyorsan git çocuğunu doğur. Onun bu işte günahı yok," dedi. Bunun üzerine kadın çocuğu doğurduktan sonra onu bir beze sarıp getirdi ve: "İşte Ya Rasulallah

çocuğu doğurdum; onun canı benim canımdan ayrı, artık cezamı ver," dedi. Rasulullah (S.A.V.): "Git çocuğunu emzir, taa süttten kesilinceye kadar," dedi. Kadın gitti, aradan epey bir zaman geçtikten sonra çocuğun elinde bir miktar ekmek parçası olduğu halde getirip geldi ve: "Ey Allahın Nebisi! İşte çocuk süttten kesildi ve artık ekmek yiyor," dedi. Bunun üzerine Rasulullah (S.A.V.) o çocuğu Müslümanlardan birine verdi. Sonra emrederek, göğüs hizasına kadar derin bir kuyu kazdırdı. Kadın oraya konuldu ve taşla recm edildi. Bu esnada Halid bin Velid bir taş alarak kadının kafasına vurdu, başını ezdi ve kadını aşağılayacak sözler söyledi. Rasulullah bunu işitince: "Yavaş ol ya Halid! Nefsimi kudret elinde tutan Allah'a yemin ederim ki bu kadının tövbesini bir meks (Alışverişlerde aracılıkla kara para kazanan biri) de yapmış olsaydı onun da günahı bağışlanırdı (Müslim:2/1323)," demiştir.

Zina hakkındaki ayette: "Zinaya yaklaşmayın," ibaresi; zinaya davetiye çıkaran davranışları da beraberinde haram kılar. Yani kadın-erkek arasında fitneye vesile olacak bakışma, tokalaşma, konuşma, selamlaşma, yalnız olarak bir arada kalma, açık saçık bir şekilde cazip taraflarını göstermek suretiyle fitneye vesile olma hep zinanın müştemilatı olarak gürülüp yasaklanmış ve haram kılınmıştır. İffetin hakkını bilenler bunlara riayet etmelidirler.

Hal böyle iken bir takım insanların televizyonlarda çıplaklığı ve hayasızlığı teşhir etmek suretiyle ahlaksızlığın reklamını yapmaları edebe ve insan onuruna asla yakışmamaktadır. Rasulullah (S.A.V.) şöyle buyururlar: "Allah'ın nehy ve yasak ettiği bu kabil kazurattan (pislikten) uzak durun, onlardan sakının, şayet birileri bunlara bulaşırsa Allah'ın örtüsü ile örtünsün ve tövbe ederek Allah'a dönsün. Şunu iyi bilin ki, Bize bu safhadan bir şey açılırsa, Allah'ın kitabındaki hüküm ne ise onu ikame ederiz (Sübülüs-Selam: 4/26)."

Rasulullah (S.A.V.) adını koymuştur, Lağım kazurattır (pisliktir). Lağım pisliği kendisine bulaşan bununla övünmez, ancak onunla

mahcup ve rezil olur. O haliyle bilinmesini istemez, gizlenir, saklanır. Allah'tan mağfiret dilenir. Yine Rasulullah (S.A.V.): "Bir masiyete (kötülüğe, kirliliğe) bulaşırsanız, saklanın ve gizlenin! (Keşfü'l Hafa:211)" buyurmuşlardır.

Zina suçunun işlendiği sabit olduğu takdirde cezası uygulanır, müsamaha gösterilmez. Bunlar Dinin haklarıdır. Dinin hakları zaruridir. Kişilerinin isiyatı fine bırakılamaz. "Dinde zorlama yoktur," sözü "Dini kabul ettirme yolunda insanlar zorlanmaz," demektir. Ama bir insan: "Ben Müslümanım," dedikten sonra İslamın hükümlerini uygulamak mecburiyetindedir. Dini kabul eden, dinin hükümlerini yaşayacaktır. Bir insan bir dini kabul etmişse hükümlerine sahip çıkması onun en tabii hakkı ve en önemli borcudur. Bunu toplum mürakabe eder, başı boş bırakılmaz. Yani Din, devlet kontrolü altında yaşatılır.

Şahıslar, ferdi olarak kimseleri te'dip etme veya cezalandırma yoluna gidemezler. İnsanların hayatlarını tecessüs etme (araştırma) hakkına da sahip değildirler. Zan ile hüküm verilmez. Zan, hak ifade etmez. Burada şunu görüyoruz ki, hükümler mutlak surette sabit ve kesin delillerle verilir. Devlet ciddiyetinin gereği de budur. İslamın ana umdelerinden birisi de; "Emrun-bil ma'ruf ve nehyun 'anil münker" umdesidir ki; terkedilmesi katiyyen caiz olmadığı gibi ihmal edilmesi de caiz değildir. Suçu işleyenlerden herhangi bir anlaşma veya ilgili şahısların davadan vaz geçmeleri suretiyle cezayı düşürmeleri düşünülemez. Bunlar başka bir ceza şekli ile de değiştirilemez. Hırsızlık edene ceza verilirken mal sahibi: "Ben hakkımdan vazgeçtim, hırsızın cezası kaldırılınsın," diye müdahale edemez. Bunları cezalandırmak Hakimin hakkıdır. Bunu hiç bir kimse suistimal edemez.

Devlet ciddiyeti de bunu gerektirir ki, halk devletine güvensin. Cürmün cezasız kalmayacağına inansın. Böylece devletin, suçluyu cezalandıracağına inanılırsa, halk cezayı kendisi vermeye kalkışmaz; anarşi önlenmiş olur. Millet için en büyük teminat budur. Töre cinayetlerinin önünün alınması da

ancak bu şekilde mümkün olur. Aksi halde, töre cinayetlerine ve kişisel intikamlara yol açılmış olur

İslam Dini'nde, insanın namusunu lekeleyecek haberler rastgele ortaya atılamaz, isbatı ağır şartlara bağlanmıştır. En az şahadetleri müteber dört erkek şahit tarafından ispat edilmesi gereklidir. Böylesi bir iddianın ortaya atılması cezayı gerektirir. Şahidlerin ifadesinde zaman, mekan ve şekil itibarıyla ittifak etmeleri gerekir. İspat edilemediği takdirde, iddiayı ortaya atan üzerine kazf haddi uygulanır. Bir insanın manevî şahsiyetini lekelemek büyük bir cinayettir. Bağışlanamayacağı gibi, maddiyatla ve tazminatla da kapatılmaz. İslam Hukuku'nda, insan haysiyeti madde ile ölçülmez. Aksi halde, adamı lekeler parayı basar ve konuyu kapatır. Hani derler ya: "Param yoktu, olmasa yine söyleyecektim" derler, işte öyle. İnsan şahsiyetine getirilen nakısa (leke), zedelenme maddiyatla kapatılmaz; insan onuru parayla satılmaz.

Şayet bu hadise aile içinden başlar bizzat kendi hayat arkadaşı tarafından zina töhmeti altında bırakılırsa, aile hayatını zehirler. Eşlerin böyle bir olaydan sonra güven içinde bir arada kalmaları asla düşünülemez. Onun için Rasulullah (S.A.V.) bu olay karşısında kendileri hüküm koymadılar, Vahiy gelmesini beklediler. Ve ayet geldi, mesele Arş-ı âladan halledildi. Rasulullah (S.A.V.), bunu bir hadis-i şerifte beyan buyurdular. Şöyle dediler: "Siz siz olun da kimseye karşı su-i zanda bulunmayın. Zan, yalandır: Araştırıp tecessüs etmeyin. Birbirinize buğzetmeyin, kıskanmayın, sırt çevirmeyin, Allah'ın kulu kardeşler olun. Müslüman Müslümanın kardeşidir, ona zulmetmez, zulüm edilmesine terketmez, onu yıpratmaz, hakir görmez. Bir insana şer olarak bir Müslüman kardeşini hakir görmesi yeter. Her Müslüman için diğer Müslümanın malı,kanı, ırzı haramdır." Allah sizin suretinize ve cisimlerinize bakmaz, kalplerinize ve amellerinize bakar. Takva şuradadır," diyerek üç defa kalbine işaret ettiler. "Dikkat edin birbirinizin pazarlığına müdahale etmeyin, Allah'ın kulları olarak kardeşler olun. Bir

Müslümanın kardeşinden üç günden fazla küs durması helal değildir (Müslim).”

4- Nefsin Muhafazası

Nefsi korumak, yani insan hayatını korumak dinin zaruri bir hükmüdür. Bu hususu Kur’an-ı Kerim şöyle açıklar: “Ey iman edenler, sizin üzerinize kısas yazılmıştır. Hür için hür, köle için köle, kadın için kadın öldürülür. Her kim kardeşi için bir şey bağışlarsa bu, onun için ihsan ve maruf ile edadır (2/178),” Buradaki tabire dikkat çekmek isterim. Adamın babasının, kardeşinin ya da herhangi bir yakınının katilinden haber verirken; “Kardeşini bağışlarsa,” diyor. Yani İslamî kardeşlik, din kardeşliği katillikle de kopmuyor. İsyân ve günahı ile de kopmuyor. Din ve iman kardeşliğinin kuvvetini izah için bundan daha güçlü ifade olur mu?

Bir adamın babasını, kardeşini öldürmekle kardeşliği kopmuyor ama, dininin bir hükmünü inkâr ederse kardeşlik kopuyor. Örneğin: “Faiz haram değildir, zina suç değildir, Kur’anda baş örtüsü yoktur,” derse kardeşlik kopmuş oluyor. Bu hassasiyetlerin şuurlu bir şekilde düşünülüp değerlendirilmesi gerekmektedir!

“Bir mü’min için hata (kaza) dışında bir mü’mini öldürmesi yoktur. Her kim hataen bir mü’min öldürürse, karşı taraf bağışlamadığı takdirde cezası, bir mü’min köle azad etmek ve ölünün velisine diyet ödemektir. Eğer öldürülen kişi müslüman bir kavimden ve düşmanınız olan biri ise bir mü’min köle azad etmek gerekir. Eğer ölen sizinle anlaşmalı sulh halinde bulunduğunuz bir kavimden müslüman olmayan biri ise ehline diyet ödemek ve mü’min bir köle azad etmek gerekir. Şayet köle bulamazsa iki ay peşi peşine oruç tutması gerekir ki, Allah’a tövbe etmiş olsun. Elbette Allah ilim ve hikmet sahibidir. Her kim bir mü’mini taamüden (bilerek) öldürürse onun cezası kalıcı olmak üzere Cehennemdir. Allah’ın gazabı ve laneti onun üzerindedir ve ona büyük azab hazırlanmıştır (4/92-93).”

Burada; dikkat edilirse, yasaklanan sadece Müslümanı

öldürmek değildir. Müslümanlardan düşman olanların ve müslüman olmayan fakat anlaşmalı olan gayr-i müslimlerin öldürülmesi de yasaklanmıştır. Müslüman vatandaş öldürüldüğü takdirde bir taraftan kan bedeli ödeniyor, diğer taraftan da Allah’a karşı tövbe olmak üzere, toplum içinden öldürdüğü birine karşılık bir köle azad ediyor; hürriyetine kavuşturuyor. Öldürülen, düşmandan olup müslüman ise diyet ödenmiyor da sadece keffaret olmak üzere köle azad ediliyor. Anlaşmalı gayri müslim ise, hem diyet ödeniyor hem keffaret olmak üzere köle azad ediliyor.

Bu keffaretler de köle varken başka bir şeyle ödenemiyor. Bu da İslamın insan hürriyetine verdiği önemi gösterir. Köle olmadığı zaman ki, günümüzde köle yoktur, üst üste iki ay oruç tutulması gerekiyor. Bu Kur’an’ın hükmüdür. Bir hata oldu diye bırakıp geçilmiyor. Bir insanın ölümüne sebebiyet verdiği için Allah’tan özür dilenmek üzere iki ay peş peşe oruç tutuluyor. Bu Allah’a karşı keffarettir. Bağışlanmasını Allah’tan dileniyor ve Allah’tan dilenmek (istemek) de bir haktır.

Öldürülenin velisi bağışlamaz da kısas talebinde bulunulursa kınanamaz; burada velinin tercih hakkı da adaletin gereğidir. Kısmen bağışlar da diyete razı olursa kardeşliğinin gereğini yapmış olur. Dilerse diyet alabilir. Şeri’atta bir insanın diyeti 1000 Altın ya da 100 deve veya 10.000 dirhemdir. Bu miktar katil tarafından ödenir. Bunu istemek de haksızlık ve zulüm değildir; adaletin gereğidir. Ama dilerse tamamen bağışlar ki, işte bu tamamen ihsan ve iyiliktir.

Burada Allah hakkı ile kul hakkı bir araya gelmiş oluyor ve kul hakkı galip geliyor. Onun için bağışlarsa ceza düşüyor, dilerse anlaşmak suretiyle sulh olabilirler.

Ama bu hakkı kullanmak, yani kısas talebinde bulunmak, diyet istemek ya da bağışlamak sadece maktulün (öldürülenin) velilerine aittir. Bu hakkı ne hükümet, ne cumhurreisi ne de bir başkası kullanamaz. Bu hak maktulun velileri dışında hiç bir kimseye verilmemiştir. Bu hakkın başkası tarafından kullanılması

gayz (kin) ve öfkeyi arttırır. Daha da büyük fesada yol açar. Ama ölenin velisi tarafından kullanıldığı takdirde ortalık yumuşar, hasımların arasını ısındırır, veli fazilet ve mürüvvet gösterdiği için rahat, isteyerek yaptığı için huzurlu olur. Zorlanmadı, dileseydi intikam isteyebilirdi, istemedi; fazilet gösterdi. Vicdanı rahat ve mütmaindir. Karşı taraf da bağışlandığı için oldukça minnettardır. Her iki taraf da nisbeten rahat olduğundan barış ortamı müsait demektir.

Dolayısıyla katil son derece medyun-u şükrandır. Bunun sonucu olarak, "Karşı tarafı nasıl ve ne ile kazanabilirim?" düşüncesi içindedir. Böylesi acı hadiseden sonra belki taraflar daha sıcak ve daha samimi bir kardeşlik tesisi için zemin arar, kardeşliklerini ebedileştirirler. Toplumda barış, dostluk ve samimiyetin hakim olması, elbette herkes için rahatlıktır.

Bu gibi hadiselerde komşular üzerine de önemli görev düşmektedir. Hayatımızda da bu kabil olaylar yaşadık. Sulhsever, iyi niyetli büyük insanların bulunduğu toplumlarda böylesi barışların sağlanması daha da kolaylaşıyor. Hadiselerin iyi niyetle ele alınması çok müsbet neticelerle sonuçlanır. Çoğu kere müsbet netice alındığına şahid olmuşuzdur. Bu durumlarda muvaffakiyete tesir eden en büyük amil hiç şüphe yok ki, Dinî duygu ve kardeşlik münasebetleridir. Görülüyor ki toplum nezdinde dinin etkisi büyüktür. Her ne kadar dünya işine dini karıştırmak istemeyenler var ise de sosyal barışın ve kardeşliğin tesisinde ve korunmasında "Din" müessesesinin ağırlığı ve etkisi inkâr edilemez. Dini duyguların ve kuralların toplumun huzurunu sağlamakta ana unsur olduğu bir gerçektir.

Bakın günümüzde her gün trafik kazalarından insanlar ölüyor. Ama buna sebebiyet verenlerden hiç bir tanesinin keffaret orucu tutarak Allah'tan özür dilediği görülüyor. TV. ekranlarını veya Cami kürşülerini süsleyen Hoca Efendilerden de bu konunun işlendiğine şahsén rastlamadım. Demek ki toplumumuzda dinimizin hükümleri gereğince bilinmiyor. Belki de öğrenmeye lüzum görülüyor. Diğer taraftan da dinin bu husustaki emri

dikkate alınmıyor. Bunlar büyük eksikliklerdir. Üzülerek belirtmek gerekir ki bazan zevk için insan öldürenler dahi olabiliyor.

Yine Kur'an-ı Kerim'de: "Allah'ın haram kıldığı nefsi haksız yere öldürmeyin, Allah'ın dokunulmaz kıldığı cana kıymayın. Her kim zulümle öldürülürse onun velisi için diyet isteme hakkı verdik, ama intikamda fazlaya giderek haddi aşmasın; çünkü zaten ona (maktula) elbette yardım olunacaktır (17/33)," buyrulur. Böylece İslamî adalete de dikkat çekilir. Ve yine: "Adam öldürmeyen, yeryüzünde fesat çıkarmayan birisini öldüren kişi bütün insanları öldürmüş gibidir (5/32)," ayeti fevkalade önemli bir ikazdır.

Rasulullah (S.A.V.) de Hadis-i şeriflerinde: "Bir Mü'min ancak üç şeyden biri için öldürülür: Dinini değiştirir, dinden çıkar yada nikah altına girdikten sonra zina eder veya hak etmediği halde birini öldürür." Veda Hutbesinde de: "Biribirinize kanlarınız ve mallarınız haramdır. Bir Mü'mini öldürmek Allah katında dünyanın yıkılmasından daha büyüktür," buyurdular. İnsan öldürmek, insanlık için en büyük tehlikelerden sayılan yedi büyük günahın biri olarak sayılmıştır ve: "İnsan Allah'ın binasıdır, Allah'ın binasını yıkanın üzerine Allah'ın laneti olsun," denilmiştir.

Avrupalıların terör gözü ile baktıkları İslam Dini'nin bu prensip ve talimatları doğrultusunda bugün dünyada yaşanan olayları değerlendirecek olursak İslam Dini'nden çok çok ibret alınması gerektiği açıkça görülecektir.

5- Malın Muhafazası

Başkasına ait olan maldan sahibinin izni ve müsaadesi olmadıkça faydalanılması haramdır. İslamda emniyet ve selamet esastır. Rasulullah (S.A.V.): "Müslüman, elinden ve dilinden müslümanların salim kaldığı kimsedir." Ve: "Mü'min, kanlarından ve mallarından insanların emin olduğu kimsedir, (Taç; 1/27)" buyurmuştur.

Kur'an-ı Kerim: "Aranızda batıl yollarla mallarınızı yemeyin (2/188)." Rasulullah (S.A.V.): "Bir Müslümana, sahibinin rızası

dışında onun malından yemesi ve faydalanması helal değildir.”
Ve: “Ele geçen mal yerini buluncaya kadar o elde emanettir
(Sübülüs-Selam: 4/45).” On dirhem değerinde olan bir malı
çalın insanın eli kesilir. Kur’an-ı Kerim’de: “Hırsızlık eden erkek
ile hırsızlık eden kadının her ikisinin de ellerini kesin ki yaptıkları
cürümün cezası olsun, gerçekten Allah izzet ve hikmet sahibidir
(5/38).” Elbette insanı yaratan Allah (C.C.) onun terbiyesinde
müessir olacak şeyi de daha iyi bilir. Yer yer bu cezaları insan
onuruna yakıştırmayan bir takım sözde insancılar (Feministler!)
hırsız koruyarak acaba daha iyi mi yapıyorlar? Adamın hayat
boyu didinerek biriktirdiği 5-10 kuruşunu kapısını, penceresini
kırarak, kadının bileğini keserek bileziğini almak suretiyle
insanları perişan eden zalim ve vicdansızların müsamaha
görmesi, insanlık ve toplum yararına daha büyük huzur ve
saadet mi getirdi? “Allah bilir siz bilemessiniz (3/66).”

Ebul ala El Muarri bir şiirinde:

“Cinayetle kesilen bir el karşılığında 500 Dinar diyet alınıyor,
Nasıl oluyor da on dirhem değerindeki bir malı çaldığı için bu
el kesiliyor?” diyor.

Buna bazı Fukaha aynı ölçü içinde şöyle cevap veriyor:
“Cinayet işlemeyen el emniyetli olduğundan pahalıdır, ama
emniyetini ihlal eder de hainlik ederse el ucuzlar!”

Sonra bunlar umumu ilgilendiren Allah Hakkı olduğu için, ilgili
şahısların vazgeçmesi ve bağışlaması da hükmü değiştirmiyor,
cezaı kaldırmıyor. İftira ve zina cezaları da böyledir.

İnsan haysiyet ve şahsiyetini koruma bakımından bundan
daha sağlam ve teminatlı ilke düşünülebilir mi? Toplumun
masumiyetini koruma bakımından bundan daha sağlam bir
ilke olabilir mi? Toplum içinde mal emniyetinin temini için,
hırsızlık eden üzerine ceza uygulanır. Erkek veya kadın hırsızlık
eden kişide bulunması gereken şartlar tevafür eder (eksiksiz
toparlanır) ve çalınan malın muhafazası için mal sahibine
düşen tedbirde kusur etmemiş olduğu sabit olur, cezanın hak
olduğu tesbit edilir de cezanın uygulanması için ilgili makama

duyurulursa, bundan sonra bu cezanın affi cihetine gidilmesi
caiz değildir.

Beni Mahzum kabilesinden Fatıma adında bir kadın hırsızlık
etmiş ve ceza verilmek üzere Rasulullah (S.A.V.)’a arz edilmiş.
Daha sonra, bu cezanın tahfifi (affi) hususunda şefaathı olmak
üzere Usame’ye müracaat edilmişti. Usame, Hibbün-Nebi diye
tanınan Rasulullah’ın sevdiği mübarek bir sahabe idi. Usame
araya girmek istemiş ve konuyu Rasulullah’a açmış. Bunun
üzerine, Rasulullah: “Ya Usame! Demek hırsızlık eden birinin
cezasının kaldırılması için şafaathı oluyorsun, öyle mi? Yemin
ederim ki; bu Fatıma, Beni Mahzum kabilesinden olan bir
Fatıma değil de Peygamberin kızı Fatıma olsa yine bu ceza tatbik
edilecektir (İbni Kesir Tefsiri: 2/57),” diyor ve ceza uygulanıyor.

Asrımızın çok verimli ilmî eserleriyle insanlığa büyük
hizmetler vermiş olan Üstad Alim Suriyeli VEHBE ZUHEYLİ’nin
El-Fıkhül İslamî ve Edilletühü isimli 9 Ciltlik kıymetli eserinin 6.
cildinin giriş kısmında, İslam fıkhındaki had cezalarını katılık ve
acımasızlık olarak bulan ve bunu eleştirenler hakkında şunları
kaydediyor: “Bunlar bir araştırsalardı ya! Hırsızın elini kesmek,
zina edene ceza vermek, katile kısas uygulamak v.s. cezalar
birilerine ağır geliyor. Asrımızın medenî insanına yakıştırılmıyor.
Senede bir iki el kesilerek hırsız caydırmak ve insanları
bunların şerrinden korumak, mal ve nefisleri üzerinde emniyet
telkin etmek daha az mı önemli? Yoksa onbinlerce hırsız
hapishanelere doldurarak beslemek ve daha da azgınlaşmış
olarak toplum içine tekrar salıvermek suretiyle halkın huzur ve
emniyetini kaçırmak daha mı çok yararlı? Kaldı ki, bu cezanın
uygulandığı bazı ülkelerde, örneğin Suudi Krallığı’nda tarihen
tesbit edildiğine göre 24 sene içinde 14 adet el kesilmiş,” diyor
ve devam ediyor:

“Sonra bu cezalara hemen hüküm verilmiyor ki!.. Suçun
işlendiğinin tesbiti konusu oldukça önemlidir. Özellikle zina
suçu, günümüzde bir takım insanların iftihar vesilesi olarak
ortaya koyup teşhir etikleri gibi yapılmazsa, tesbiti neredeyse

imkânsız denecek kadar zordur. Belki bu cezaların ana sebebi işlenen cürümden ziyade temsil ettikleri kötü örneklerdir. Hani, "Bir şeyin şuyuu vukuundan beterdir" derler ya, işte öyle. Şerrin ifşası, onun reklamıdır. Bir şerrin büyüğünün def'i için şerrin küçüğüne tahammül edilmesi Mecelle kaidesidir. Bu kaideler bazı gerçekleri anlatır.

Bütün bunların yanında Dinî duygunun toplumda hakim kılınmasının önemi çok büyüktür. Bu da ancak eğitim kanalı ile gerçekleşir. Haram mefhumunu ve Allah korkusunu ortadan kaldırdıktan sonra, her ne kadar zorlayıcı önlemler alınsa da şerrin önü alınamıyor. Bir taraf bazı tedbirler alırken karşı taraf daha ince ve kurnazca planlar hazırlıyor. Onun için: "Hikmetin başı Allah korkusudur," (Keşf;1350) denmiştir. Bu husus mutlaka insanlara öğretilmelidir.

Yukarıda Allah Rasulu'nun bizzat verdiği hükümlerde zahire riayet ettiklerini kaydetmiştik. Ola ki, o haklıyı, haksızı bilebilirdi. Ama sadece bildiği ile değil delilleri ile hüküm vermesi gerekiyordu. Onun için: "Biz zahire göre hüküm veririz gizli tarafını Allah bilir," buyurdu. Onun için imanı ve vicdanı olan insan, "Kaza-î hükümler ile hak ediyorum," diye aldanmamalıdır. Zira her kaza-î hüküm hakikatı ifade etmeyebilir. Günümüzde; "Kanunî hakkımdır" diyerek, gerçekten hakkı olup olmadığını araştırmadan bazı menfaatleri hakları olarak kabul eden insanlar yok değildir. Bu yönden nice insanların mağdur edildiği, nice zulümlere irtikâp edildiği bilinmektedir. Bu yollarla kısa zamanda zengin ve meşhur olanlar da yok değildir. Kendileri için maharet sayabilirler ama bu gibi insanlar toplum için müsibettir.

Sonratoplumdüzenindegörülenbirçoksıkıntının, dinîyollarla daha kolay ve etkili olarak halledilmesi mümkün iken, aynı zamanda yukarıda işaret ettiğimiz gibi sükûnet verebilecekken, dini hükümlerin toplumsal hayatta etkili olmasından endişe edildiğinden dolayı buna razı olunmuyor, tahammül edilmiyor. Dinî kuralların sosyal ve bireysel hayatta ağırlık kazanmasından

ürkölüyor, rahatsız olunuyor. Bunlar açıkça dile getirilmese de basiretle bakanlar bunu görebiliyor. Mesele maslahat (faydalı olan) ise? Ki, elbette öyledir; ohalde bunu hangi yoldan temin etmek mümkün olacaksa o yola başvurulmalı değil mi? Ama tabii bunun için başta hüsn-ü niyet, samimiyet ve iman kuvveti şarttır.

Bu hususta Hz. Ali'nin: "İslamı yaşayan insanlar, ahireti hiç hesaba katmasalar bile dünya maslahatını (dünyaya yönelik fayda) temin ettiği takdirde, bu hayatı yaşamaya değmez mi? Filhakika biz müslümanlar, elhamdülillah ahirete inanıyor, cennet hayatını özlüyoruz. Ama, ahiret hiç hesaba katılmasa dahi dünya hayatını emniyet ve selametle yaşamak için mutlaka İslam nizamına ihtiyaç vardır. Onsuz hayatın huzuru mümkün değildir," dediği rivayet edilir. Bu dinî taassüple söylenmiş bir söz değil, dünyaca saygınlığı olan bir çok ilim erbabının ortak görüşüdür.

B- Hacıyat (İhtiyaç Duyulan Şeyler)

Sosyal ve bireysel hayatımızı tanzim eden ve mutlaka uyulması gereken hak-hukuk kurallarının yanısıra haciyat denilen, muhtelif zaman ve durumlarda ihtiyaç duyulan şeyler vardır. Bunlar, hukukî yönden bağlayıcı olmasa da insan hayatında mutlaka gerekli olan şeylerdir. İnsanların hayatta karşılaşacakları birtakım zorlukları ve sıkıntıları gidermeye matuf olan bu uygulamalara yer yer ihtiyaç duyulmaktadır. Bunlar olmazsa da hayat nizamı haleldar olmaz ama insanlar birtakım sıkıntılara maruz kalır. Hacıyat denilen bu hükümler insanların sıkıntısını bertaraf etmek içindir. Hacıyatlar, ibadetlerin içinde ya da diğer bazı durumlarda karşılaşılan zorluklara çözüm getiren bir takım kolaylıklardır. İslam Dini bunları da birer hak olarak tesbit etmiştir. Örneğin, ibadetlerde hastalara yönelik bazı kolaylaştırıcı hükümler vardır. Mesela, namazını ayakta kılamazsa oturarak; rüku ve sücudu yapamayacak durumda ise imâ ile (işaretle); oturamazsa yattığı yerde; kibleye dönemezse müsait olan herhangi bir yöne yönelmek suretiyle ibadetini

yapar. Ya da namazını bineği üzerinde kılar. Abdest alamazsa teyemmüm eder. Seferide mestler üzerine üç gün mesheder; namazını kısaltır, sünnetlerini bırakır; orucunu tehir edebilir.

Muamelatta, umumi kaidelere uymadan bazı kolaylıklar gösterilir: Veresiye alışveriş yapılır; sanat işlerinde siparişler verilir; icar ve ziraat ortaklıkları da bu cümledendir. Ukubatla ilgili olarak da; hadler, şüphelerle düşürülür. Yani, suçun sübûtunda (isbatında) şüpheye düşülürse "Had cezası" düşer. Hata ile adam öldürmelerde diyet katilin ailesi ve yakınları üzerine taksim edilir. Zira, Cenab-ı Hak: "Allah sizin üzerinize herhangi bir zorluk murad etmiyor (6/6)," ve: "(Allah) Sizin üzerinize dinde zorluk yapmadı (El Hac:78)." Yine: "Allah sizin için kolaylık murad ediyor, zorluk murad etmiyor (2/185)," buyururlar. Bu Ayet-i Kerimeler, İslam Dininin kolaylık dini olduğunun açık göstergeleridir. Rasulullah (S.A.V.) de: "Kolaylaştırın zorlaştırmayın. Ben kolaylıklı bir din ile gönderildim; benim sünnetime uymayan benden değildir. Ben rahmetle geldim, azapla gelmedim. Nerede rıfk ve yumuşaklık varsa orada hayır vardır; yumuşaklık olmayan yerde hayır yoktur. Din metindir ona rıfk (yumuşaklık) ile girin, yoksa siz onu yoramazsınız o sizi yorar," v.b. Hadis-i Şeriflerle dinin kolaylığını bildirilmiştir. Bunlar zaruri birtakım ihtiyaçları karşılamak, dini yaşamak isteyen müslümanları zora koşmadan kulluk görevlerini yapmalarını sağlamak ve ihtiyaçlara binaen getirilmiş kolaylıklardır.

C- Tahsiniyat (Güzelleştirici Şeyler)

Bir de "Tahsiniyat" vardır ki, yüksek edep ve güzel ahlâkın muktezası-gereği-dir. Bunların olmaması, hayat düzenini haleldar etmez. Bu yüzden de insanlara sıkıntılar gelmez. Ama terk edilmeleri halinde mürüvvet ve ahlak-i hamidenin muktezası olan faziletlere ve mekarrime (kerem sahibi olmaya) muhalif düşer. Şeri'at bunların gereğini talim buyurmuşlardır. Bunlar kaza-î hükümler olmasa bile, Ahlakî ve Diyanî hükümlerdir ve birer insanlık hakkı olarak telakki edilir. İbadette; setr-i avret, güzel giyinmek, mescid ve namazgâhları

temiz tutmak, cemaatı rahatsız edecek kokulardan şakınmak; namazdan, oruçtan ve sadakadan nafilelerle Allah'a yakınlık kazanmak tahsiniyattandır. Her ne kadar bunların yerine getirilmesi elzem ve zarurî değilse de; bu güzellikler insanı kemal mertebesine çıkararak meziyetlerdir. Din bunları taahhüt etmemişse de tergiyb ve teşvik etmiş, bunları yaşayanları yer yer tebşir (müjdelemek) etmişlerdir.

Ebu Hureyre rivayet ederler: "Allah (C.C.) şöyle buyururlar: Her kim, Benim Velime (dostuma) düşman olursa ona karşı harb açarım. Kulum Bana, onun üzerine farz kıldığım şeyleri yerine getirmekle yaklaştığı, yakın olduğu kadar başka hiçbir şey ile yakınlığıma eremez. Kul nafilelerle bana yaklaşır, yakınım olur; o kadar ki Ben onu severim. Onu sevdiğim vakit onun kulağı olurum, benimle duyar; gözü olurum benimle görür; eli olurum benimle uzanır; ayağı olurum benimle yürür. Yemin ederim benden her ne isterse kendisine veririm; bana bir şeyden sınırsa onu korurum. Yaptığım şeyler arasında kendisi istemiyorken onun canını almak kadar tereddüt ettiğim bir şey olmuyor. Zira Ben de, onun istemediği şey ile onu üzme istemiyorum, ama başka seçenek de yoktur. Elbette her canlı ölecektir (Buharî:7/190)."

Mü'min hain değildir. Mü'minin ölçüsünü ve şahsiyetini Fıkıh tarif ederken: "Nefsin lehine ve aleyhine olan şeyi bilmesidir," derler ki; çok önemlidir. Bu tarifi İmam-ı Azam'a isnad ederler. Her yerde geçerli ve herkesi bağlayıcı bir ifadedir.

Hakları tanıyarak, kendi üzerine düşen haklarını ödeyerek yaşayan insanlar toplumun hangi kesiminde olursa olsunlar gerçekten insanca yaşarlar ve insan olmanın zevkini tadarlar. Ama bunları hiç hesaba katmadan sadece kendi egosunu (benini), hevasını ve nefsanî temayülünü düşünen insanlar da, Allah korusun Kur'an-ı Kerim'in verdiği değer ölçüsünde yaşarlar ki: "Kâfirler var ya! Onlar da hayvanların hayattan faydalandığı gibi faydalanır ve onların yediği gibi yerler; sonunda da yerleri Cehennemdir (Muhmmde:12)." hitabına muhatap olurlar.

Dinî terbiye ne güzeldir. Mü'minin yolu, şiarı, terbiyesi, ahlâkı, tutum ve davranışı inandığı dinin kuralları dairesinde olur. Dinin emirlerini ve kurallarını hayatına rehber ve delil edinir. Buna karşı çıkan başka davetçilerin telkinlerinden etkilenmeden hayatını bu ölçüler içerisinde yürütür. Hava-î arzu ve hevesini ön plana çıkarmaz. Başta ve önde hep din ve dinî ahlâkı esas alır. Eğer böyle olmayacak olur da, diliyle mü'min olduğunu söyleyip, tutum ve davranışlarıyla da onu hesaba katmayacak olursa bu asla ve asla ahlâki olmaz. Böyle bir durum ne kadar acaib ve kötü tasavvurdur! Değil mi?

VI- NİKÂH VE ÖNEMİ

Nikâh esasen bir akitten ibarettir. Binaenaleyh, bunun bir din temsilcisi tarafından ya da bir resmiyeti temsilen bir tarafından yapılmış olmasında hükmen bir farklılık yoktur. Dinî nikâh ya da resmî nikâh diye bir ayırım olmamalı, akit akittir. Ancak, Dini temsil eden bir Hoca Efendi nikâh kıyarken Nur Suresinin 32. ayetini okuyarak: "İçinizden evlenme durumunda olanlarınızı everiniz, elinizin altında olan köle ve cariyeleri de everiniz; şayet onlar fakir iseler Allah onları kendi fazlı ile zenginleştirir. Allah'ın rahmeti ve ilmi geniştir," diye açıklamak suretiyle nikâha bir de ibadet yönü kazandırılmaktadır. Taraplara nikâh esnasında, nikâhın bir fazilet ve inayet eseri olduğu hatırlatılmalıdır. Ayrıca: "Allah'ın emri, Rasulullah'ın sünneti İmamımızın ictihadına uygun olarak, müslüman cemaatın da şahadeti ile..." diyerek aleniyet kazandırılmalıdır. Bunu evlenen taraplara duyurarak gerekli telkin ve nasihatları almaları sağlanmalıdır. Böylece her iki tarafın da yepyeni bir hayat içinde birer emanet aldıkları, birer sorumluluk altına girdikleri hatırlatılmış olacaktır. Taraflar, bu duygu ve düşüncelerle birbirlerini taahhüt ve tekeffül etmiş olacaklardır. Bu manevî hava içinde yerlerini ve sorumluluklarını öğrenen eşlerin, daha sonra her ne suretle olursa olsun bir anlaşmazlık ve çatışma içerisine düşmeleri halinde; Allah'ın emri ve Rasulullah'ın sünneti olarak taahhüt ettikleri bu karşılıklı emanete ihanet etmemeleri gerektiğini düşünmeleri

ve bundan dolayı da vicdanlarında bir burkulmanın meydana gelmesi hesaba katılmaz mı? Eğer bunları aklına getirmiyorlarsa bu kişilerin İmanla ve Din ile münasebetlerinin ne kadar zayıf olduğu tezahür etmez mi? İşte bu yönden Dinî Nikâhın özelliği vardır. Nikaha resmiyet kazandırılması ve nüfus kütüğüne kaydının sağlanması da tamamen dinîdir. Herhangi bir borç altına girildiği zaman bu borcun kayda geçirilmesi ve şahitlerle takviye edilmesinin dinen gerekliliği Kur'an-ı Kerim'in, Bakara Suresi'nin 282. Ayetinde beyan edilmiştir.

Nikâhta erkeğin taahhüt ettiği mehir, erkeğin bütün borçları içerisinde en önemli olanıdır. Bunun kayda geçirilmesi ve şahitlerle teyid edilmesi gerekmez mi? Böylesi manevî ağırlıklı nikâh yanında "Belediyenin bana verdiği yetkiye dayanarak sizleri karı-koca ilan ettim!" şeklindeki akit hafif kalmaz mı? Bu aktin de geçerli bir akit olduğunu yukarıda belirtmiştik. Yapılan bu resmi nikahta da bir eksiklik söz konusu değildir ve geçerlidir, diyoruz. Fakat resmi nikah; köylerde İmam, şehirlerde Müftüler ya da onların görevlendireceği kişiler tarafından icra edilmiş olsa, hem resmi nikah gerçekleşmiş, hem de Dini ağırlığı ifade eden merasim de böylece icra edilmiş olur ve müslümanların da içi rahatlamış olurdu ki daha güzeli ve olması gerekeni de bu değil midir? Temennimiz odur ki; ileride bu yönde gerekli kanuni düzenlemeler yapılır.

Cenab-ı Hak şöyle beyan ederler: "İçinizden evlenme durumunda olanlarınızı, köle ve ceriyelerinizi everiniz, eğer fakir iseler Allah fazlı ile zenginleştirir, Allah'ın fazlı ve ilmi geniştir (24/32)." Ayet-i celile emir sigasıyla gelmiştir. Emirler yerine göre vücûb (sabit, lüzumlu, gerekli olan) ve yerine göre ibaha (mübah) ya da nedb (zorlanamayan) hükümleri ifade eder. İnsanların shehevî, ahlakî ve malî durumlarına göre hüküm alır. Fıkıh Alimlerimiz de nikâhın bazen vacib, bazen de sünnet olduğunu söylerler. Rasulullah (S.A.V.) de: "Nikah benim sünnetimdir. Her kim nikâhtan kaçar, uzak kalırsa o bizden değildir (El Fıkhül İslamî: 7/33)," buyurdular.

Rasulullah (S.A.V.): “Ey gençler, sizden evlenmeye müsait olanlarınız evlensin, evlilik gözün ve iffetin muhafazası için yardımcı ve daha elverişlidir. Evlenmeye gücü yetmeyenler ise, oruç tutsunlar; o da onun için bir koruyucudur,” buyurmuştur (Subulus-Selam: 3/211).

Orucun insan iradesi üzerindeki tesirini bir düşünün. İnsanı insan eden unsur irade gücüdür. İradesi zayıf olan insandan gerçek manada insanlık beklenemez. Onun için insanlık oruca muhtaçtır. Oruç, şeytan ve nefisle mücadelede kalkandır. Hayat boyu yürütmekle mükellef bulunduğu cihad için irade gücü elbette gereklidir. Bu gücü temin etmeye mecbur olan insan için bu husustaki terbiye gerekli ve zaruridir. İradenin muhafazası kullar üzerine vaciptir.

Geleneksel olarak umumiyetle evlenme teklifinin erkek tarafından gelmesi bekleniyor. Halbuki Şer’î yönden teklifin her iki taraftan da gelmesinde bir sakınca yoktur. Belki de teklifin kadın tarafından gelmesi halinde erkek tarafının bunu istismar etmesinden endişe ediliyordur. Oysa, bu bir fitrî ve insanî ihtiyaçtır, uygun gördüğü takdirde kadının teklif etmesi gayet normal ve isabetlidir. Bunu istismar vesilesi etmek ya da başka türlü değerlendirmek ise basitlikten başka bir şey değildir. Hz. Şuayb (A.S.)’ın kızını Hz. Musa’ya evlenme teklif ettiği bilinmektedir.

İbnu Abbas (R.A.) çocuklarını etrafına toplar ve onlara: “Eğer evlenmek istiyorsanız sizi evereyim, bir insan kendini ibadet yoluna koyduysa, evlenmeden bu yolu tamamlayamaz. İnsan bir defa zinaya bulaştı mı kalbinden iman sökülür çıkar,” diye nasihatla bulunurlardı.

Rasulullah (S.A.V.): “Kadın dört şeyden biri için nikâhlanır: Malı için, asaleti için, güzelliği için ve dindarlığı için. Siz dindarını seçin ki eliniz kârlı çıksın.” Ve yine Taberi’nin tesbitine göre Enes (R.A.), Rasulullah’tan şöyle rivayet etmişlerdir: “Her kim bir kadını izzetinden dolayı nikahlarsa Allah’u Te’âla illa ki onu zelil edecektir. Malı için nikahlayan fakirliğe ve asaleti

için nikahlayan ise denaete (aşağılığa) düşecektir. Ama gözünü haramdan korumak ve ırzını muhafaza etmek gayesiyle ya da sıla-i rahmi için nikahlanmışsa Allah’u Te’âla o erkek için kadını ve o kadın için erkeği bereketli kılar,” buyurmuşlardır.

Rasulullah (S.A.V.) Akkaf bin Vedda’atül Hilali’ye evli olup olmadığını sormuşlar. O da bekar olduğunu söylemiş. Zaman zaman kendileri ile karşılaştıkça aynı soruyu sorar, o da bekar olduğunu söylerdi. Bu hal birkaç defa tekrarlandıktan sonra yine bir gün aynı soruyu sordu. O da, bekar olduğunu söyleyince, Rasulullah: “Ey Akkâf! Demek ki, sen şeytanların kardeşisin! Eğer sen Hıristiyanların Rahiplerinden isen onlara katıl, yok eğer bizden isen bizim sünnetimizde nikah vardır. Bilesin ki, yaşayanlar arasından en şerli olarak yaşayan bekar olarak yaşayanlar, ölenler arasından da en rezil olarak ölen bekar olarak ölenlerdir. Yazıklar olsun ey Akkaf evlen!” demişlerdir. Akkaf ta: “Ya Rasulullah Sizin münasip gördüğünüz biriyle evermedikçe ben de evlenmeyeceğim,” demiş. Bunun üzerine, Rasulullah (S.A.V.): “Ben de seni Gülsümül Hamürî’nin kızı ile, Allah’ın izni ve bereketi ile evlendirdim,” dediler (Ahkamüş-Şahsiyye S. 61).”

Bir hadis-i şerifte şöyle buyrulur: “Üç kişinin hakkını Allah (C.C.) üzerine almışlardır, onlara yardım edecektir: 1-Hürriyetine kavuşmak için nefsinin satın almak isteyen, efendisine borçlu olan sözleşmeli köleye (mükâtep), 2-İffetini korumak maksadıyla nikâhlanana ve 3-Allah’ın dinini yüceltmek maksadıyla cihada çıkana.” Ayrıca: “Üç kişi vardır ki Allah onların ecirlerini iki kat olarak verecektir: 1-Köledir, hem Allah’a karşı borcunu ödüyor, hem de efendisinin hizmetinde kusur etmiyor. 2-Bir adam ki, Cariyesini güzel terbiye ile yetiştirdi, azad etti; sonra da onu nikâhlayıp evlendi. 3-Bir kişi ki, herhangi bir semavî dine inandı, onun icab ettirdiği ve gerektirdiği gibi yaşadı, sonra da müslüman oldu ve müslümanlığı yaşadı. Bunlara Allah sevap ve ecirlerini ikişer kat olarak verecektir (Taç: 2/297).”

Evladın baba üzerindeki haklarının başında ona münasip

bir ana seçmesi gelir. Bunu daha evlenmeden önce düşünmek durumundadır. Sadece ayak üstü kahvaltı edercesine bir yerde tanıştığı bir kadınla şehevî arzusunu gidermenin dışında bir şey hesabetmeden yapılan evliliklerde çoğu zaman saadet temin edilemediği gibi aklen, fikren ve ahlaken de uyum sağlanamıyor, huzurlu bir yuva kurulamıyor. Böyle olunca da evlilikten beklenen ahlaklı ve hayırlı evlatlar yetiştirilemiyor. Günümüzde çamaşır değiştirir gibi eş değiştiren anne- babalardan nasıl hayırlı evlat beklenebilir? Bir şair öyle diyor: "İffetin değerini bilmeyen bir kadından emen çocuktan hangi iffet ve mürüvvet beklenir?" Çocukların yetişmesinde ailenin kuruluş amacı ve eşler arasındaki uyum oldukça önemlidir.

Onun için İslam fıkında "Kefa'et" ile ilgili bir bölüm vardır. Yani evlenecekler arasında denklik ki; bu başta inanç, ahlak, malî ve sana'î durumları itibariyle değerlendirilir. Önemle üzerinde durulmaya değer. Kişilerin aileleri içerisindeki yetişme tarzları oldukça farklıdır. Huzur telkin edemeyen aileler en sıkıntılı zindanlardır. İnsan hayatının en zor meselelerinden biri belki dünyada en öncelikli olanı huzurlu bir aile yuvası kurmaktır. Cenab-ı Hakk'ın inayeti olmazsa insanın bu yolda saadet vaadeden yuvayı kurmaya muvaffak olması son derece zordur.

Ben kesinlikle inanıyorum ki, İslamî ahlak ve terbiyeye riayet eden erkek ve kadından oluşan aileler mutlaka huzurlu olacaktır. Kurulan ailede huzur ve sükun temin edilememiş ise mutlaka taraflardan birinde ya da her ikisinde İslamî ahlaka aykırılık ve saygısızlık vardır. Din, ailede huzur ve saadeti temin etmekten asla aciz ve yetersiz değildir. Ama dini yaşadığını zannettiği halde yaşamayanlar hayatlarını cehennem etmeye mahkumdurlar. Bunlar ne yazık ki, saadet ilacını bulup tedavi olamıyorlar.

Nitekim dini ve ahlakı hesaba katmadan sadece varlığa ve mesleğe itibar edilerek hayat anlayışları farklı olan cinslerin evlendirilmeleri sonucu, adeta cehennem hayatı yaşamaya

mahkûm edilen nice masum gençler dünyevî cazibelere kurban edilmiştir. Bunlar ne yazık ki, ne dünyalarını kazanabilmiş ve ne de ahiretlerini kurtarabilmişlerdir. Bundan daha büyük musibet, sıkıntı düşünülebilir mi? Yanlış tercihler yüzünden, Allah korusun, hayatları faciayla son bulmuş nice insanlara günümüzde sık sık rastlanmaktadır. Gerçi bu işlerin garantisi yoktur. "Çok uygun ve münasiptir," diye düşünülen niceleri Ahlakî muâşeretle son derece zayıf ve süflî olabiliyor. Rasulullah (S.A.V.): "Siz siz olun da küllüklerde beliren yeşilliklere aldanmayın." "Nütfeleriniz için doğru seçim yapın, küfüvlerinize (denginize) evlenin." "Salih ailelerden evlenin, damarlar dessaştır (hassastır)." Yani çok ince taraflarını tecessüs eder ve gizlilikleri ortaya çıkarır, demiştir. Hz. Ömer kendisine: "Evladın babası üzerindeki hakkı nedir?" diye soran birine şöyle cevap vermişlerdir: "Onun için temiz bir anne seçecek, güzel isim verecek ve Kur'an öğretecek," demişlerdir. Bu meyanda akraba evlilikleri yer yer tenkid edilmiştir. Şeri'atta haram olanlar bellidir. Onun dışında: "Yakın sayılan akraba ile evlenmeyin, çocuklarınızı zayi etmeyin," şekline haberler variddir. Bunun, Hz. Ömer'in sözü olduğu söylenir. Evlat üzerinde hassasiyet gösterilmesi önemle tavsiye edilmiştir.

Evlilik nikâhla başlar. Nikâh insanlığın hususiyetidir. İnsanlar arasında yapılan karşılıklı bağlantılar arasında en kudsî bağlantı nikah bağlantısı, şartlar arasında en çok sadık kalınması gereken şart nikah akdinde koşulan şartlardır. Zira bununla nesiller tehzib edilmiş (en temizi ortaya çıkarma, arıtma) oluyor. Akrabalar arasındaki münasebet tayin ediliyor, meveddet (sevgi) ve muhabbet bağları onunla teyid ediliyor. Karşılıklı kefalet tesis ediliyor. Nikah, toplum içinde güç ve itibar kaynağıdır. Yabancılar karşı dayanışma ve birleşme vasıtasıdır. Kuvvetli ülfet sebebidir. Allah (C.C.) şöyle buyururlar: "Allah'ın ayetleri cümlesinden olarak kendi cinsinizden size eşler yaratıp aranızda sevgi ve merhamet peyda etmesi de O'nun (varlığının) delillerindedir. Doğrusu bunda iyi düşünen insanlar için

ayetler (ibretler) vardır (Rum:21).”

Allah Zul Celal-i vel İkrâm, evliliği insanlık için rahmet ve meveddet olarak talim ediyor. Bunu huzursuzluğa vesile etmek büyük talihsizliktir ve maneviyattan mahrumiyettir. Bunu rahmet olarak tanımamak ve meveddetle karşılamamak isyandır, küfran-ı nimettir, nankörlüktür. Nikâhın varlığıyla yokluğu arasında fark görmeden, evliliği sadece karşı cinslerin şehvî arzularını tatmin etmek üzere bir araya gelmekten ibaret görmek, anlayış ve düşünce fukaralığıdır. Bu kabil düşüncelere kalbinde ve vicdanında yer veren kimseler Kur’an’ın tabiriyle hayvanlar seviyesinde sayılmış ve “Onlar gibi yer onlar gibi yaşarlar,” diye tasfir edilmiştir. Hele hele Kur’an-ı Kerim’i işitmiş, onun talimatından haberdar olmuş ve bir de üstelik müslüman olduğunu söyleyen kişilerin nikâhı hafife almaları asla bağışlanamaz.

Rasulullah (S.A.V.)’in tavsiyelerinde; “Kadınlar hakkında dikkatli davranılması, onların haklarına riayet edilmesi, zulme ve hakarete uğratılmaması,” önemle yer alır. Ayrıca: “Toplum içinde insanların birbirlerine kadınlar hakkında nasihat ve tavsiyelerde bulunmasının lüzumu,” da bildirilmiştir. Kadınların, “Eğme kemiğinden yaratıldıkları” haberi verilirken Hz. Havva’nın Hz. Adem’in “Eğme kemiğinden yaratıldığı” bildirmiştir. Burada eğme kemiğinin yapısı gereği eğri olduğuna değinilirken: “Onu doğrultmaya kalkışırsanız onu kırarsınız,” demek suretiyle de kadınların nazikliğine, kırılmağına işaret edilirken, fitrat ve tabiatları gereği kadınlarla uyum sağlamanın çok da kolay olmayacağı hususunda bir uyarı da yapılmaktadır. “Onları kendi istediklerinize getirmeye zorlarsanız kırarsınız. Ki, onların kırılması boşanmasıdır,” demek suretiyle de kadınlara karşı tutum ve davranışlarda hassasiyet gösterilmesi gerektiği kuvvetle vurgulanmıştır. “Fakat tabiatlarını bilerek onlarla geçinirseniz onların faydasını görürsünüz” derken de: “Onları kırmayın ve kendilerinden istifade edin,” demek suretiyle çok ince bir nasihatta bulunmaktadırlar. Zaten insanların

birbirleriyle iyi geçinmesi ve faydalı olmaları sosyal hayatta huzur ve mutluluğun gereği değil midir?

“Eğme kemikleri arasında en eğrisi de en üstte olanıdır,” derlerken elbette bir şeye işaret edilmektedir. Bu ifade belki de; “Kadınlar arasında en üst seviyede ehliyetli ve akıllı olanlar kendi doğru bildiklerinde direnmekte de en üsttedir,” şeklinde anlaşılabilir. Kadınların bu durumları gözönünde bulundurularak, bunların dinî tavsiyeler olduğu düşünülerek her hal-ü kârda onlarla güzel geçinme yollarının aranması ve bulunması tavsiye edilmiştir. Doğru olanın da bu olduğu kanaatindeyim. Bilhassa toplum içinde itibar gören, özelliği olan kadınların nazlanmasına ve zorluklarına üst eğme kemiğinin yapısal özelliği örnek verilerek işaret edilmiştir de denilebilir. Bunlar mulahazalar hanesine yazılmalıdır.

1- Mehir Hakkı

Mehir, bir bakıma nikahın maddi teminatıdır. Kadın, mehirden peşinatını almadıkça kendini teslim etmeyebilir. Beraber oldukları ya da; “Halvet-i sahiha” vuku bulduğunda, yani buluşmalarına hissi bir mani yokken yalnız olarak birlikte oldukları takdirde mehrin tamamı tahakkuk eder. Bundan sora boşanma olursa, boşanmaya sebebiyet veren ve onun üzerinde ısrar eden taraf mehirden fedakârlık yapmak durumundadır. Erkektarafından boşanırsa, mehrin tamamının ödenmesi gerekir. Erkek, kadın tarafından boşanmaya zorlanırsa, kadının mehirden feragat etmesi gerekir. Mehir hakkının getirdiği sorumluluk ağır olursa durduk yerde keyfi olarak eş boşanamaz. Gerçi maddi zorlamalarla bir arada kalmaya mecbur olmak manevi huzuru temin etmez ama bir yerde de insanın fevrî hareketlerine fren olur. Bu hususlar sık sık yaşandığı halde gereği kadar bilinmiyor, öğrenilmesine de itina gösterilmiyor. Halbuki ailenin ve toplum huzuru için bunlar fevkalade önemlidir.

“Mehir kadının hakkıdır,” dedik. Nikâhta mehir açık olarak konuşulmalı, hatta zapta geçilmelidir. Bu bakımdan Resmî Nikâhın önemi büyüktür. Nikâh kimler arasında ve hangi

şahitler huzurunda yapıldı? Mehrin miktarı ve ne kadarı peşin, ne kadarı vadeli? Bunlar açık açık yazılmalı ve şahitlere imzalatılmalıdır. Nikahta konuşulan mehir kesinlik kazanır. Mehir hakkında hiçbir şey konuşulmadan nikah yapılırsa da nikah geçerlidir ve otomatik olarak bir mehir tahakkuk eder. Ya Mehr-i misli ki: Etrafında en yakınları için tayin ve tesbit edilmiş miktar ya da asgari miktardır ki, "On dirhem" dir. Böylece, belki kadının hakkı zayi edilmemiş olur. Halbuki bu önemli bir haktır, ihmal edilmemeli hafife alınmamalıdır. Mehir, erkeğin maddi durumuna göre bir ağırlık ifade edecek miktarda olmalıdır. "Nikâhın hayırlısı mehri az ve külfeti hafif olandır," diye haber varid ise de burada maksat mehrin nikâhı zorlaştıracak ölçüde ağır olmamasıdır. Hiçbir suretle, "Nikâh yapıncaya kadar bol keseden atarız; nasıl olsa sonra da kimse sormaz, unutulur gider," diye düşünmemeli. Bu kabil düşünceler, nikâhın ciddiyetiyle bağdaşmaz. Ne yazık ki, yer yer buna tevessül edenlere şahit olmuşuzdur. Nikâh kıyılırken bol keseden atar, nikâh işi bittikten sonra da söylediklerini unutup yapılan nikah akdinin hiçbir önemi yokmuş gibi davranırlar. Bu çok yanlışır, ilgililer buna dikkat etmelidir. Üç şeyin ciddisi de ciddi şakası da ciddidir. Bunların başında nikah gelir, sonra talak ve itaktır (köle azad etmek) ki; ağızdan çıkan söz hüküm ifade eder.

2-EşlerinKarşılıklı Hak ve Görevleri

Konumuz olan karı-kocanın karşılıklı haklarından bahsederken yine Kur'an-ı Kerim şöyle der: "Eğer eşinizi bırakıp yerine başkasını almak isterseniz, ona da külliyetli miktarda mal vermişseniz o maldan hiç bir şey geri almayın! Ona iftira ederek ve açıkça bir günaha girerek verdiğinizizi alacak mısınız? Onu nasıl alırsınız ki, onunla içli-dişli olarak kaynaşmıştınız ve onlar sizden kesin bir güvence (kuvvetli bir ahit) de almışlardı (Nisa:20-21)."

Erkek kendisi üzerine terettüp eden görevleri yerine getirir hakkını ifa eder de kadın ona itaat etmezse kadın nüşüz etmiş olur. Nüşüz: Kadının erkeğin hakkını tanımadan ona isyan

etmesi, ipini koparması, onun ırz ve şahsiyetine hanel getirecek davranışlarda bulunmasıdır ki, erkeğin kadını dövme hakkı ancak bu hallerde doğar. O hak da ancak; aile kudsiyetinin korunması, ailenin yıkılmaması, çocukların dağılmaması içindir. Ama, hiç bir suretle kadını aileye bağlama imkân ve ihtimalinin kalmadığı anlaşılırsa, acı da olsa ilaç kullanılır ki; bu ilaç da boşamadır.

Eğer, erkek boşama niyetinde olmadığı halde kadın mutlaka boşanmak için ısrar ederse, erkek kadından karşılık isteyebilir. Kadın bunu kabul eder de mal karşılığı boşanırsa, buna "Hul" denir ki, mal karşılığı boşanmaktır. Fakat kadına bunu kabul ettirmek için erkek tarafından zorluk çıkarmak, baskı kullanmak zulümdür, ahlaksızlıktır ve şahsiyetsizliktir.

Müslüman, zevcesinin hakkını bilmeli ve takdir etmelidir. Eğer bu ağırlığı idrak edemiyorsa, İslam'ın ruhunu ve tabiatını kavrayamamış demektir. Kim olursa olsun hangi sıfatı taşırsa taşısin, ne kadar da kendini beğenirse beğensin bu emanetin (zevcesinin) hakkını tanımayan kişi, İslam'ın ruhuna aykırı davranmış olur. Allah Rasulu Peygamberimiz Hazret-i Muhammed (S.A.V.): "Bir mü'min erkek, mü'min kadını hırpalamaz; onu yıpratmaz. Onun bir ahlakını beğenmezse diğer bir ahlakını beğenir (Taç; 2/315)," buyurmuşlardır.

Nitekim Hz. Ömer zamanında adamın biri gelerek oğlunu kendisine isyan etmesinden dolayı şikâyetinde bulunmuş. Hz. Ömer de oğlanı çağırması onun ifadesini almış. Oğlan: "Ya Emirel Mü'minin! Baba üzerinde oğlunun hiç hakkı yok mu?" demiş. Hz. Ömer: "Vardır," demiş. Oğlan: "Nedir?" diye sorunca da Hz. Ömer: "Onun için temiz bir anne seçecek, ona güzel bir isim verecek ve Kur'an-ı Kerim'i öğretecek," deyince, oğlan: "Ey Mü'minlerin emiri! Benim babam bunlardan hiç birini yapmadı. Babam, anamı bir mecusi zenci olarak aldı, ben ondan doğdum. Bana, "Cu'al" yani "Mayıs Böceğ" ismini verdi. Bana kitaptan bir harf bile öğretmedi," dedi. Hz. Ömer, adama döndü ve: "Oğlunun sana isyan ettiğini şikâyet ettin; halbuki sen daha önceden oğluna isyan etmişin," dedi. Yani, kendisinin babalık görevini

yapmamasını oğlunun isyanına sebep göstermişlerdiir.

Bir Mü'minin hiç kimseye karşı zulüm etmesi caiz değildir. Hele hele kendi helalı olan hayat arkadaşı, nikah kudsiyetiyle bağlı olan bir kadına zulmetmesi, fevkalade bir rezalet ve ahlaksızlıktır. Gayr-ı insanî bir davranıştır. Zulüm ve haksızlık eşlerden hangisi tarafından yapılırsa yapılsın gayr-ı ahlakîdir, suçtur, kabahattır. Genellikle erkek tarafından geldiği görüldüğü için o tarafa ağırlık verilmiştir. Yoksa haklar da suçlar da eşittir.

Hayırsız bir eşle yaşamaya mahkûm olmak büyük bir talihsizliktir. Hayrı bilen bir insan muhabatına (eşine) böylesi bir talihsizliği yaşatmaz. Zorluklar içerisinde en zor olan şey de bir kişinin uyumsuz ve ahlaksız biri ile yaşamak mecburiyetinde kalmasıdır. Allah (C.C.) hiçbir Mü'mini ahlaksız, merhametsiz birinin hayat arkadaşlığına ve onun insafsız muamelesine mahkûm etmesin! Ne yazık ki, kendi ömrümüz ve kısa hayatımız içinde nice tahammül edilemeyecek mezalime tahammül etmeye mecbur kalmış talihsizleri görüp şahit olmuşuzdur. Onun için hayat düzenini, saadetini talim buyuran Efendimiz Rasulullah (S.A.V.) Veda hutbesinde şöyle derler: "Kadınlarınız için hayır vasiyette bulunun, kadın eğe kemiğinden yaratıldı. Eğe kemikleri arasından en eğrisi üstteki kemiktir. Onu doğrultayım diye zorlarsanız, kırarsınız. Kendi haline bırakırsanız hep eğri kalır. Siz mutlaka kadınlarınız için hayır tavsiyede bulunun. Onlar ancak size tabi olması gereken yardımcılarınızdır. Onun ötesinde onlar hakkında bir şeye malik değilsiniz. Ancak onlar açıkça fuhuşa bulaşırlarsa onlara vaz ve nasihatla bulunun, aranıza bir mesafe koyun, ilgi göstermeyin, kırınlığınızı belirtin. Yatakta uzak durun, yara açmayacak biçimde dövün, size itaat ederler de dönüş gösterirlerse üzerlerine gitmeyin! Bilesiniz ki, onlar üzerinde sizin hakkınız vardır. Sizin üzerinizde de onların hakkı vardır. Sizin onlardan isteyeceğiniz hakkınız; minderinizi istemediğiniz birilerine çiğnetmemek, hoşlanmadığınız kimselere kapınızı açmamaktır. Onların sizin üzerinizdeki hakları ise, onlara iyi davranmak, yediklerinizden yedirmek

ve giydiğinizden giydirmektir (Ebu Hürerreden;:Keşfül Hafa: No;331)."

Allah (C.C.) şöyle buyururlar: "Onlar (kadınlar) sizin elbiseleriniz ve siz de onlara elbisesiniz (Bakara: 187)." Tabir oldukça düşündürücüdür. Elbise insanın vücudunu örter kapatır; soğuktan sıcaktan korur, muhafaza eder, dışarıya karşı süslü ve güzel gösterir. Demek ki, eşler biri diğerinin elbisesidir. Fizikî ya da ahlakî yönden bazı eksikliklerini örtecekler, onların zaaflarını ifşa etmeyecekler. Onları elden geldiğince hoşnut edecekler. Hatta şahsiyetli insanlar boşadıkları eşlerinin kusurlarını açıklamaya razı olmadılar. Adamın biri karısını boşamış, biri ona: "Nesi vardı ki kadıncağızı boşadınız?" diye sorunca: "Akıllı insanlar eşinin örtüsünü yırtmazlar!" diye cevap vermişlerdir. Bu bir mürüvvet ve fazilet meselesidir. Ama bazı insanlar da sadece kendilerini haklı göstermek için bencillik ederek boşandıkları eşlerine olmadık isnatlarda bulunmaktan çekinmezler. Çocuklarının annesi ve hayat arkadaşı olduğu halde onları karalamak, hatta etrafta onun düşük tanınmasını sağlamak için olmadık entrikalar çevirirler.

Ayrıca Rasulullah (S.A.V.) şöyle buyurdular: "Kadına vurduğunuz o elinizle ona nasıl sarılırsınız? Biriniz eşini döver, ona vurur sonra da ona sarılır mı? (Mizan: 4/372)"

Farklı farklı kadınlarla yaşamış olarak Rasulullah (S.A.V.) kadınların halinden ve zaaflarından elbette herkesten daha çok haberdardır. Üstelik verdikleri talimatlar İlahî vahye dayanır. O'nun hayatta bir kadını dövdüğü ya da tahkir ettiği ne görülmüş ne de işitilmiştir. Kadınların hoş tutulması gerektiği hususunda bu kadar önemle tavsiyelerini yok sayarak, madem ki kadına "Vurun" dendi; "O halde dayak kadının hakkıdır," diyerek kadınlara zulmeden, onları ezen ve bu yaptıkları zulümle iftihar edenler olduğu gibi, "Bravo! Erkek adam mışsın, hanımını dövabiliyorsun," demek suretiyle ahlaksızlığı teşvik edip, yapılan haksızlığı tebrik eden şahsiyetsiz kimseler de görülmektedir.

Bunların şahsiyetli ve faziletli insanlar olduğunu söylemek

şahsen içime sinmemektedir. Mütenebbi, bir şiirinde şöyle der:

“Hür insanın üzerine dünyanın yüklediği sıkıntılardandır; Düşmanına karşı sadakat gösterme mecburiyetinde kalması.”

Herhalde bu sıkıntının hal çaresi de yine onun ifadesi ile:

“Ya Rab, sana hamdolsun ki sevmediklerimizi görmüyoruz ve istemediklerimize bakabiliyoruz,” diyor.

Bürüzcemheri'nin bir sözü var: “Bir çok güçlüklerle, mücadelelerde buldum, zorluklarla karşılaştım; ama çenebaz kadından başkasına yenilmedim,” derler.

“Erkekler kadınlar üzerinde kayyumdurlar, koruyucudurlar. Allah, bazı insanları mallarından infak ettikleri şeylerle bazıları üzerine faziletli kılar. Saliha kadınlar elbette dinleyen ve itaat edenlerdir, Allahın kendilerini korumaları ile muhafazakârdırlar; iffetlerini, namuslarını korurlar. Ama o kadınlar ki, isyanlarından korkarsınız, onlara nasihatta bulunun, onlardan yatakta mesafeli durun ve onları azarlayın, eğer size itaat ederlerse üzerlerine varmayın, Allah gerçekten hakîmdir, büyüktür. Aralarının açılmasından korkarsanız erkeğin ehlinden bir hakem ve kadının ehlinden bir hakem gönderiniz; eğer islahı murad ederlerse aralarını bulmaya Allah muvaffak kılar. Allah bilir ve haberdardır (4/34-35).”

Ayet-i celileyi tahlil edecek olursak, hülasa olarak şöyle söyleyebiliriz: “Erkekler kadınlar üzerinde kayyumdur. Zira Allah (C.C.) bazınızı bazınız üzerine faziletli kılmıştır. Bu fazilet yani üstünlük ya fizikî yapıları iledir ya da yaptıkları maddi fedakarlıkları iledir. Bunda mutlaka bir sebep aramak bulmak durumunda değiliz. Allah’u Teâla kulları arasından bazılarını bazılarından üstün kılar. Kendi takdir ve iradeleri ile olur, yaptığından sorulmaz. Elbette bir hikmete binaen olur. Hikmetin anlaşılması da şart değildir.”

“Erkekler kadınlar üzerine kayyumdur,” derken İsfahani açıklamasında: “Kayyum; bir şeyi korumak, muhafaza etmek için

işin başında bulunan kimsedir,” derler. Nitekin bazı kuruluşlar üzerinde kayyum vardır. Örneğin Vakfın Kayyumu, o vakıf hakkında sorumlu olup; vakfı zarardan korumak, menfaatını en verimli bir şekilde temin etmek, hizmetini daha çok faydalı olacak yönlere tevcih etmek gibi Vakfın faydalarını kollayan kimse demektir. Binaenaleyh, erkeklerin kadınlar üzerinde kayyum olmaları; kadınlar üzerinde istediği gibi tasarruf etmeleri, dövmeleri, hakaret etmeleri ve yaptıkları bu haksızlıkla da iftihar etmeleri hakkını vermediği gibi tam aksine, kadınların her türlü haklarının korunması, ihtiyaçlarının karşılanması, güvenliklerinin sağlanması ve onların hoş tutulmaları hususunda sorumluluk yüklemektedir. Dolayısıyla erkekler; kadınların maddeten ve manen saadetlerinin temini ve tesisi hususunda onlara gölge ve sığınak olmak mevkiindedirler. Bu büyük bir sorumluluktur. Erkek bu sorumluluğu üstlenirken kadın da ona sadakatle yardımcı olmak durumundadır. Ayrıca maddeten de fedakârlık yaptığına göre, bunun karşılığında erkeğin saadetini temin yolunda, aradığı her zaman ve her yerde ihtiyacına cevap verecek hazırlıkta ve istidatla amade bulunmalıdır. Kadın bu sorumluluğu yerine getirmelidir; getirmedeği takdirde Allah katında sorumludur.

Saliha kadınlarının teslimiyet ve itaatları bu manada açıkça belirtilmiştir. Bu husus bazı hadis-i şeriflerde şöyle beyan edilmiştir: “Herhangi bir kadın, kocasının izni olmadan nafil oruç tutar da erkek ondan bir şey isterse, o da icabet etmezse onun için büyük günahlardan üç kebair yazılır (Cami’us Sagıyr Sayfa: 2/102).” Ve Haşiyesinde de şöyle denir: “Herhangi bir kadın ki; kocası onun ahlaksızlığı yüzünden kendisine kızgın olarak sabahlarsa Cehenneme girer; kocası ona müsamaha gösterinceye kadar orada kalır.” Buna karşılık da: “Herhangi kadın kocası kendisinden razı olarak sabahlarsa Cennete girer,” denir.

O halde kadınların erkeklerine karşı itaatkâr olmaları gereklidir. Bu bir haktır.

Cenab-ı Hak hane reisliğini erkeğe vermiştir. Hayat düzeni itaata bağlıdır. Üç kişi yola çıkmışsa içlerinden birini reis olarak seçecekler ki yetkili O, olsun ve bu sayede yolculuk bir düzen ve disiplin dahilinde tamamlansın. Allah (C.C.) Riyaset hakkını erkeğe vermiştir. İnanan kadın bunu kabul etmek durumundadır. Bir mahallî idarede Vali ve Kaymakamın etrafında ondan daha bilgili, tecrübeli, yetenekli birileri de olabilir. Ama kimse kalkıp: "Ben ondan daha yetenekliyim," diye onlara itiraz etme, kafa tutma hakkına ve şansına sahip değildir. Bu bir disiplin işidir ve bir ihtiyaçtır. Elbette adalet ölçüsü dahilinde yürütülmesi gerekir. Hiç bir kimsenin de kendisine verilen fizikî gücü ile veya kayyumiyeti ile haksızlık yapma hakkı da şansı da yoktur. Din kadınları koruyor, hakları ve görevleri de bellidir. Fazlasını istemek haram ve zulümdür. Bununla ilgili ayetin sonunda "Allah üsttedir, büyüktür" derken; "Allah başının üstüdedir (tepededir) unutmama," demektir.

Eğer kadınların isyanından korkulursa ki, bu durum bazı davranış ya da tavırlarından fark edildiği zaman ilk olarak yapılacak müdahale nasihattir. Zira insanlar hüsn-ü niyet ve samimiyetle açık olarak konuşurlarsa anlaşmamaları için sebep kalmaz. Özellikle Dine inanan kimseler için bunun böyle olması gerekir. Zira Müslümanlara göre itirazsız kabul edilecek söz dinin sözüdür. Din hiçbir meseleyi çözmekten aciz değildir. Yeter ki, dinin sözünü heva-î arzusuna tercih edebilsinler.

Şayet nasihattan almazlar da, uzak durma gereği hasil olursa "Yataktan uzaklaştırma," şeklinde tabir edilen uzak durma, "Tamamen yataktan ayırmak," şeklinde değildir. Sadece; "Başka zamanlarda gösterilen alâkadan daha az bir alâka gösterilmesi," şeklinde izah edilmektedir. Yani onunla yatmayı terk etmek gerekmiyor. Hatta ona karşı naz yapılırken, "Sadece evde kendi aralarında kalmasına özen gösterilmesi gerekir," derler. Eşler, aralarındaki kırgınlığı dışarıya taşırmamalı, başkalarına farkettilmemelidir. Bu aşamadan da sonuç alınmadığı takdirde artık "Azarlama dönemine" geçme mecburiyeti doğar

ki; işte garip karşılanan "Vurma!" burada başlamaktadır.

Ama; makul, normal ve mütedil insanlar arasında işin bu dereceye vardırılabacağına ihtimal vermiyorum. Eğer anlaşmazlık bu noktaya gelmiş ise, mutlaka taraflardan birinde ya da her ikisinde de anormallik vardır. Aksi halde insan eğer insan ise mutlaka bir geçim ve uyum yolunu bulur. Bundan sonra başlayacak aşama gayr-i insanî ve gayr-ı ahlakîdir. Ama bir yerde hastalık tehlikeli olunca acı da olsa ilaç alınacaktır. Bu normal bir durum değildir; tedavisi imkânsız, müzmin bir hastalığın getirdiği zarurettir. Daha büyük zararları önlemek için daha az zarara razı olmaktır. Bu ilaçlar hastalığın dönemine göre kademeli olarak sırasıyla üç kademedeyi uygulanır. Bu tertip gelişmenin muktezasıdır. Bu husus "Mizan Tefsiri"nde etraflıca anlatılmıştır (4/367).

Burada eşler arasındaki problemlerin çözümü için üç yol tavsiye edilmiştir. Bunlardan birinci ve ikinci yollar denenip bütün çarelere baş vurmadan direkt olarak üçüncü yola geçmek asla doğru değildir ve onurlu bir erkek için şahsiyetsizliktir. "Allah yardım etsin," denir. Kaldı ki Cenab-ı Hak: "Benden başka yardımcı olmayan birine zulmedene gazabım şiddetlendi, (Mu'cemussagıyr:61)" buyururlar.

Diğer taraftan birinci ve ikinci yollar sonuna kadar değerlendirildiği halde uyum temin edilemez de üçüncü yoldan başka çare bırakmayacak bir tutum ve davranışta bulunan kadın da hayırsız ve uğursudur ki, bu hâl uğursuzlukların başında sayılmıştır. Bu durumda helaller arasından Allah'ın en sevmediği boşama yolundan başka bir çare kalmamaktadır. Ailenin böyle bir durumla karşı karşıya gelmesinin önünün alınması ve ailenin yıkılmaktan kurtarılabilmesi için tedip yolunun açık bırakılması ehven-i şer olarak görülmüştür. Cevazına hüküm verilmesi daha büyük şerrin önlenmesi için zaruretin getirdiği bir ilaç olarak kabul edilmiştir. Aksi takdirde, bir takım insanların ölçüsüzce kullanmaya kalkıştıkları gibi "Kadını dövme hakkı" keyfî ve normal bir hak ve selahiyet değildir.

Bunların yanında kadınların alacağı ders yok mudur? Elbette ona da işaret edilmelidir! Bir gün Rasulillah'ın yanına bir kadın geliyor ve: "Ya Rasulallah (S.A.V.)! Ben bir takım kadınların elçisiyim, derler ki: Erkekler cihada gider sevap kazanır, ganimet alır faydalanır; bunlara muadil bizim neyiz var?" Rasulallah (S.A.V.) şöyle söylerler: "Söyle o kadınlara! Erkeklerin hakkını itiraf ederek onlara itaat etmeleri, erkeklerin o ibadetlerine muadildir; ama içinizden onu yapan da azdır." Ve: "Herhangi kadın ki; kocası kendisinden razı olarak ölürse, Cennete girmiştir," buyurdular(Ahkâmüş şahsiyye-Zekiyüd-Din:347).

Ayrıca: "İçinizden en hayırlınız ehli için hayırlı olanınızdır. Ben ehlim için en hayırlıyım." Ve: "Ehline en çok ikramda bulunanlar en kerim olanlarıdır; onlara ihanet eden ve hafife alanlarınız ise en leiminiz (lanetliniz)dir, değersiz olanınızdır," buyurmuşlardır. (Keşfül Hafa:1234)

Peygamber Efendimiz (S.A.V.): "Kadın kocasının hakkını eda etmediği müddetce Allah'ın hakkını eda etmiş olamaz." "Kadın avrettir, ne zaman dışarı çıkarsa Şeytan ona sataşır. Onun Allah'a en yakın olduğu yer evinin içidir. Onlar evlerinde oturmakla Allah yolunda cihad eden erkeklerin sevabına nail olurlar," buyurdular. Yine Rasulallah (S.A.V.) şöyle buyurdular: "Bir kadın beş vakit namazını kılar, Ramazan Ayı'nda orucunu tutar, namusunu korur, eşine de itaat ederse kendisi için Cennetin sekiz kapısı açılır ve: Hangisinden istersen oradan gir!" denilir (İbn-i Kesir tefsiri; 1/285). Bu, kadın için büyük bir müjdedir, altından kalkılamayacak bir külfet getirmemektedir. Bunları yerine getirdiği takdirde kendisi için Cennet garantileniyor. Bundan daha büyük müjde ne olabilir ki?

Bu naslardan bazı kadınlar belki alınabilirler. Erkeğin de kadının da Rabbi Allah (C.C.)'dur. Hiçbir suretle birinin hakkını başkasına verecek, cins veya sınıflar arasında ayırım yaparak bir tarafı tercih edecek değildir. Hüsn-ü niyet ve basiretle bakıldığı takdirde, aile düzeni hakkında dinin gösterdiği ölçüden daha güzel ve daha iyisinin düşünülemediği açıkça görülecektir.

Zira, dinin kurallarından daha nezih, daha insanî, daha vicdanî ve daha adil hiç bir kural yoktur ve olamaz. Hani: "Lem yekün fil imkâni ekmele mimmakân." Yani: "İmkânlar içinde dini olandan daha mükemmeli yoktur," denir ya! Elbette ki, öyledir. Ama onu görmek için de basiret gerekmektedir.

3- Talak ve Çeşitleri (Boşanma ve Çeşitleri)

Boşamak aslında normal bir muamele değildir. Helaller arasından Allah'ın en sevmediği şeydir. Bu bir zaruretin getirdiği çözüm yoludur, alelade, sıradan bir olay olarak bakılmamalıdır. Geçmişte, boşanmış kadınlar ya da kadın boşayan erkekler mimlenirdi. Onlar, o yörede söz konusu edilir: "Falan kadın boşandı, filan erkek kadın boşadı," derler ve onlardan tiksinti duyarlardı. Kimse boşanmış kadınla ya da kadın boşayan erkekle evlenmek istemezdi. Ama hayat arkadaşlığı yoluna giren eşlerin uyum sağlayamadığı zaman da onları hayat boyu huzursuz yaşatmak hoş olmazdı. Huzur ve selamet dini olan İSLAM bunun çözüm yolunu göstermiştir ve başka çare kalmayınca da usulüne uygun olarak boşanmanın yolunu açmıştır.

Talâkın (boşamanın): Ahsen, Hasen ve Bid'at olmak üzere üç türüsü vardır. Bunlar hakkında kullanılan tabirler "Sarih" ve "Kinaye" olmak üzere iki türlü ifade edilir. Bu ifadelerle "Bayın" ve "Ric'î" olmak üzere iki türlü talak hükmü alırlar. Ayrıca, Bayın; beynune-i sugra ve beynune-i kübra diye ikiye ayrılır. Bazen de "Talak-ı bat" derler ki; "Kesinlikle bitti, artık dönüşü yoktur" demektir.

Sarih, boşamak için açıkça kullanılan kelimedir. "Boş ol!" gibi. Kinaye ise, kapalı olarak ifade edilen kelimedir. "Sen benden haramsın," gibi. Sarih olarak bir defa söyler de bırakırsa, "Ric'î bir talak" vaki olur, boşamaktan vazgeçer aile olarak devamını isterse, yeniden nikâh tazelemeye gerek olmadan, iddet içinde, yani üç adet görmeden ya da hayız olmuyorsa üç ay geçmeden önce: "Ben vazgeçtim" der, ya da boşamaktan vazgeçtiğini gösterir bir davranışta bulunur ve kadına yakınlık gösterirse iki talak daha kalmış olarak nikâhı devam eder. Hayat boyu bu

durumda nikahlarını ve beraberliklerini devam ettirebilirler. Burada kadın kabul etse de etmese de nikah devam eder. Bu durum üç defa tekerrür eder ya da eşliğine döndüğünü ifade edecek söz veya davranışta bulunmadan iddet müddeti olan üç ay geçer ya da üç adet görürse Talak, Bayın'e dönüşür ki, nikah tazelemeden dönüşü mümkün olmaz. Buna "Beynüne-i sugra" denir. Ama bu olay üç defa tekerrür ederse "Beynüne-i kübra" olur ki araya başka bir erkek girmeden evlenmeleri caiz olmaz. Araya erkek girmek nasıl olur? İleride izah edilecektir.

Bu gibi durumlarda yeniden tazelenen nikahlarda kadının kabul edip etmemesi kendi elindedir; dilerse kabul etmeyebilir. Ya da, yeni şartlar ileri süre bilir; yeni mihir ya da mihrini arttırma talebinde bulunabilir. Yani tamamen yabancılaşmıştır ki, başka bir erkekle evlilik yapacak kadının bağımsızlığı gibi bağımsızdır.

Her ne suretle olursa olsun talak, üç defa tekerrür ettikten sonra, araya başka bir erkek girmeden evlenmeleri asla caiz olmaz. Bu konunun çok iyi anlaşılması gerekir. Zira burayı kötü niyetli ya da cahil bir takım insanlar kasten ya da bilmeyerek istismar ederek, İslamın bu hükmünü "Kiralık Tekke" diye hafife almak isterler. İslam Dininde bir nakısa (eksiklik) olarak görmek ya da göstermek isterler. İş onların iddia veya zannettiği gibi değildir. Boşanma her ne suretle olursa olsun üç defa tekerrür etmişse bunlar birbirlerine tamamen yabancılaşmıştır. Bu kadın normal iddetini bitirdikten sonra başka bir erkek ile evlenecek; ondan da bir suretle veya kocasının ölmesi dolayısıyla boşanacak ve normal iddetini bitirecek. Böylece tamamen özgür bir duruma gelecek. Bundan sonra bu kadın herhangi bir erkekle evlenebileceği gibi eski kocası ile de evlenebilecektir. Mesele bu kadar açıktır. Ama birileri bunu kasten başka mecralara çekmek isterler ki; bunlar kötü niyetli insanlardır.

Kinaye ile boşadığı zaman kendisinden sorulur: "Boşama niyetiyle mi yoksa başka bir niyyetle mi söylemiştir?" Boşama niyetiyle ise, bir ya da iki defaya mahsus olmak üzere iddet içinde ya da iddet bittikten sonra nikah tazelemek suretiyle

evliliğe dönebilir.

Ahseni (en güzeli), kadın hayızdan temizlenmiş ve eşi ile buluşmamış durumda iken bir defa "Boşadığını söyler" ve bırakır. İddet bitinceye kadar devam eder. İddet biter eşler boşanmış olur; ahseni budur. Ciddiyeti ihlal edecek, ya da kırgınlığı arttıracak söz söylenmedi. Pişman olup birbirine dönmek istedikleri takdirde evlenmelerine açık kapı bırakılmış oldu.

Boşamanın, "Haseni- Güzeli": Kadın hayızdan temizlenmiş ve eşiyle buluşmamış durumda iken bir defa "Boşadığını" söyler. Kadınla ilişki kurmadan ikinci hayızdan temizlendikten sonra yine ilişki kurman bir daha söyler, üçüncü hayızdan temizlendikten sonra yine ilişki kurmadan üçüncü defa boşadığını söyler ve iddeti bitinceye kadar bekler. Burada kadının iddet müddetini uzattığı için ikinci dereceye düştü, yine güzel sayılmıştır.

"Bid'at" olarak boşamak ise, Kadını hayız halinde boşamak, ya da ilişki kurduğu temiz dönem içinde boşamak, ya da boşama sözünün üçünü birden bir kelime ile ya da ayrı ayrı kelimelerle bir temizlik müddeti içinde söylemek ya da yer yer halk arasında tabir edildiği gibi "Üçten dokuza" ve benzeri sözlerle mubalağa ifade edecek şekilde boşamaktır ki, dinî ve insanî ölçülere uygun görülmediği ve aşırılık ifade ettiği için "Bid'at" olarak nitelenmiştir.

Bid'at yolu ile boşamak ya haramdır ya da mekruhtur. Hayız ve nifas halinde boşamada her ne kadar talak vaki olsa da bu şekilde yapılan bir boşama haramdır. Kadınla ilişki kurulduğu temizlikler içinde boşamak kerahattır. Bu haller içinde kadından boşanmak üzere talep gelse, kadının bu talebi kabul edilmez. Mutlaka boşamakta ısrar edilecekse temiz zamanında istenmesi gerekir.

Başka çare kalmayıp mutlaka boşanmaya karar verildiyse yapılacak talak için en uygun olan "Ahsen" şeklidir. İkincisi "Hasen"dir. Üçüncüsü ve en sevimsizi Bid'attır. Ahsende eşler istediği takdirde yeniden nikah ile evlenebilirler. Hangi

cins talakla boşanırsa boşansın üç defa tekerrür eden talak “Beynune-i kubra”dır, bu durumda araya başka bir erkek girmeden dönüş olmaz.

Kendisi ile hiç ilişki kurulmayan yani duhul edilmeyen kadını hayız halinde iken boşamak “Bid’at”a girmez. Bid’at yoluyla boşamalar da geçerlidir ancak günahkâr olunur. Eşler biri birine dönmek isterler ve çözüm için yol bulmak ya da göstermek üzere Hoca Efendilere başvurulur. Bu durumda bazı Hoca Efendiler de: “Bu adam nikâhın kadrini de kıymetini de bilmiyor, değerini de korumadı; bunun zaten nikâhı yoktur, nikâhı bilmeyenin nikâhı mı olur? Bildikleri gibi yaşayıp gitsinler,” diyerek baştan savarlar. Bu kabil fetvalar belki böylesi insanların işine yarıyor, işlerini halletmiş gibi görünüyor olabilir, ama bu fetva onu dininden ediyor. Karısını koruyacağım derken dininden etmek her halde onların lehine olan bir durum olmasa gerek. Eğer Müslümanca karısı ile kalmaktan önce dini ile kalmayı tercih etmesi gerekmez mi? Çünkü inanan insan için önce din gelir. Bunun böyle idrak edilip değerlendirilmesi gerekir diye düşünüyorum.

İmam-ı Azam, Sefihın malının kendisine verilmesi için yirmi beş yaş kabul eder. Diğer fakihler: “Eğer malın kıymetini bilemeyecekse teslim edilmesin,” derlerken, İmam-ı Azam: “Mal sahibi kendisidir; malını koruyacağız derken şahsiyetini sefih olarak ilan edip hüküm vererek toplum nezdinde küçük düşürmekten ise malını israf etmesine müsaade etmek daha az zarardır,” derler ki; bu husus herhalde çok önemlidir. İnsanın malını ve menfaatını kurtarmaktan şahsiyetini kurtarmak daha çok önemlidir. İmam-ı Azam bunu esas almışlardır.

Boşama erkeğin, mehir de kadının hakkıdır. “Boşamak, normal bir olay değildir; zaruretın getirdiği bir ruhsattır,” dedik. Evlenen eşler boşanmayı düşünerek evlenmezler. Belirli bir zaman için beraber kalıp sonra boşanmak niyetiyle yapılan evlilikler Ehl-i Sünnet vel Cemaat tarafından kabul edilmemiş ve böylesi nikaha cevaz verilmemiştir. Buna “Mut’a nikahı” denir ki, Şiiiler buna cevaz verir ve tatbik ederler. Belirli bir zaman için

nikahlanır, müddet bittikten sonra boşanırlar. Ama bu durum gerçekten nikâhın manevî ağırlığı ile mütenasip değildir. Belirli bir müddet için nikahlanacak ve bırakacak, bu müddet bir gece de olabilir. Daha uzun olabileceği gibi daha kısa da olabilir. Burada nikah çok basitleştirilmektedir.

Mücahid’den, Ebu Davud rivayet ederler: “İbn-u Abbas’ın yanında oturuyordum, bir adam geldi; karısını üç talakla boşadığını ve geri almak istediğini söyledi. İbn-u Abbas bir müddet sustular. Hatta o kadar ki, adam karısına döneceğini zannetti. Daha sonra şöyle dedi: Adam ahmaklığa biniyor. Karısını boşuyor ondan sonra da: ‘Aman ha İbn-u Abbas!’ der gelir. İbn-u Abbas ne yapsın? Sen Allah’tan korkmadın Allah’u Te’ala: “Her kim Allah’tan korkar, takvaya sarılırsa Allah ona çıkar yol verir,” diyor (65/2). Sen Allah’tan korkmadın; O’na isyan ettin; karını “Bayın” olmak üzere boşandın, dediler.(Ahkâmüş-Şahsiye: 391).”

Beyhakî’nin tesbitine göre: “Hz. Ali şehid edilince, oğlu Hz. Hasan’ın eşi Aişe El Has’amiyye kendince, Hz. Hasan’ı müjdeliyor: “Gözün aydın olsun Hilafet sana geldi,” diyor. Bunun üzerine Hz. Hasan: “Benim babam şehid olacak, ölecek; sen bana gözyadınlığı verceksin!” dedikten sonra: “Sen benden üç talakla boşsun, git!” diyor ve boşuyor. İddeti bittikten sonra da mehrinden kalan kısmı ile beraber Mut’a olmak üzere (Onbin dirhem) gönderiyor. Kadın bunu alınca şöyle konuşuyor: “Sevgiliden ayrılma karşılığında on bin dirhemim ne önemi var?” diyor ve üzüntüsünü belirtiyor. Bu durum Hz. Hasan’a haber verildiğinde Hz.Hasan ağlıyor ve: “Eğer, Dedemin: Herhangi kadın üç talakı birden ya da ayrı ayrı hayız devrelerinde boşandığı takdirde, başka bir kocaya varmadan müracaatı helal olmaz,” dediğini işitmemiş olsaydım ona müracaat ederdim,” demişlerdir (Ahkâmüş-Şahsiye: 391).

Boşanmak, yukarıda da işaret edildiği gibi, helaller arasında Allah’ın en sevmediği helaldir. Ama eşler aklen, fikren ahlaken birirleriyle anlaşamadıkları takdirde onları, zoraki bir arada

yaşamaya mecbur tutmak, İslam Dininin tabiatına ve insan haklarına ters düşerdi. Bu yüzden sıkıntının çözümü için ruhsat olarak boşamak meşru kılınmıştır. Bu emanet de erkeğin eline teslim edilmiştir. Diğer herhangi emanetlerde olduğu gibi, fazlasıyla bu emaneti kötüye kullanmak hiyanettir. Allah da buna razı değildir; Din de böyle bir duruma "Haram ya da kerahet" hükmünü koymuştur. Sorumluluğu da elbette büyüktür. Eşler buna riayet etmelidirler.

Eşler, aralarında uyumsuzluk ve huzursuzluk baş göstereceğinden endişe ederlerse, kendi aralarında anlaşmak suretiyle ayrılmaları caizdir. Ama tek taraflı olarak kadının bunu istemesi günah ve ahlaksızlıktır. Namus bakımından aralarına şüphe düşer, huzurları kaçır, beraber kalmaları çıkmaza girerse, işte ancak o zaman boşanma düşünülür.

Evlilikte, eşler başta fitrî yapılarının gereğini kabullenmelidirler ki evlilikte karşılıcaıkları bazı problemlerin çözümü kolay olsun. Erkeklerin müsait olduğu nice hizmetler vardır ki kadınlar bu işler için elverişli değildir. Nice hizmetler de var ki bu hizmetlerde kadınların kabiliyeti kadar erkeklerde yoktur. Din bunların yaradılışına itibar eder. Görevlerini buna göre taksim eder. Rasulullah (S.A.V.)'in; "Hz. Ali ile Hz. Fatıma arasında görev taksimi yaparak, ev işlerini Hz. Fatıma'ya ve haricî işleri de Hz. Ali'ye verdiği bilinir." Hadis-i şerif Buhari'den alınmıştır, muttufakun aleyhtir. Bu hadis, kadınlarla muâşeretin mahiyetini ifade etmesi bakımından oldukça önemlidir. Herhangi basit bahanelerle huzurun kaçırılmasına mahal bırakmayacak dercede her iki tarafa da sorumluluk getirmekte ve erkek üzerine daha ağır sorumluluk yüklemektedir.

Kur'an-ı Kerim'de: "Kadınların borçları kadar alacakları da vardır (Bakara: 238)." Yani Erkek ve kadın eşit haklara sahiptirler. Yer yer günümüzde ayrıcalık yaratmak için olur olmaz bir şekilde kadın haklarından sıkça bahsedilmektedir. Bu yaklaşım doğru değildir. Karşit cinsleri sınıflandırmak suretiyle karşı karşıya getirmenin manası da faydası da yoktur. Her ikisi için de insan

hakları söz konusudur. İşte bu hakkı Kur'an-ı Kerim açıkça ortaya koyuyor. Bu ne güzel şeydir, bundan daha güzelini kim nereden çıkarırsın ki? O halde bunu bilen ve düşünen kimse Kur'an'a ve Dine inanıyorsa başka yerlerde kendine has özel haklar aramaya kalkışmamalıdır!

Bu arada bazı kıskanmalar araya girebiliyor. Ama kıskanmanın iki yönü vardır. Allah'ın sevdiği ve sevmediği kıskanma vardır. Eşlerin birbirine ihanet ettiğini gösterecek kuvvetli karine, emare bulunduğu durumlarda eşini kıskanması bir haktır, hazımdır, akıllılıktır. Allah katında da makbuldür. Ama herhangi bir ihanet emaresi olmadığı yerde durup dururken eşini kıskanmak onu töhmet altında bırakmak ağır bir ithamdır. Hiç belli olmuyor bazen adam: "Bize misafir geldi mindere ya da sandalyaya oturdu o gittikten sonra onun yerine hanımım oturdu. O su istedi suyu içtiği bardağın kulpundan hanım tuttu, kapıdan baktı, pencereden baktı, kapının önünden birileri geçti v.b." abes ve yersiz ithamlar son derece ağırdır. Aile hayatını temelinden sarsacak ve dibine kibrit suyu olacak şeylerdir. Böylesi aslı astarı olmayan saçma sapan şeyleri ileri sürmek şahsiyetli insan işi değildir.

4- Hakem Tayini

Ailede, eşler arasında anlaşmazlık ve ihtilaf çıktığı takdirde aralarını bulmak, düzeltmek için her iki taraftan birilerinin hakem olarak seçilmesi tavsiye edilmektedir. Kur'an-ı Kerim'de şöyle der: "Eğer karı-kocanın aralarının açılmasından (anlaşmazlık çıkmasından) korkarsanız, erkeğin ehlinden bir ve kadının ehlinden de bir hakem tayin ediniz; eğer onlar islahı murad ederlerse Allah onları muvaffak kılar. Allah'ü Te'ala bilir ve haberdardır (4/35)."

Bu aileleri temsil eden hakemlerin eşleri ikna ederek aralarını düzeltme ve barıştırma selahiyetleri yanında, onların artık uyum sağlamalarının ve birarada kalmalarının mümkün olmadığını ve sakıncalı görmeleri halinde ayırma ve boşama selahiyetleri de vardır.

Allah (C.C.), aile birliği ve beraberliğinin tesisi ve muhafazası için gerekli olan ilacı talim buyurmuşlardır. Bu görevi üstlenen hakemler de ciddiyete davet edilmişlerdir. Allah (C.C.) İnsan tabi'atını biliyor. İnsanlar çok kere böylesi bir görevi üstlendikleri zaman, şahsiyetlerini ortaya koymak isterler. Erkeği temsil eden taraf, erkek tarafını galip kılmak için planlar düşünür, kadın tarafını temsil eden hakem de kadın tarafına kazandırmak ister; onun lehine düşünür. Halbuki, onların gerçek görevleri kendi taraflarına kazandırmak değil, adaletten yana olmak suretiyle haklıdan yana tavır koyarak, haksızı yola getirmek ve aile birliğinin muhafazası için el ve gönül birliği yapmaktır. Ama insan bu ya, bakarsın işin içindekiler uyum sağlamaya yaklaşıyorlarken hiç bir alakaları olmadığı halde dışarıdan bu işleri kendilerine vazife edinen lüzumsuz kişiler bir takım yorum ve bahanelerle uyumsuzluk üretmeye kalkışabilirler. Ne yazık ki, bu gibi lüzumsuzlukları bizzat müşahede etmişizdir. Onun için Allah (C.C.): "Allah bilir ve haberdardır," diyerek ayet-i kerimde uyarıyor ve insanların düşüncelerini bildiğine bir daha dikkatlerini çekiyor. Hakemlerin bu uyarı doğrultusunda ciddi ve samimi olmaları gerektiği bir defa daha hatırlatılıyor.

5- Sureta Boşanmak

Bir de geçmişte işitmediğimiz ve günümüze kadar görmediğimiz bir teamül icad edildi. Eşler kendi aralarında bazı menfaatlar elde etmek maksadıyla anlaşarak resmi nikahlarını iptal ettiriyor, şeklen ve resmen boşanmış görünüyorlar. Mahkeme kararıyla yapılan bu boşanmayı geçersiz zannederek dinî nikahın varlığını ve devam ettiği düşüncesiyle beraber yaşamaya devam ediyorlar. Diğer taraftan da düşündükleri menfaattan da faydalanıyorlar. Bunlar kanunun kendilerine vermediği bazı hakları kanunu istismar ederek elde etme haklarının olduğunu düşünerek bu yola tevessül ediyorlar. Halbuki bu kabil işlemler dinen doğru değildir. Böylesi işlemlerin asla doğru olmadığı herkes tarafından bilinmelidir. İnsanlar böylesi sahtekârlılara yeltenerek kendilerini ve

başkalarını aldatmamalıdır. Zira bunlar, bir surette ayrılmak üzere Hakime müracaat etmişler, ayrılmak istediklerini ifade etmişlerdir. Bu yöndeki müracaatlarını da imzalamışlardır. Diğer yandan, ayrılmaları için avukatlarına vekâlet vermişler ve hakimin vereceği kararı kabul edeceklerini de teyid etmişlerdir. Hakim bunların ifade ve beyanları doğrultusunda hüküm vemiş ve ayrıldıklarını mahkeme ilamıyla ilan etmiştir. Bunlar kendi hesaplarına göre; "Bu muameleler ancak resmiyete taalluk eder, biz ayrılma niyetinde değiliz; dolayısıyla nikahımız devam ediyor," diye yanlış bir bilgi ve düşünce içerisindedirler.

Oysa mesele öyle değildir. Hüküm niyetlerine göre değil ifade ve hareketlerine göre anlam ifade eder. Hüküm, ifade edenin niyetine göre değil, ifadeyi dinleyenin anlayışına ve kararına göredir. Ayrıca işlerini Hakime havale ettiklerine göre, Hakim karar verme mevkiindedir ve verdiği karar zahiri delillere dayanır ve geçerlidir. Nikah ciddi bir iştir; onunla oynanmaz. Menfaat mülahazalarıyla zedelenemez. Bir taraftan maddi menfaat temin edeceğim derken dinden ve imandan fedakârlık etmeye kalkışılmamalıdır. Dünyalık kazanıyoruz derken ahiret yıkılmamalı, birilerini atlatıyoruz derken dinlerinden ve haysiyetlerinden olmayı kabullenme hatasına düşülmemelidir. Bunlar sağlıklı ve geçerli şeyler değildir, sakın ha aldanılmasın! Bu kabil boşanmalar hem resmen hem de dinen geçerlidir. Bu boşanmadan sonra beraber olurlarsa buluşmaları zinadır, çocukları olursa da gayri meşrudur. Bunu bir müslümanın bile bile kabul edebileceğini düşünmek istemiyorum. Belki bir takım cahil ve sorumsuz kişilerin ulu orta konuşmaları neticesinde cahil ve gafil insanların bu yanlışlıklara düşmelerine zemin hazırlamış olacağını düşünüyorum.

6- Tecdid-i Nikâh

Konunun önemine binaen Nikâh konusunda şunu da kaydetmekte fayda vardır sanırım. Bazı Hoca Efendilerin Cuma akşamları tecdid-i iman ve tecdid-i nikâh adetleri vardır ve yaygındır. Bu uygulamayla, herhangi bir sebepten

dolayı nikâhlarına zarar verenler varsa bu arızalarının tecdid-i nikahla giderilmiş olduğu düşünölmektedir. Eşine en süflî söz ve davranışlarla hakaret ve tecavüzde bulunur, nikahı da insanî hakkı da zedeleyip üzerine basıp geçer, ondan sonra da; belki cami ve cemaatla, namaz ve niyazla da pek alakaları olmadığı halde sadece nikahının zedelediğı endişesiyle bozulan nikâhını imamın tecdidi ile kurtarmak üzere cemiye gider ve Tecdid-i Nikâh merasimine katıldıktan sonra da tertemiz tezkiye edilmiş olarak gönöl rahatlığı içinde evine döner, nasıl boşadığı bilinmeyen eşi ile yaşar gider!..

Tecdid-i iman tamam, ferd ve toplum olarak her yerde ve her zaman yapılabilir. Şuurla ve maksada uygun olarak yapıldığı takdirde iman tazelenir. Bunu illa da imamla yapılma şartı da yoktur. Fakat tecdid-i nikahın bu şekli hiçbir dini esasa dayanmamaktadır. Bid'atın ta kendisidir. Fuzulî meşgaledir, herhangi bir hüküm ifade etmez. Nikahı tazelemek değil nikahı muhafaza etmek gerekir. Onu kirletmiş ise nikahın aynen şartları vardır, şartları yerine getirilmek süretiyle tazelenir. Bunun da bir ölçüsü vardır, halk tabiriyle "Temcit pilavı gibi" hergün ısıtılmaz. Nikah üstüne nikah olmaz. Dinî hükümlerin ihtiyatı olmaz. Var ise tazelemeye ne gerek var? Tapu üzerine tapu olmaz. Yok olmuşsa tazeleme imkanına bakılır, var ise usulu dairesinde tazelenir. Yok ise tazelemenin bir manası da yoktur. Bu iş, "Dostlar alışverişte görsün!" gibi birşeydir. Nikah ciddi bir iştir. Onu basitleştirmeye kimsenin hakkı da selahiyeti de yoktur. "Bunda kimin ne zararı var?" demek meseleyi mevkiinden çıkarmaktır. Bu işler şakaya gelmez. Erbabından öğrenilip, aslına uygun olarak yürütölmelidir. Bu yapılamıyorsa dini hükümler oyuncak haline getirilmemelidir! İnsan, inançla ve güvenle kıldığı namazı bir daha kaza etmez.

7- Mula'ana (Karşılıklı Lanetleşmek)

Bir erkek eşinin zina ettiğini ya da üzerindeki çocuğun kendisine ait olmadığını iddia eder de, bunu dört şahit ile isbat edemezse, Kadı (Hakim) onları karşılıklı mula'anaya

(lanet okumaya) davet eder. Önce erkek iddia ettiğine göre, dört defa şahadetle yemin eder; olayın doğru olduğunu iftira etmediğini ifade eder. Beşincisinde kendisini kastederek: "Eğer o adam o kadına iftira ediyor, yalan söylüyorsa Allah'ın laneti o erkeğin üzerine olsun" der. Erkeğin bu yemininden sonra bu sefer de Hakim, kadını yemine davet eder. O da, dört defa şahadetle yemin ederek savunmasını yapar. Beşincisinde kendisini kastederek: "Eğer o erkek isnat ettiği şeyde doğrudur da, o kadında isnad edilen şey varsa Allah'ın gazabı o kadın üzerine olsun!" diyerek kendine bedduada bulunur. Erkek yemin etmekten istinkaf eder de yeminden kaçınırsa, kendisine müfteri olarak seksen değnek vurulur. Kadın yemin etmekten kaçınır da imtina ederse kendisine zina cezası verilir. Her ikisi de karşılıklı yemin ve lanetlerini yaparlarsa Hakim onları ayırır. Bu ayrılık boşama gibi değildir, bir daha da asla birleşemezler.

Rasulullah'ın ashabından Hilal bin Ümeyye bir gün Rasulullah'a gelerek: "Ya Rasulullah akşam eve geldiğimde karımın bir erkekle beraber olduklarını gözümle gördüm, kulağımla işittim," dediler. Rasulullah (S.A.V.) bu haberden çok üzöldüler. Haber sahabeler arasında yayıldı. Onlar toplandılar. Hilal hakkında nasıl bir hüküm verileceğini merakla beklediler. Bu bir iddia ve isnattır, ispat edemediğı takdirde müfteri durumuna düşecek kendilerine iftira cezası verilecekti. Rasulullah ona seksen değnek vuracak ve onun şahitliği ebediyyen kabul edilmemek üzere fasıklık damgası vurulacaktı. Ama Hilal: "Vallahi, Ya Rasulallah ben yalan söylemiyorum, inanıyorum ki Allah bana bir çıkış yolu verecektir!" diyordu. Rasulullah (S.A.V.) de ona değnek vurmaya murad etmişti ki; tam o sırada ayet nazil oldu. Bunun üzerine Mula'ana yaptılar. Böylece Rasulullah onları İlahî hükümle ayırdılar. Ve hüküm ilelebet kalmak üzere sübut buldu (geçerlilik kazandı).

Bu ayrılış bir fesihtir. Eğer mula'ana ile çocuk babasından red edilmişse, o çocuğun o babaya varis olması caiz olmaz. Baba onun nafakasına borçlanmaz. Onun lehinde yapacağı

şahitliği geçerli olmaz. Baba çocuğu öldürmüş ise, babaya karşı kısas icra edilmez. Burada erkeğe "Lanet" okunuyorken kadına "Gazab" ile beddua edilmesi gazabın lanetten daha ağır ve şiddetli olduğunu gösterir (Ne'uzu billah). (Nur Suresi: 3-9 Mülâ'ana ayetleridir.)

Aslında inanan insanlar nüfus ve sinelerine İslamı sindirirlerse hiç kimse için sıkıntı kalmadan problemlerin çözüleceği kesindir. Ortaya çıkan olaylar karşısında erkek ve kadın kendilerine düşen görevlerini dinî ölçüler içinde değerlendirdikleri takdirde bu kabil gayr-i insanî ve gayr-i ahlakî durumlar görülmeyecektir. Dinin gereğinin yaşandığı ailelerde buna benzer yanlışlıklar ve nahoş olaylarla karşılaşilmamaktadır

Zaman zaman TV'larda gördüğümüz muhterem bir zat Sabri Tandoğan, bir sohbetinde bundan bahsederlerken hanımı ile münasebetlerini dile getirerek: "Hanım ile anlaştık. Hanım, ne senin dediğin olacak ne de benim dediğim. Aramızda vaki olacak ihtilaflarda sadece Allah'ın dediği olacak. Sen de ona razı olacaksın ben de..." dedik ve öyle de yaptık. Kırk dört senedir uyum ve huzur içinde geçinip gidiyoruz," demişlerdi.

"El Hak" doğrudur. Eğer taraflar nefsaniyete kapılmadan, ilmin ve dinin gereğini iyi niyetle kabul eder ve teslim olurlarsa mutlaka anlaşacaklardır. Yeter ki hüsn-ü niyet olsun!

Bir dostumuzun hanımı vefat etmiş cenazesine gitmiştik. Cenaze kılınmak üzere cemaat yerini almıştı ki; adam öne geçti ve şahsen çok etkilendiğim şu konuşmayı yaptı: "Cema'at, bu kadınla kırk dört senelik evliyim, bu süre zarfında birgün ne o beni kırdı ve ne de ben onu kırdım. Her ikimiz de Şeri'atın talimatına uyduk; O'nun bize verdiği hakka razı olduk; mesele çözüldü, huzur ile geçinip gittik." Bu hayatı yaşayan insanlar bu meseleyi anlamakta zorlanmazlar, onlar bunun hikmetini çok iyi bilirler. Fakat bilmeyenlere de bunu anlatmak oldukça zordur.

VIII-ALİM VE ULEMANIN HAKKI

İslam Dini'nde ilmin yeri büyüktür. Allah'ü Te'ala Kur'an-ı Kerim'inde: "Allah, sizden iman edenleri ve kendilerine ilim

verilenleri yüksek dercelere kaldırır, Allah sizin yaptıklarınızdan haberdardır (58/11)," buyururlar. Ayrıca, alimlerin şahitliğini Allah'ın ve meleklerin şahitliğinin yanında zikretmiş ve şahitliklerini adil olarak tavsif etmişlerdir (3/18)."

Rasulullah (S.A.V.) de: "İimle beraber az amel, cehaletle yapılacak çok amelden hayırlıdır." Ve: "Allah, her kim için hayır murad ederse onu fakih kılar." Yine: "Alim için yerde ve gökte olan herşey hatta sudaki balıklar istiğfar eder"; "Alimler Peygamberlerin varisleridir (Tac: 1/60)," gibi nice tergiyb ve takdirler varid olmuştur. Fazla söze ne hacet: "Allah'tan layıkıyla korkmayı ancak Alimler bilir (35/28)," buyrulmadı mı? Bir taraftan da bu ayete mana verilirken: "Alim olan sadece Allah'tan korkandır," diye te'vil edilmiştir.

"Üç kişiye acıyınız: Zengin iken fakir düşmüş, itibar sahibi iken itibarını yitirmiş, Alim olup kadrini bilmeyen cahiller arasında kalmış birilerine acıyın." Yine: "Üç kişi var ki açıkça münafık olanlardan başkası onları hafife almaz: İslam Dini'nde yaşlanmış, saç-sakal ağartmış birini; İlim sahibi olan birini ve toplumu idare etme mevkiinde olup adaletle hüküm veren ve iyi iş yapan kişiyi (Cami'üs Sagıyr: 2/184)," buyurmuşlardır.

Rasulullah (S.A.V.) de birçok Hadis-i Şeriflerinde ilmin ve alimin yerini ve önemini belirtmişlerdir. Bu cümleden olarak: "Bizim büyüklerimizi saymayan, saygı göstermeyen, küçüklerimize merhamet etmeyen, Alimlerimizin hakkını tanımayan Benim ümmetimden değildir." "İlmi öğrenin ilmin yanında vakar ve sekineyi öğrenin, ilim öğrendiğiniz üstadlarınıza tevazu gösterin." Ve: "Kendilerinden ilim aldığınız kimselere karşı saygılı ve hürmetkâr olun, sizden öğrenen öğrencilerinize de sevgi ve yakınlık gösterin," buyurdular. Alim kendisinden ilim almak isteyenlere yakınlık göstermeli, onları teşvik etmeli, soğuk davranmamalı. Onlardan herhangi bir beklentisi olmadan sadece ilim almalarına yardımcı olmalı. Hani, "Alimler Peygamberlerin varisidir," diyoruz ya; o halde, Peygamberlerin ortak ifadesi: "Ben sizden ücret istemiyorum,

benim ücretin ancak Allah'tandır (26 /109),” sözü olmuştur.

Rasulullah (S.A.V.): “Ben size gerçek fakihden haber vereyim mi?” dediğinde, sahabeler: “Ver, Ya Rasulallah!” dediler. Bunun üzerine Rasulullah (S.A.V.): “Gerçek fakih, insanlara Allah'ın rahmetinden ümid kestirmeyen, Allah'ın Fazl ve Rahmetiyle vereceği huzur ve saadetten ümitsizliğe düşürmeyen, başka şeylerin peşine takılarak Kur'an-ı devre dışı bırakmayandır. Bilesiniz ki, fıkihtan payı olmayan ibadette hayır yoktur; muhakemesiz ve anlamsız ilimde fayda yoktur; üzerinde düşünülmeden ve anlaşılmadan yapılan okumada hayır ve bereket yoktur,” buyururlar. Burada İmam Maverdi'nin “Edebüd-Dünya ved-Din” isimli kitabında yer alan birkaç beyit vardır, oldukça hikmetli gördüğümden onu burada kaydetmek istiyorum. Bunun, Ali bin Abdül Aziz El Kazi El Cürcanî'ye ait olduğunu söyler ki; sizin de takdir edeceğinizi umuyorum. Beyitler şöyledir:

“Bana; soğuk ve ilgisiz olduğumu söylerler,
Öyle değil!

Zillet makamına düşmek istemeyen birini görüyorlar.
Görüyorum ki; insanlar, kendilerine yaklaşanları hafife alır,
İzzet-i nefsinin koruyana ikramda bulunurlar.
Ben her menfaat görünen yere merdiven olursam
İlmin hakkını vermiş olmam.

Her çakan şimşek beni yanına çekemez;
Hafife alınmama mahal veremem.
Karşıma çıkan herkese de eğilmek zorunda değilim.
Derlerse ki: Elbet ilimden faydalanacaksın, o bir kaynaktır.
Derim ki: Hür insan her kaynaktan içmektense
Susuzluğa tahammül etmeyi tercih eder.
Beni sevmeyen birileri bir şeyler söyleyecek korkusuyla
Kusur sayılmayacak şeyleri mi bırakayım?

Neden ve niçin?
Ben ilim peşinde koştum, kendimi yıpratmışsam,
Birilerine hizmet edeyim diye değil,

Hizmet edilmeye layık olayım diyedir.

Ben bir ağaç dikkim de ondan zillet meyvesini alacağım;
Bu, talihsizliktir.
Böylesi bir hale düşmekten ise cahil kalmak daha ehvendi.
Eğer ilim sahipleri kendilerini korusalardı,
Diğerleri de onu korurlar saygı gösterirlerdi.
Kendi kıymetlerini bilseler de
Şahsiyetlerini yüksek tutsalardı
Başkaları da onları yüksekte tutar ve tazim ederlerdi.
Ama öyle olmadı.

Onlar kendilerini küçülttüler, kirlettiler;
Sevimsiz hallere düştüler (S.92).”

Başka bir şair de:

“Gerek muallim ve gerekse hekim (doktor),
İtfat ve ikram görmezlerse nasihatta bulunmazlar.
Hekime karşı ilgisiz kalırsan hastalığa razı ol,
Alime karşı soğuk durursan cehalete razı ol,” demiştir.

Alim'in meclisinde bulunan herkes onun talebesi sayılır;
konuşmasında, oturduğunda, davranışında dikkatli olması
gerekir. Sözü kesilmemeli, önüne geçilmemeli, yerine izinsiz
oturulmamalı, başkalarından alınan ilim ile karşı çıkılmamalı.
Gerçeğini bilmediğin şeylerle bilgeliğe taslayıp ders vermeğe
kalkışılmamalıdır.

Rasulullah (S.A.V.), alimlerin ve cahillerin takip etmesi
gereken hususu şöyle beyan buyurmuşlardır: “Ne oluyor bazı
kavimler, ne diye komşularına öğretmiyor, onları fakih kılmıyor,
anlatmıyor, emretmiyor, nehyetmiyor? Ne oluyor bazı kavimlere
ki komşularından öğrenmiyor, fıkıh ve anlayış almıyor. Vallahi
bu kavimler elbette komşularına öğretir, fıkıh ve fetanet verir,
emreder, nehyeder. Elbette o kavimler komşularından öğrenir,
fıkıh ve fetanet alır; ya da dünya hayatında kendilerine acil
ceza veririm” (Buhari'den naklen Hayatüs-Sahabe; 3/167).” Bu
hususla çok dikkat edilmelidir.

Bu işler tek taraflı olmuyor. Bakıyorsunuz; alim çırpınıyor,

bildiğini öğretmek istiyor, herhangi bir karşılık da beklemiyor. Ama talip bulamadığı için hizmet imkânı oluşmuyor. Belki bir takım yerlerden bunların önüne geçiliyordur. Ve nice öğrenciler de vardır ki, öğrenmek için çırpınıyor, kendileri için yardımcı olacak Hoca Efendiler bulamıyorlar, ilimden mahrumiyetleri devam ediyor. Bazı iyi niyetli kuruluşlar, dernekler, yayın organları art niyet beslemeden bu işi organize etmek isterlerse çok büyük hizmet etmiş olurlar. Herhangi bir maddi menfaat beklemeden iyi niyet ve hizmet maksadıyla gayret gösterilirse Allah'ın izniyle muvaffak olacaklarına inanıyorum.

İbn-u Abbas (R.A.)'nın, Zeyd bin Sabit'in atının üzengisini tutup onu atna bindiridiğini görenler: "Aman efendim! Siz bizim efendimizsiniz, neden başkalarına öyle tevazu gösterip kendinizi küçük düşürsünüz?" dediklerinde, İbn-u Abbas: "Alimler, bize böyle öğretti," demişlerdir.

Alim karşısında gösterilmesi gereken saygıdan birî de; O birşey anlatırken, defalarca işittiği ve bildiği şey dahi olsa hiç duymamış gibi dinlemesini bilmektir. Böylece onun teveccühüne mazhar olur, itimadını kazanır. Sonra bilinen şeyler sadece laf olsun diye sorulmamalı, bu durum usandırır ve soğukluğa sebep olur. Alimlere hürmet ve saygıda ciddi ve samimi olmalı, yapmacık davranışlardan ve riyakârlıktan kesinlikle kaçınmalıdır. Alim belki o kadar da değer taşıyan biri olmayabilir, ama ona bu niyetle saygı gösterildiği takdirde, layık olan bir alime hürmet etmiş kadar ecir kazanılır.

İlim bir insanın mazhar olacağı dünya nimetlerinin en değerlisidir. İmana giden yol da ilimden geçer. Her ilim insanı imana götürmeyebilir, ama ilimsiz imana ulaşamaz. İlim, Allah (C.C.)'nin sıfatıdır, ondan dah önemli ne olabilir ki? O halde ilmin hakkı tanınmalı, tanıtılmalı, geleceğin kemal ve kerameti için çocuklara bu terbiye verilmeli, toplum içinde alimlere saygının yaşandığı gösterilmeli. Kur'an-ı Kerim'de: "Bilenlerle bilmeyenler bir ve eşit değildir, (39/9)" buyrulmuştur.

Her Müslüman bunun ne büyük bir nimet olduğunu

düşünerek, onu layık oduğu mertebede tutma gayreti içinde olmalı. Aslında bu takdis ve tazim sadece Müslümanların değil bütün din ehliyelerinin müşterek inancıdır. Özellikle semavî dinlerden birine inanan insanlar için böyledir. Onun için bu duygu ve itibarı her fırsatta dile getirmek gereklidir.

Alimlerle öğrencileri ecirde ortaklıklar. Karşılıklı değerlendirme sorumlulukları da vardır. "İlmi ehlinden esirgemeyin yoksa zalim olursunuz, ehli olmayana da vermeyin yoksa ilmi zayi etmiş olursunuz," denilmiştir. İlme karşı yapılacak en büyük hiyanet her halde onu ehlinden esirgemek, yaymamak, onu gizli bırakmak öğrenilmesine ve öğretilmesine her ne suretle olursa olsun engel olmaktır. İlmin zekâtı malın zekâtından daha önemlidir!..

VIII- MÜSLÜMANLARIN KARŞILIKLI HAKLARI

Müslümanların karşılıklı olarak birtakım hakları vardır. Bu haklar bir Hadis-i Şerif altı madde olarak bildirilmiştir:

1- Selamlaşmak

Bu hususta Rasulullah şöyle buyururlar: "Nefsimi kudret elinde tutan Allah'a yemin ederim ki; mü'min olmadan cennete giremezsiniz. Biribirinizi sevmedikçe de mümin olamazsınız. Ben size birşey söyleyeyim mi? Ki; onu yaptığınız zaman birbirinizi seversiniz. Aranızda selamı ifşa ediniz, yaygınlaştırınız!" Rasulullah (S.A.V.), selamı teşvik ediyor ve müslümanların birbirlerine bağlanması ve birinin diğerini sevmesi için gerekli olduğunu yemin ile ifade buyuruyorlar. Selamlaşmanın feyiz ve bereketinin görüldüğü sık sık müşahede edilmektedir. İnsanların karşılaşmaları durumunda birbirlerine: "Selamün 'aleyküm," ve mukabilinde de: "Ve 'aleykümüs-selam," demeleri karşılıklı olarak Allah'ın koruması altında olmalarını dileyerek dualaşmak suretiyle, birbirlerine karşı güven ve emniyette oldukları güvencesini vermiş olmaktadır ki; bundan daha sıcak, daha güzel, daha sevgi dolu alâka ve daha geniş anlamlı bir kelime bulunabilir mi?

İnsanlar, karşı karşıya gelecek biri diğerinin yüzüne bakmadan,

en ufak bir ilgi göstermeden geçip gidecek, bunlar arasında herhangi bir kırgınlık, soğukluk olmasa dahi bu hareketleriyle biri diğerinden soğur, uzak durur. Her insan hangi yaşta ve durumda olurlarsa olsun ilgiye muhtaçtır. İnsanların en hayırlısı seven ve sevilendir, sevmeyen ve sevilmevende hayır yoktur. Sevmenin ve sevilmenin şiarı da selamlaşmaktır. Selamın adabı ve usulleri vardır. Her zaman küçükler büyüklere, azlar çoklara, yürüyenler duranlara, yayalara binekliler selam verirler. İki kişi karşılaşır da selam için önce hangisi davranır da selam verirse o daha hayırlıdır.

Rasulullah (S.A.V.), sahabeden Sa'd bin Ubade'nin evine gitmişler, kapıda selam vermiş, izin istemişlerdi. Fakat karşıdan cevap gelmeyince bir daha, bir daha, bir daha derken üç defa selam vermişler; cevap alamayınca da geri dönmüşler. Tam o sırada ev sahibi dışarı çıkarak: "Buyurun ya Rasulallah! Vallahi hep selamlarınızı işittim; ancak du'anızı çoğaltmak istediğim için cevap vermedim," demişler. Yani, selam du'adır. Karşı tarafa teminattır, karşılıklı sevgi ve mahabbetin müessir unsurudur, simgesidir. Onun için müslümanlar arasında selam bir haktır ve asla ihmal edilmemelidir. Selam yerine kullanılan "İyi günler" "İyi akşamlar" "Merhaba" v.s. selamın yerini dolduramaz. Çarşıda, sokakta, asansörde ve her yerde karşılaşan müslümanlar hiç ihmal etmeden karşılıklı olarak selamlaşmalıdırlar. Karşılaşmaların dışında tanıdık, tanımadık kimselere de selam göndermek suretiyle ilişkilerine kuvvet kazandırmalıdırlar.

Müslüman gayr-i müslimlerle karşılaşınca onlara "İslami usulde" selam vermez. Ancak, onlara; "Günaydın, tünaydın" gibi kendi usulleri çerçevesinde birşeyler söylenir. Onlar: "Selamün'aleyküm," diyerek selam verirlerse sadece, "Aleyküm!" demekle yetinilir.

Kapıdan izin almak üzere selam verildiğinde, içeriden izin verilmedikçe girilmez. Üç defa izin istendiği halde cevap alınmazsa geri dönülür. Karşı taraf izin için zorlanmaz. Bazı zavât: "Ben böyle bir durumla karşılaşıp eve girmeden geri

dönmeyi ve bu sünneti bir defa olsun yaşamayı ne kadar isterdim! Ama hiçbir dostum bana bu fırsatı vermedi," demişlerdir. İzin istediğiniz yerden (evden): "Kimsiniz?" diye sorulursa: "Benim," diyerek cevap vermek yeterli değildir. Bu hususta, Ümmühanî: "Rasulullah'a böyle cevap verildiğinde hoş görmediler. "Benim! ne demek? "Benim!" herkes olabilir!" demek suretiyle bu türlü bir cevabın isabetli olmadığını beyan etmişlerdir," demiştir. Bilhassa telefon konuşmalarında, önce kendini tanıtacağı yerde, muhataba: "Alo'nun akabinde birkaç söz söyledikten sonra; beni tanıdın mı?" şeklinde sormak yakışıksızdır. İster kapıda, ister telefonda olsun önce açık bir şekilde adımızı ve soyadımızı söylemek suretiyle kendimizi tanıtmamız gerekir; güzel ve doğru olanı budur.

Rasulullah (S.A.V.), çocuklara sözle ve kadınlara da işaretle selam verirdi. "Topluma girerken selam verileceği gibi onlardan ayrılırken de selam verilir. Birincisi ikincisinden evla değildir," derlerdi. Mescide girilirken selam verilir. Kerahet vakti değilse iki rekat "Tahiyyatül Mescid" namazı kılmak suretiyle mescide de selam verilir. Daha sonra meşgul değilse ise cemaata da çoğul sigasiyle "Esselamü aleyküm" ya da "Selamün aleyküm" diye selam verilir.

Rasulullah'a gelen bir adam "Esselamü aleyküm" diye selam vermiş Rasulallah ona cevabını verdikten sonra: "On kat" demişler, başka biri gelmiş o da: "Esselamü aleyküm ve rahmetullah" demiş; ona da cevap verdikten sonra: "Yirmi kat" demişler. Üçüncü bir gelmiş: "Esselamü aleyküm ve rahmetullahi ve berekâtühü," demiş; ona da cevabını verdikten sonra: "Otuz kat," demişlerdir. Görüleceği üzere selamın kelimeleri arttıkça sevabı da artıyor (İhya'u ulumud-Din: 2/201).

Biri bize selam gönderdiği vakit hem getirene hem de gönderene olmak üzere: "Aleyküm ve aleyhimüs-Selam," şeklinde cevap verilmesi uygun görülmüştür. Böyle demekle; önce selamı getirene ve sonra da gönderene selam verilmiş olmaktadır. Mektupla selam yazana da cevap verilmesi gerekir.

Bu da bir haktır. Mektubu ve onunla gelen selamı cevapsız bırakmak karşı tarafı önemsememektir, cefadır, vefasızlıktır. Selam vermek sünnet iken cevap vermek farzdır. Bir toplum başka bir topluma selam verirken toplumu temsil eden bir kişinin toplum adına selam vermesi yeterlidir. Aynı şekilde karşı taraftan da bir temsilcinin cemaat adına cevaplandırması yeterli olacağından, diğerlerinin ayrı ayrı selamı almasına gerek kalmamaktadır.

Selam verilmesinin mekruh sayıldığı yerler şöyle hülâsa edilmiştir: “Namaz kılan, Kur’an okuyan, hadis rivayet eden, hutbe okuyan ve bunları dinleyenlere; fıkıh mütalaa eden, hüküm veren, ilmî mübahasada bulunan, ezan okuyan, kamet getiren, yabancı genç kızlar, oyun oynayan, eşi ile ilgilenen, müslüman olmayan, avret yeri açık-çıplak olan, kazay-ı hacette bulunan (tuvalette olan), yemek yiyen, zındık, yalancı, oynak ihtiyar, kapı pencereden evleri dinleyen, ağız küfürlü ve iğreti olan, namaz kılmak üzere camide bekleyen, tesbih çeken, abdest alan, Hacc’da: “Lebbeyk!” diyen kimselere selam verilmez. Bunlar bu durumda zaten kendileri meşgul olduğundan işgal edilmemelidirler. Bunlara selam verilmesi uygun görülmedi. (Tahtavî Kebir: 1/262).” Hani: “Meşgul işgal edilmez” derler ya. İşte öyle.

Selamın mana ve mefhumu bilhassa müslümanlarca çok iyi bilinmelidir. Bunu bilirlerse sanırım daha çok önem vereceklerdir. Selam ALLAH (C.C.)’nun mübarek isimlerinden bir isimdir. Selam, selamet kökünden gelir ve aynı manayı ifade eder ve duadır. Bir insan birine selam verdiği vakit: “Ey kardeşim ben seni seviyorum, sana du’a ediyorum. Allah sana selamet versin, her türlü bela ve müsibetlerden korusun! Sonra sen benden her hususta emin olabilirsin, benden sana zarar gelmez; emin ve huzurlu ol!” demektedir.

Namazlardan çıkarken verilen selamda da bu mana düşünülmelidir. İmam Efendi: “Es-Selamü aleyküm” derken cemaata selam veriyor. Cemaat da sağındaki, solundaki

cemaata, imama, meleklerle ve salih cinlere selam veriyor. İmamın ve cemaatin (sessizce) selamını takiben Müezzin Efendilerin “Allahümme entes-Selamü ve minkes-Selam” şeklinde karşılık vermeleri oldukça manidardır. Tabii ki; selamın sahibi ve selameti veren Allah (C.C.)’dur. Böyle demek suretiyle bu gerçek ifade edilmiş oluyor. Binaenaleyh verilen bu karşılık son derece uygun ve yerindedir.

Selam ve sonrasındaki cümlede bu manalar ifade edilirken sadece laf olsun diye söylenmemeli, gerçekten bu duygular hissedilerek selam verilmelidir. İnsan insana böyle güzel ve temiz duygularla selam vererek yaklaşmalı. Biri diğerine yaklaşırken: “Acaba nasıl gafil avlarım da bundan faydalanırım, nasıl kandırırım da menfaat sağlarım,” düşüncesiyle karşı tarafı zarara uğratmak niyetiyle yaklaşan insanı düşünmek bile istemiyorum. Allah (C.C.), böylelerinin şerrinden bütün müslümanları korusun. İslam dini, her türlü terbiyesiyle insanlığın huzur ve selametini gaye ve hedef edinmiştir. Yaşandığı takdirde mutlaka güzel hedeflere ulaştıracaktır.

Selamın tamamı için musafaha yapılması tavsiye edilir. “Musafaha selamın tamamıdır,” denir. Musafahada her iki el birlikte kullanır, karşı karşıya ve yüz yüze gelerek eller tutuşturulur. “İki Müslüman karşılaşır da elleri ile musfaha eder, ellerini silkelerlerse, güz ağacının yaprakları gibi günahları dökülür (İhya; 2/203),” buyrulur. Burada şuna da işaret etmekte fayda olduğunu düşünüyorum. Günümüzde bazı insanlar selamlaşırken kafalarını tokuşturmakta. Böyle bir selamlaşmanın İslam Dini’nde asla yeri yoktur ve hoş da değildir. Kaldı ki “Selam” kuvvetli bir sünnettir. İslam’ın şiarıdır. O, Rasulullah’ın talim buyurdıkları ölçü içinde tatbik edildiği takdirde sünnettir ve makbuldür. Aksi halde sünnet değil alelade bir davranış olarak kalır, günah olmazsa dahi sevaptan mahrum olunur. Sünnetin sünnet sayılması için Rasulullah (S.A.V.)’ın talim buyurdıkları ölçü içinde icra edilmesi gerekir. Bunları yapan kardeşlerimizin sünnetten mahrum olmaya razı

olacaklarını zannetmiyorum; ancak, bu uygulamaları ile sünnete muhalif ve mugayir hareket ettiklerinin bilincinde olmadıklarını düşünüyorum. Gerçekten sünnet-i seniyyeyi icra etmek niyetiyle yapılıyorsa bu yanlış düzeltmek de işin doğrusunu bilenlere düşen bir görevdir. Birileri bilmeden bazı yanlışlar yapıyorlarsa, o yanlışlığı gören ve bilenlerin onları uygun bir lisanla uyararak ikaz etmeleri yerinde olur kanaatındayım.

Sünnetin sünnet ölçüsünden çıkarılmasının uygun olmayacağına işaret olmak üzere bazı fıkıh alimlerimiz, namazların peşinden insanların musafaha etmeyi adet edinmelerini hoş karşılamamışlardır. Bir nevi kerahete irtikap ettiklerini kabul ederler ve bu tatbikatlarını uygun görmezler. Musafaha, aslında matlup ve makbul olduğu halde kalıbından çıkarılmasını tasvip etmiyorlar. Sünnetle bid'at arasında tereddüd edildiği takdirde bid'atı yapmaktansa sünneti terketmeyi tercih ederler. Böylece ifrat ile tefrit arasında istikamet muhafazasına itina gösterilmesine önem vermişlerdir.

2- Davete İcabet Etmek

Davet edildiğinde icabet edilmelidir. Bu da bir hakttır. Davet eden kim olursa olsun ve niçin davet edilirse edilsin. "Davet eden falan değil midir?" Ya da: "Bunun için mi davet ediyor?" diye asla hafife almadan icabet edilmelidir. Bilhassa düğün davetlerine icabet etmek vaciptir. Eğer icabet etmekte sakıncalı durum varsa, örneğin: Davet edinilen yer içkili, ya da kadın erkek karışık gayr-ı ahlakî bir durum söz konusu ise icabet etmemek de mazurdur.

Bir müslüman, müslüman kardeşi tarafından davet edildiğinde icabet edilmesi bir hakttır. Bu bir sünnet-i seniyyedir. Hadis-i şerifte: "Davete icabet etmeyen Allah'a ve Rasuluna isyan etmiştir." Ve: "Eğer ben, bir paça çorbasına davet edilse idim icabet ederdim," buyurmuşlardır. Komşu ve dostların davetine icabet etmeli, verdikleri hediyeyi kabul etmelidir. Davette ikram edilen yemek her ne tür ve kalitede olusa olsun onu hafife almamalı, beğenmemelik etmemelidir. Böyle bir

tavır göstermek sünnete aykırıdır. Rasulullah (S.A.V.), hiçbir yemeği ayıplamazdı; hoşlanırsa yer hoşlanmazsa terk ederdi. Belki yemeğin dışında da başka bazı eksiklikler görülebilir; bunların dedikodusunu yapmak gayr-ı insanî ve gayr-ı ahlakîdir. Hediye için de böyledir. Verilen hediyeyi küçümsememek gerekir. Hani bizim tabirimizde bir incelik vardır: "Bahşış atın dişine bakılmaz," derler. Ve: "Beni bir cevizle hatırla, isterse çürük çıksın!" derler.

İnsan davetlere icabet ederken, oradan edineceği istifadeyi hesabetmez; dostunun teveccühünü kazanmayı düşünür. Hatta davet edildiğinde sürüncemeye mahal vermeden hemen cevap verilmesi gerekir. Ben bir misafirlikte iken ev sahibimle birlikte bir yere davet edilmiştik. Davet eden tarafın üç defa adam göndermesine rağmen ev sahibimiz müsbet bir cevap vermemişti. Sonunda dayanamadım: "Bu davete icabet edilecekse edilsin, yoksa gelemiyoruz deyin!" demek suretiyle müdahale etmişim. Ev sahibim yaşlı ve ben genç olduğumdan ancak bu kadar söyleyebilmişim. Nihayet davete gittik ama gösterilen tutumu beğenmediğimi ifade ettim.

Rasulullah, paça çorbası için davet edildiklerinde gittiler; yaşlı ve fakir bir kadın tarafından davet edildi, davete icabet ettiler. Bunlar ahlakî ve insanî örneklerdir. Dolayısıyla bu güzel örneklerden ders alınması ve davete icabet edilmesi gerekir.

3- Nasihat İsteyene Nasihat Etmek

Kendisinden nasihat istenen kimse nasihat etmelidir. İnsan, kendisine her hangi bir konuda danışıldığı takdirde hulus-u niyetle bildiğini bildiği gibi söylemelidir. Belki hısımlık kuracak; kız alacak, kız verecek, nasıl biliyorsa hissiyata kapılmadan, taraf tutmadan bildiği gibi söylemelidir. Belki bir sanattır, kendisi beceremiyor, ya da bir bilgidir kavrayamıyor; gizlemeden, kıskanmadan, esirgmeden doğru ve ciddi olarak öğretmeli, yardımcı olmalıdır. Sorulan sorunun cevabını tam bilmiyorsa kendisinin bildiği kadarını ve kanaatını söylemesi gerekir.

Tabii nasihat, irşaddır, yol göstermektir. Dolayısıyla bunu

yapacak insanda bazı özellikler aranır. Bir konuda nasihat ve tavsiyede bulunurken, o konu hakkında yeterli bilgiye sahip olunmalı, bilmediği şeyleri söylememelidir. En azından: "Bu hususta fazla bilgim yok," demesini bilmelidir. Zira; "İrşad ediyorum," derken yanılabilir. Tabii ki, kasten yanılmak ile öyle bildiği ya da zannettiği için söyleyerek yanılmak arasında fark vardır.

Rasulullah (S.A.V.) şöyle buyururlar: "Benim ümmetinden her kim bilmediği bir şey hakkında fetva verirse (Fetva vermek, bir mesele hakkında bildiğini söylemektir; hüküm vermek değildir.) ve bundan bir günah doğacak olursa, günah fetva vererene ait olur. Her kim bir iş hakkında daha doğru olduğuna inandığı şeyi, inandığının hilafına başka bir yola işaret ederek yanlış yönlendirirse hainlik yapmış olur (Taç:5/73)."

Nasihat eden kişi, tavsiye ettiği şeyi kendisi uyguluyor olmalıdır. Yani: "Bu işi ben böyle yapıyorum." Ya da "Ben olsam böyle yapardım," diyeceği bir nasihatı yapmalıdır. "Ben yapmıyorum," diye doğru olarak bildiği bir şeyi başkasına söylemeyi terk etmesi de doğru değildir. Bu hususta, bazı kitapların okuyucuya etki etmesi bakımından yazarının samimiyetinin çok önemli olduğuna şahsen inanıyorum. Yani ilmiyle amel olmanın çok büyük tesiri vardır. Samimi söz kalbe nüfuz eder.

Nasihat edecek biri hakkı söylemekten korkmayacak kadar şecaatli (cesur) olmalı. Çekingen ve korkak kişi çok kere hakikatları ifade etmekten çekinir. Bu çekingenlikleri belki de, birilerinin iltifatını kaybetmekten endişe duyduğundan olabilir. Belki de bazı menfaatlarına hanel geleceğinden olabilir ki, nasihatçı bunu da göze alabilecek kadar ciddi, iffetli ve metanetli olmalıdır. Menfaate mahkum olan insan çok kere menfaatin tesirinde kalır, bu yüzden konuyu saptırır, doğruyu söylemekten kaçınır.

Nasihatçı, nasihatını yaparken, etkili konuşabilme kabiliyetine sahip olmalı. Aksi halde iş yapıyorum derken

fesat kapısını aralar. Onun için Rasulullah (S.A.V.): "Şiirde hikmet ve beyanda sihir vardır," buyurdular. Sözü uygun ölçüde söylemenin büyük tesiri vardır. Aynı zamanda sabırlı ve tevekkül sahibi olunması gerekir. Zira çok kere hayır tavsiye edildiği halde muhatabın anlayışsızlığından nasihat menfi olarak değerlendirilir ve kırıncı bir tavırla karşılaşılabılır.

Tabii bunların yanında nasihat alanın da şunlara dikkat etmesi gerekir: Başta konu hakkında kendisinin bilgi sahibi olmadığını kabul ederek, bilgilenmeye muhtaç olduğunu bilmeli. Kendi fikrinde şartlanmış, sabit bir kararı bulunmamalı. Hakka teslimiyeti ve ihkak-ı hakkı gaye edinmiş olmalı, Hakk'a teslimiyetin fazilet olduğunu bilmelidir.

Cenab-ı Hak şöyle buyururlar: "O insanlar ki, Tağuta ibadet etmekten kaçınırlar ve Allah'a döner, teslim olurlar; onlar için müjdeler vardır. (Ey Muhammed S.A.V.) Benim kullarım arasından sözü dinleyip güzeline tabi olanları müjdele. Onlar var ya, Allah'ın kendilerine hidayet verdiği kimselerdir ve onlar gerçek akıl sabidirler. Ama azab kelimesi kendisi için hak olmuş, batıla şartlanmış kimseleri sen mi kurtaracaksın? (39/17-9)." Yani: "Nasihata kulak vermeyen, (hak) söze güvenmeyen, yanlışa şartlanmış kimseleri sen kurtaramazsın!"

Rasulullah şöyle buyururlar: "Bir Alimin sohbetinde bulunmak, onunla beraber olmayı arzu ediyorsanız, bakın şu beş şeyden başkasına davet edenin sohbetinde bulunmayın: Şekten yakıyna, riyadan ihlasa, aç gözlülüğten zehadete, kibirden tevazuya ve düşmanlıktan nasihata davet edenlerden başkasını dinlemeyin! (İhya'u Ulumud-din: 1/62)."

4- Hapşırana Cevap Vermek

Bir mü'min hapşırır da: "Elhamdülillah" derse, ona: "Yerhamükellah" diye karşılık vermek bir haktır. Aksırmak çok faydalı ve büyük bir nimettir. İnsan bunun idrakinde olur da: "Elhamdülillah" demek suretiyle Allah'a şükretme şuurunda olduğunu gösterirse, kendisine dua edilmesini hak eder. Onun için: "Yerhamükellah," yani: "Allah sana rahmet etsin," diye dua

edilmelidir. Şayet kendisi: “ Elhamdülillah” diyecek idrak ve şuurda değilse ona dua etmeye de değmez ve o güzel cevabı da hak etmiş olmaz. Burada da, insanın değeri nisbetinde önem verilmesinin gereğini görüyoruz. Tabii her şey, değeri nisbetinde takdir edilir. Değer taşıyan birinin hakkını vermemek zulümdür. Değerden anlamayan birine de iltifat etmek israf ve zayıdır. Rasulullah (S.A.V.): “İnsanları hakettikleri yere koyunuz (Taç; 5/256),” buyurdular.

“Allah hapsirmayı sever, esnemekten hoşlanmaz (Keşfül Hafa: 752),” dediler.

Aksırmak (hapsirmek) kuvvetlice ve sert bir biçimde nefes çıkarmaktır. Bununla insan, rahatlıyor, genişlik kazanıyor. Bu Allah’ın bir nimetidir, insan bunu takdir eder de: “Elhamdülillah,” derse Allah’ın nimetine karşı şükretmiş olur, bunu değerlendirmemek nankörlük ve duyarsızlık olur. Zira aksırmak insanın üst solunum yolunu tahriş eden herhangi toz ve benzeri şeyleri temizliyor, bir rahatlık veriyor. Öksürük alt solunum yolunu açarken, aksırmak da üst solunum yolunu açıyor. İslam, insana hep ameli ile değer verir, şahsiyetiyle amelini değerlendirmez, ameliyle şahsiyetini değerlendirir. Bu ölçü çok önemlidir. İnsanların çoğu bundan habersizdir, gafildir. Bazen birtakım insanların bir kişinin şahsiyetine takılıp kaldıklarına şahit olmaktadır. Sanki onun söylediği her söz doğru, yaptığı her iş isabetliymiş gibi tam bir teslimiyetle ona ram olurlar. Bu, yanlıştır. Bununla ilgili olarak bir şair şöyle diyor:

Seven göz her türlü ayıba karşı kördür,
Ama sevmeyen göz, ayıplar üretir.

5- Hasta Ziyareti

Hasta olanların halini sormak ve kendilerine moral verecek sözler söylemek sünnettir. Rasulullah (S.A.V.) hastaları ziyaret eder, kendilerine teselli olacak güzel sözler söylerdi.

Dinimiz hasta ziyaretini bir hak olarak tanıtmıştır. Hastanın durumuna göre bu hak kuvvet kazanır. Hasta bazen akrabadır, komşudur, eş-dosttur, bazen de yabancıdır, bazen de gayr-

müslimdir. Ama yine de ziyaret hakkı vardır. Rasulullah yer yer hasta ziyaret eder, başına elini koyar, kendilerine du’a eder, tesellilerde bulunurdu. Ümmetine de bu yolda tavsiyeleri vardır: “Her kim bir hastayı ya da bir kardeşini Allah için ziyaret ederse, Allah’u Te’ala ona bir münadiyi nida ettirir: ‘Ne güzel yaptın ve ne güzel yürüdün. Senin için Cennet’te yerin hazırlanmıştır’ der,” demişlerdir (İbnumaceden Keşfülgümme: 75).” Yine, Ebu Hüreyre rivayet ederler: “Kıyamet gününde Cenab-ı Hak şöyle buyururlar: “Ey Ademoğlu! Ben hastalandım da beni sormadın!” Kul der ki: “Ya Rab! Ben Seni nasıl sorardım; Sen Rabbülaleminsin?” Allah Te’ala: “Bilmiyor musun? Falan kulum hastalanmıştı da sen onu sormadın; eğer onu ziyaret etseydin onun yanında beni bulacaktın.” “Ben yemek istedim de beni yedirmedin!” “Rabbim; Sen Alemlerin Rabbisin! Ben Seni nasıl yedirirdim?” Allah: “Ey kulum, bilmiyor musun? Falan kulum yemek istedi de sen yedirmedin, eğer ona yemek yedirseydin beni onun yanında bulacaktın.” “Ben su istedim de sen su içirmedin.” Kul: “Ey Rabbim ben seni nasıl su içirirdim? Sen Alemlerin rabbisin?” Rabb: “Ey kulum, bilmiyor musun? Falan kulum su istedi de sen su vermedin, eğer ona su verseydin, beni onun yanında bulacaktın (Müslim: 1465).”

Ayrıca Buhari’nin İbn-i Abbas’tan aldığı bir hadis-i şerifte şöyle denir: “Rasulullah (S.A.V.), hasta ziyaretlerinde, hastanın başı ucunda oturur; mübarek elini hastanın başına koyar ve: “Es’elullahel Azime, Rabbel Arşil Azimi en yeşfiyke (Büyük Arşın sahibi olan yüce Allah’tan dilerim sana şifa versin),” diye dua eder ve bu duayı yedi defa tekrarları (Hayatüs-Sahabe:2/125).”

6-Cenazeye Katılmak

Ölen müslümanın cenazesine katılmak sünnettir. Rasulullah (S.A.V.): “Müslüman cenazesine katılarak namazı kılınıncaya kadar kalan için bir kırat, defin edilinceye kadar kalan için iki kırat var,” buyurdular. İki kırat ne kadardır diye sorulunca da: “İki büyük dağ kadardır,” buyurdular. İbn-i Ömer önceleri Cenaze Namazını kıldıktan sonra ayrılırmış; bu haberi işittikten

sonra: "Demek ki çok kıratlar kaybetmişiz," demişlerdir (Taç:1 /362)."

Avf b. Malik: "Rasulullah (S.A.V.) bir cenaze üzerine namaz kılmıştı duasını öğrendim. Şöyle demişlerdi: 'Allah'ım bunu bağışla, rahmet et, afiyet ver ve affet, yerini güzel kıl ve genişlet; su ile, kar ile, tolu ile yıka, hatalarından temizle; beyaz elbisenin temizlendiği gibi. Yurdunu daha güzel yurtla, ehlini daha hayırlı ehil ile, eşini daha hayırlı eş ile değiştir. Cennetine ithal et, kabir ve Cehennem azabından kurtar,' demişlerdi. Öyle duygulandım ki: 'Keşke bu cenaze ben olaydım, istedim,'" demişlerdir. Yine bir hadis-i şerifte: "Her hangi bir cenaze ki; üzerine üç saf müslüman cemaati namaz kılsa onun için Cennet vacib olur," buyrulmuştur (Taç: 364)."

Cenazeye katılmak müslümanların karşılıklı haklarındandır. Halkımız bu hususta Allah'a hamdolsun, oldukça hassastır. Uzak yerlerden gelerek cenazelere iştirak ederler. Yer yer bazı Hoca Efendiler: "Cenazeyi nasıl bilirsiniz?" şeklinde cemaattan sordukları oluyor ki; buna gerek yoktur. Fakat, ahirete göçmüş biri hakkında olumsuz sözler söylemek isabetli değildir. "İyi insandı," dedittebilen insan gerçekten bahtiyardır. Müslümanlar yeryüzünde Allah'ın şahitleridir. Onların iyi dediğini Allah (C.C.) iyi olarak kabul eder, başka türlü söylerlerse öyle kabul eder. Herkes ölecek ve peşinden bir şeyler söylenecek, iyi söyleyen de, iyi söyleten de bahtiyardır; başka türlü davranmak mürüvvet ve fazilet işi değildir.

IX- RE'AYA (HALK) VE HAKLARI

Toplum içinde sorumluluk taşıyan, idare mevki'inde bulunan insanların ferdi sorumlulukları yanında bir de topluma karşı sorumlulukları vardır. Her insan bulunduğu konumu itibarıyla az-çok bir sorumluluk taşır. Onun için Rasulullah (S.A.V.): "Hepiniz çobansınız, güttüğünüz şeyden sorumlusunuz. Adam, eşinden ve elinin altında olanlardan sorumludur. Kadın, erkeğinin hakkından ve evinden, çocuklarından sorumludur. Hizmetçi, efendisinden ve malından sorumludur. Hepiniz çobansınız

güttüğünüz şeyden sorumlusunuz. Meseleler için cevaplarında adil olun." Dediler ki: "Ya Rasulallah, cevabı nedir?" Dedi ki: "Dürüstçe çalışmaktır (Mu'camus-Sagıyr: No; 441)."

Rasulullah (S.A.V.)'ın ashabından amcası Abbas kendilerinden bir iş talebinde bulunmuş, O da şöyle söylemişlerdi: "Ya Abbas, Ya Rasulallahın amcası! Yeteri kadar az, azdıracak kadar çoktan daha hayırlıdır. Ey Abbas, Ey Rasulallahın amcası! Seni yaşatan bir nefes, hakkından gelemeyeceğin Emirlikten daha hayırlıdır. Ey Abbas, Ey Rasulallahın amcası! Emirliğin başı pişmanlık, ortası kınanmak ve sonu kıyamet gününde mahcubiyettir!" deyince, Abbas: "Ya Rasulallah, eğer adil olmazsa!" dediler. Bunun üzerine Rasulullah: "Akrabalara karşı nasıl adalet göstereceksin?" buyurdular. "Her hangi bir kişi bir işte görevlendirilir de orada bir hıyanet yaparsa bir yular sapı kadar da olsa kıyamet gününde boynuna bağlı olarak gelir," buyurdular. Sadece: "Dünyamı dünya yapayım," diye kendisine teslim edilen emanete hıyanet eden kişinin akibeti acıklıdır. Dünyada da hainin başarılı ve muvaffak olduğu görülüyor, bir yerde patlak vermek suretiyle rezil oluyor.

Bir şair şöyle diyor:

Adam: "Ne zarif insan," deditteyim diye

Açıkça zındık oldu.

Fakat üzerinde zındıklık

Damga olarak kaldı da

Ne; "Zarif!" dedittebildi?

Ne de hafif?.."

Yine, bir şair:

Bir Vezir ki hayasızlıktan usanmaz,

Sabah göreve atanır akşama azledilir.

Rüşvet ehilleri ile başbaşa kalınca da

Parasını ağır bastırmanın payı fazla olur," der.

Dünyadır bu, bunlar oluyor. Bazen de bakarsın belirli bir işin başında bulunan kişi hizmetini, aldığı ücret nisbetinde değerlendirir. Hani "Vicdanla cüzdan arasında sıkışıp kalmak"

gibi. "Ne alıyorum ki ne yapayım? Bu kadar maaşa bu kadar hizmet neyine yetmesin?" derler. Halbuki, Rasulallahın (S.A.V.)'in talimatı öyle değildir: "Sana emanet edilen şeyin hakkını ver, sana hıyanet edene sen hainlik yapma," şeklindedir. "Siz hakkınızı yapın da eğer sizin hakkınız yenirse, Allah'a havale edin. Yani hak ettiğin ücreti tam olarak vermeyerek hainlik eden insanın işinde hıyanet etmen doğru değildir. Sen adil olarak görevini yap, işinde kusur etme, muhatabın hıyanet ederse Allah'a havale et," derler. Tabi Hakkını tamam olarak alması için gerekli takibatı izlemekte bir haktır. Ama hainlik yapana karşı hainlikle karşılık verilmesine izin verilmemiştir.

Adam hak ettiğini almak için elbette gerekli gayreti gösterecek, takip edilmesi gereken yolları takip edecektir. Bu hususlarda kusur etmeyecek, ama bütün imkânları değerlendirdiği halde hakkını alamıyorsa ki bu da günümüzde olmuyor değil, Allah'a havale etmek, ona verilecek en büyük cezadır. Allah (C.C.) hiçbir surette kulunun hakkını başka bir kuluna helal etmemiştir. Bir biçimde ondan onu daha acı bir şekilde çıkaracaktır. Ancak hainin yanında yer almamak için münasip zemin bulmaya çalışması gerekir. Hadis-i şerifte: "Her hak sahibine hakkını verin (Keşfü'l Hafa: No; 165)" diyor. Ve: "Emaneti sana teslim edene eda et, sana hıyanet edene sen hainlik etme (Keşf; 170) ," der. Bu bir emirdir buna muhalefet haramdır, zulümdür. Allah, (C.C.), zalimi iflah etmez.

Rasulullah (S.A.V.) sohbet ederlerken, adamın biri geldi ve: "Ya Rasulallah, kıyamet ne zaman kopacak?" diye sordu. Rasulallah, sohbetine devam etti. Sohbet bittikten sonra: "Hani nerde, o kıyametten soran kimdi?" dediler. Adam: "Buradayım Ya Rasulallah," deyince: "Ne zaman emanet zayi edilirse o zaman kıyamet kopacak!" dediler. "Emanetin zayi edilmesi nasıl olur?" diye sorulunca da: "Ne zaman işler ehil olmayanlara verilirse, onlara teslim edilirse o zaman kıyamet kopacak," buyurdular (Siracül Münir: 1/175).

Topluma hizmet makamları, sadece şahsî çıkar ve

menfaatları ile değerlendiren kişilere verildiği zaman ve eş-dost meselesi yapıldığı zaman en büyük emanet na-ehil insanların eline verilmiş ve emanetler zayı edilmiş olur ki; o toplumun kıyameti kopmuştur. Biraz yukarıda işaret edilen kişiler ki; görevlerini maaşları ile değerlendirme zihniyetinde olan kişiler, insanlık adına faydalı olamadıkları gibi toplum içinde de yüz karasıdırlar ve fesat unsurudurlar.

İşveren konumundaki patronların elindeki varlıklar çalışanlara birer emanettir. Çalışanlar, onları birer emanet bilinciyle; alır, verir, değiştirir, işler, işletir. İşverenin emri altında çalıştırdığı işçiler de işverene birer emanettir. Onların haklarına riayet etmelidir. Onun içindir ki: "İşçiye, teri kurumadan önce ücretini verin," denmiştir. Zira: "Halkın tamamı Allah'ın iyalidir. Allah'ın en sevgili kulu ise Allah'ın iyaline faydalı olanıdır. Ve sizin en hayırlınız da görevini en iyi biçimde yapanınızdır," buyrulmuştur (Keşf.1/384).

Hani meşhurdur; münafıklık alametleri üçtür: "Konuşur yalan söyler, söz verir vaadini bozar, güvenilir emniyet edilir hıyanet eder," buyrulmuştur. Emanetin kapısı geniştir: Sözdür, iştir, görevdir ve maldır. "Mü'min kerimdir, aldanır; münafık haindir, leimdir aldatır (Keşf;2682)."

"Güvenilir, hıyanet eder," kısmı hemen hemen herkesi kapsar. İşveren ya da işçi olarak bu esasa sadakat göstermemek her iki taraf için de tehlikeli sonuçlar verir. İşverenin işçiye güvenmemesi, güvenir de hıyanet ile karşılaşması, ya da işçinin işverene güvenle teslimiyet göstermesi karşılığında işverenden hıyanet görmesi, insanın manen çökmesine ve hayal kırıklığına uğramasına vesile olur. Bunlar insanın ahlakını bozmaya sebebiyet verecek acı durumlardır. Din bizi bunlara karşı uyarıyor. Emanete riayetin önemini talim ediyor. "Bizi aldatan bizden değildir." "Birinizin yaptığı işi en güzel biçimde yapmanızı Allah (C.C.) sever," buyrulur. "Bir kişinin, bir işi tam olarak yapabileceken onu eksik yapması kadar büyük kabahat ve ayıp görmedim," demişlerdir.

1- Adalet ve Hak

Bu konuda, Davud (A.S.)'ın imtihanından bahseden şu ayet-i celileyi bazı alimlerimiz şöyle açıklarlar: "(Ey Muhammed) O davacıların haberi sana geldi mi? Hani onlar ansızın mihraba Namazgaha koşuştular. Davud'un yanına girince onlardan endişelendi. Dediler ki: Korkma, bizler iki davacıyız. Bazımız bazımızın hakkına tecavüz etti. Sen hak ile aramızda hüküm ver de hükmünde haksızlık etme, bizi doğru yola irşad et! Bu benim kardeşim, bunun doksan dokuz koyunu var; benim bir tane koyunum var. 'Onu da bana ver' diyor; üzerime geliyor ve beni ilzam etti (Cebren bunu kabul ettirmek istiyor). (Davud A.S.): Senin bir koyununu istemekle sana zulüm etti. Zaten ortaklar çok kere ortakların hakkına tecavüz ederler, İman sahibi olup iyi işlerde bulunanlar müstesna ki; onlar ne kadar da azdır, dedi (38/21-24)." Bu gelenler birer melekti ve Davud A.S.'ı imtihan etmek üzere gelmişlerdi. Davud A.S. bu hükmünü ifade edince hemen kayboldular.

Görüldüğü gibi bu, zulüm haykıran ifade karşısında, karşı tarafın ifadesini dinlemeden önce hüküm vermiş olduğundan Davud A.S. hata ettiğini kabul ve itiraf ederek mağfiret diledi ve secdeye kapandı. "Demek ki ilk hamlede her ne kadar da haksız görünen bir durum ile karşılaşılrsa da acele edip hemen hüküm vermemeli, karşı tarafın ifadesini mutlaka dinlemeli ve ona göre hüküm vermelidir," derler. Genellikle bir arada yaşayanların çoğu birbirlerine zulmeder, haklarına tecavüz ederler; ancak iman sahibi olup iyi işlerde bulunanlar müstesna. Onlar ne kadar da az. Demek ki herhangi bir durum karşısında hüküm verir ve karar alırken asla acele etmemelidir. Bu umumi bir kaidedir. Herkesi ilgilendirir, önemli bir derstir.

Şayet peşin hüküm veriyor isek, acaba o ayette müstesna olarak gösterdiği kısma girebiliyor muyuz? Kendimizi bir hesaba çekelim. Ve gerçekten bu ve benzeri durumlar

karşısında insanların kaçta kaç bu muhakeme sonucuna sadık kalabiliyor?.. Bir yerde bu bir iman ölçüsüdür ve bu ölçüye sadık kalan müminlerin sayısı da ne yazık ki oldukça azdır. Bunu Ayet-i Kerime ifade ediyor.

Bu hükümler, her zaman toplumu ilgilendiren meseleler olmaya da bilir. Bizler bazen şahıslara ait olan söz ve davranışlar karşısında nasıl bir tutum izliyoruz, acaba? Kendimizi de zaman zaman sorgulamamız gerekir. Belki buna benzer bazı olaylarla bizzat karşı karşıya kalabiliriz. Herhangi bir konuda olaya detaylı bir şekilde vakıf olmadan meseleyi hemen kendi anlayış ve yorumumuzla değerlendirdiğimiz takdirde çoğu kere yanılmış olduğumuzu görürüz. "Acaba o kişi o sözü nasıl bir halet-i ruhiye içerisinde; ya da nasıl bir durum karşısında söylemiş, ya da o tavrı göstermiştir?" diye enine boyuna bir değerlendirme yapmadan verilen hükümler çok kere pişmanlığa ve telafisi mümkün olmayan hatalara sebep olabilmektedir.

Dostlar arasında mutlaka karşılıklı iltifat esastır. Kendi nefsi için tanıdığı hakkı karşı taraf için tanımadığı takdirde dostluğun devamı mümkün olmaz.

Bir Şair şöyle der:

"Eğer bana yapamıyacağım bir teklifte bulunursan,
Sevdiğin ve beğendiğin ahlakım
Beğenilmez ve kabul edilmez olur;
Kötü ahlaka dönüşür."

Başka bir şair de:

"Eğer kardeşine karşı insafta bulunmazsan,
Eğer akli varsa senden uzaklaşır," derler.

Dürüst insanlar: "Dostumdur, diye olmayacak şeyi kabul edemez, yapamaz." Onun içindir ki Rasulullah (S.A.V.), Hz. Ömer hakkında: "Allah, Ömer'e rahmet etsin; adaleti onu dostsuz bıraktı," demişlerdir.

Herhangi bir olayı iyiye yorumlama imkânı varken onu kötüye yorumlamak peşin hükümlülük olur. Bizim yanlış değerlendirdiğimiz olay, ileride çok farklı olarak ortaya çıkabilir.

Kur'an-ı Kerim bu ve benzeri durumlar hakkında uyarırken: "Ey Mü'minler! Size bir fasık bir haber getirdiği vakit onu araştırın, muhakemenizi yapın. Aksi halde cehaletle birilerini incitir de sonra da pişman olarak sabahlarsınız (49/6)." Hz. Ali (Allah ondan razı olsun), şöyle demiştir: "Rasulullah (S.A.V.) bana dedi ki: Sizden hüküm almak üzere iki kişi geldiğinde, ikinci kişinin ifadesini dinlemeden önce birincinin ifadesine göre hüküm vermezsiniz." (Tirmizi;3/1331).

Meysere, Kadı Şureyh'ten rivayet ederler: "Hz. Ali, Sıffin Vak'ası'ndan dönerlerken zırhlı gömleğini kaybetmiş. Kufe'ye döndükten sonra onu bir Yahudinin elinde görmüş ve o gömleğin kendisine ait olduğunu kimseye satmadığını ve hibe de etmediğini söylemiş. Fakat Yahudi, gömleğin kendisine ait olduğunu belirterek, 'Zilyed benim' diyor. Hz. Ali: Hakime gidelim, der ve mahkemelik olurlar. Hz. Ali mahkemeye girince Kadı Şureyh'in yanında yer aldılar ve: "Eğer hasmım Yahudi olmasa idi, eşit mesafede kalırdım ama Resulullah (S.A.V.)'den işittim: 'Onları Allah'ın küçülttüğü gibi küçültün' dediler," dedikten sonra, Kadı Şureyh: "Söyle, Ya Ali!" dediler. Hz. Ali de: "Evet, bu Yahudinin elindeki gömlek benimdir, kimseye satmadım hibe de etmedim," dedi. Kadı, Yahudiye sordu: "Sen ne diyorsun?" O da: "Zırh benimdir, elimdedir," dedi. Kadı, Hz. Ali'den şahit istedi. Ali: "Kamber (Hz. Alinin kölesi) ve Hasan (Hz. Ali'nin oğlu) şahittirler," diyerek onları gösterdi ve: "Zırh benimdir," dedi. Kadı: "Adamın oğlu babası lehine şahit olamaz," dedi. Hz. Ali: "Ama bu, Cennet ehlerinden biridir; bunun şahitliği kabul edilmez mi? Ben Resulullah (S.A.V.)'den işittim: 'Hasan ile Hüseyin Cennet ehleridirler,' demiştir," dedi. Buna rağmen Kadı, Kamber ile Hz. Hasan'ın şahitliğini kabul etmeyerek, Hz. Ali aleyhine karar verdi. Bunun üzerine Yahudi: "Emir-el Mü'mininin beni kendi Kadı'sına davet etti. Kadı, Emir-el Mü'mininin aleyhine hüküm verdi. Bu bir hakikattir. Bunun karşısında direnilmez," diyerek şahadet kelimesini getirdi ve müslüman oldu ve zırhın da Ali'ye ait olduğunu belirterek:

'Zırh senindir Ya Ali!' diyerek teslim etti (İmam-i Suyuti; Tarihul Hulafa: 208)."

Bu hadise başka bir yerde şöyle anlatılır. Yahudi: "Vallahi o Kadı da biliyordu ki, Hz. Ali yalan söylemiyor, kendisine ait olmayan bir malın peşine de düşmüyor. Hz. Ali'nin terbiyesinde yetişen Kamber de yalan şahitliği yapmıyor; oğlu Hasan da yalancı şahit değildir. Ama bunlar, bir hakikatı temsil ediyor; karşı konulmaz bir dürüslüğü temsil ediyor," diye hem Müslüman olmuş hem de zırhı bulduğunu itiraf ile sahibine teslim etmiştir. Hani bir yerde hükümlerin, Kaza-î ve Diyanî olmak üzere ikiye ayrıldığını söylemiştik. Diyanî hükümle bu meselede Hz. Ali'nin haklı olduğunu Kadı biliyordu ama onu bağlayan, Diyanî Hüküm değil, zahire bağlı kalmak ve müsbet delillerin gerektirdiği gibi hüküm vermektir. Yahudi bu hakikatı gördü, takdir etti ve müslüman oldu. Vicdan ve fitrat da bunu gerektiriyordu. İslam ve teslimiyet de bundan başkası değildir. İslam Dini'ne inatla direnen ne yazık ki; hevasını (nefsini) ilahlaştırmış olur.

Hakkın yerini bulması ve hak sahibinin mağdur edilmemesi için Din-i mübin-i İslam, talim ve terbiyesinde eksiklik bırakmamıştır. Bundan dolayıdır ki; bir takım zevatın, dini yaşayan bazı insanların işledikleri kabahatleri dine mal etmeye kalkışmaları son derece yanlıştır ve haksızlıktır. Din, sağlam kural ve kaideleriyle sapaşağlamdır ve teminatlıdır; yeter ki, yaşansın!

2- Dostluk ve Hakkı

Bir şair şöyle der: "Gerçek dost seninle beraber olan, sana faydalı olmak için kendi zararını göze alan, zaman aleyhine olduğunda da, senin derlenip toparlanman için kendisi dağılabilendir." Dost, dostunu sevdiği gibi dostun dostunu da ihmal etmez, düşmanını da sevmez. Ancak yukarıda işaret edildiği üzere, "Sevmiyorum!" diyerek hiçbir kimseye de haksızlık ve zulüm yapılamaz. Zulüm hangi taraftan da gelse razı olunamaz. Gerçek adalet, dost ve düşmana karşı adalet ölçüsüne riayet etmektir ki; adil olmak insan için kurtarıcı

şeylerden sayılmıştır. İnsan, sevdiğine ve sevmediğine karşı adil olması gerektiği gibi, öfkeli ve keyifli olduğu zamanlarda da bir farklılık göstermeden adil davranmalıdır. Bu hususun önemi: "Zenginlikte ve fakirlikte iktisatlı olmak, gizlide ve aşıkarda Allah'tan korkmak," şeklinde bildirilmiştir. Bu özellikler ancak şahsiyetli ve mutedil insanlarda görülür. Şöyle denmiştir: "Ne mutlu o kimseye ki, kendi ilmiyle amel eder. Malının fazlasını verir de sözünün fazlasını tutar; sünnet ile yetinir de bid'ata saplanmaz." Ve: "Kendi kusuru ile meşgul olur da insanların ayıbını araştırmaz (Mu'cemus-Sagıyr:204)."

Ama çoğu kez insanlar kopar koyverir; ağzına geleni söyler, elinden gelen kötülüğü yapar, sonra da: "Efendim öfkeliydim, moralim bozduktu, (Hatta mazeret olarak sayılmak üzere) içkiliydim," derler. Yani, hani: "Özrü kabahatından büyük," derler ya!.. Sonra, durup dururken suçlu ve kabahatlı bulmaya çalışmak, olumsuz durumları başkalarına yüklemek gibi tavırlar insanî, dinî ve ahlakî değildir.

Bir şair, zamandan şikâyet ederek şöyle diyor:

Öyle bir zaman ki;
Her sevginin içinde hıyanet var,
Dostların tadını tadarsan,
Sirkedir!
Çarşılarında tedavülde olan
Ticaret meta'ı sermaye,
Nifaktır!
Sen de münafıklık yap ki,
Revaçta olasin!

Çünkü revaçta olan, nifaktır!

İmam Maverdî, kardeşlerini özelliklerine göre dörde ayırır:

1-Hem yardım etsin, hem de kendisine yardım edilsin ister.

2-Yardım da etmez, yardım da istemez.

3-Hep kendisine yardım edilmesini ister ama, kendisi yardım etmek istemez.

4-Hep yardım etmek ister ama, kendisine yardım edilmesini

istememez. Bu da yok değildir ama nadirdir.

İyi dostlukla ilgili olarak şöyle bir olay anlatırlar: Adamın biri dostundan yardım istemek üzere evine gider. Kapıyı çalar, dostu kapıyı açıp, "buyur" eder. Adam, ihtiyacını dostuna arzeder. O da adamın ihtiyacını derhal karşılar. Ama, dostunu gönderip evine girdiğinde ağlamaya başlar. Hanımı onun yaptığı yardımdan pişmanlık duyduğunu zannederek: "Madem ağlayacaktın neden verdiniz?" diye sorunca da; Adam: "Ben verdiğime ağlamıyorum ki! O kadar samimi dostumu dilenecek duruma gelinceye kadar neden ihmal ettim?" diye ağlıyorum," der. Evet Kur'an-ı Kerim: "Tutumlarınız çok farklı," der (Velleyl:4).

Rasulullah (S.A.V.)'ın ashabından Ebu Hüreyre ile Abud-Derda dost idiler, Ebu Hureyre evlenmek üzere bir kadına talip oluyor, düğüncü olarak dostu Ebud - Derda'yı gönderiyor. Ebud -Derda durumu ilgililere açıklıyor, kadını Ebu Hüreyre için istiyor. Ama kadının velileri kızlarını Ebu Hüreyre ile evlenmesine razı olmuyor, izin vermiyorlar. Tabî Ebud-Derda üzüyor ama yapacağı bir şey de yok, eli boş dönme durumunda kalıyor. Kız velileri kızı Ebud-Derda'ya teklif ediyorlar: "Arkadaşına razı olmadık ama sen istersen sana verelim," diyorlar. Ebud-Derda da bunu kabul ediyor ve nikahlanıyor. Döndükten sonra arkadaşından özür dileyerek: "Kendilerini teklif ettiğini, kabul ettiremediğini; fakat kız taraflarından gelen teklif üzerine kabul ederek, kendisinin nikâhlandığını," söyler. Ebu Hüreyre: "Arkadaş, neden özür diliyorsun ki, aslında özür dileyecek olan benim, kaderde senin eşin olacak birine ben talip olmuşum," diyor.

Düşünebiliyor musunuz, böylesi bir durum ile karşılaşip bu mantık ve muhakemeyi yürütecek kaç insan tasavvur edilebilir? Samimiyet ve karşılıklı güven, sıkıntıları nasıl rahatlıkla ortadan kaldırıyor. Din ve iman kuvvetinden başka hangi düşünce ve yakınlık böyle bir durumda bu güzel tavrın gösterilmesini sağlayabilir.

3- Haya ve Fazileti

Rasulullah (S.A.V.) şöyle buyurdular: "Allah'tan hakkıyla haya edin, utanın. Baş ve başın muhteviyatını, karnı ve karnın muhteviyatını koruyun, muhafaza edin. Ölümü ve yok olmayı düşünün; her kim bunu yaparsa onun sevabı Cennet-i me'vadır (Keşf No: 351)." Bir rivayette de: "Bunu yapan hakkıyla Allah'tan utanmış olur," denir. Yine: "Haya sadece hayırdır ve haya imandandır." Ve bütün Peygamberlerin müşterek sözleri olarak insanlığın idrak ettiği şey: "Utanmazsan ne istersen yap," sözüdür. Ayrıca: "Haya imandandır, iman Cennettedir; hayasızlık ve cefa katılıktır, katılık da Cehennemdedir," buyurdular (Taç: 5/59-60).

Korumakla mükellef olduğumuz başımızın ve başın müstemilatından olan dil, göz ve kulağımızın nasıl tasarruf edilmesi gerektiği düşünülecek ve hesaba katılacaktır. Bu bir din ve iman meselesi olup aynı zamanda da bağlayıcıdır. Zaten, bağlayıcı olmayan din, din değildir. Bu: "Bir dine inanan kimse o dine aykırı olan hiçbir şeyi yapmaz," demek değildir. Ancak: "Dine aykırı olan şeyler yapmamalıdır, yapmamak için azami gayret göstermelidir," demek istiyoruz. İnsan, insandır tabiatının gereğini yapar, bilmeden, istemeden bazan günaha bulaşır. Ama dinin talimatına ters düşen bir hata işlediği zaman onu savunmaya kalkışmaz. Kusuru ve ayıbı kabul ve itiraf eder, bağışlanması için de Allah'tan ve başka kime karşı hata ve kusur işlemiş ise onlardan affedilmesi için dilekte bulunur. Bunu böyle yaparsa Mü'mindir. Yoksa; dinin kabul etmediği şeyleri işleyip sonra da hiçbir kusur işlememiş gibi masum görünerek yaptığı hatanın da isabetli ve doğru olduğunu savunarak hatasında ısrar edecek; hatta Allah korusun, işlediği hatayı günah sayan dini yanlış göstermeye kalkışacak olursa böylesi bir tutum ve davranış tamamen dine aykırıdır.

Kişi dilini, gözünü, kulağını serbest bırakarak bunların yasak yerlerden beslenmesine müsaade eder, başkalarına ait olan

koruya tecavüz ederek zarar verir ama mal sahibine ceza ödemeye de yanaşmaz ve bütün bunlardan sonra da tertemiz bir Müslüman olduğunu zannederek kendisini ve yanlışlarını savunursa bu büyük bir cahalettir, gaflettir, dinin tabiatını kavramamaktır ki; Müslüman bu hale düşmez, düşmemelidir. Müslüman aynı zamanda dinini öğrenecek. Zira, insanın cehaleti mazeret değildir, bağışlanmaz.

Hadis-i Şerif'teki: "Utanmazsan ne istersen yap!" ibaresini açıklayan alimler: "Utanma perdesini yüzünden kaldırdıktan sonra artık sizin için ayıp kalmadı, ne yapsan da ayıp sayılmaz!" derler ki; Allah korusun, bu durum insanın insanlıktan çıkmasıdır. Bir başka açıklama da: "Eğer yaptığın iş utanılacak şey değilse yap," şeklindedir. Öyle ya, bir yerde insanın yaptığı iş utanılacak şey değilse, birileri beğenmeyecek diye de bırakılmaz ki! Örneğin: Adam namaz kılacaksa, belki beğenmeyenler de olabilir. Ama beğenmeyen var diye bırakacak değil ya!

Yukarıda kaydettiğimiz hadisin sonunda: "Ölümü ve yok olacağını düşüneceksin. Her kim ahiretini düşünürse dünyaya aldanmaz; ahireti dünyaya tercih eder," deniyor. Biz inanıyoruz ki; insanlığın varabileceği en yüksek mevki İslamı yaşayan insanın temsil ettiği terbiyedir ve bu terbiye çerçevesinde yaşanacak olan hayattır. Bunun temelinde de ahiret inancı vardır. Ahirette vereceği hesabını hep gözönünde tutmak vardır. Rasulullah (S.A.V.)'ın ilk davetlerine dikkat edilecek olursa görülecektir ki İslama davette ağırlıklı olarak "Ahiret İnancı" vardır.

İnsanın kendine düşen hakkını ödemesi için başta onu bir borç olarak kabul etmesi gerekir. Bunu böyle kabul eden insan, ahirete inanıyorsa, Allah ve ahiret korkusu ile görevini yapacaktır. Ahiret inancı zayıf olsa da utanması varsa, yine insanlar içinde mahcup olmamak için kendisine düşeni yapacaktır. Ama bunlardan ikisi de yoksa, işte o zaman iş zorlaşıyor. "Allah'tan korkmaz, kuldan utanmaz!.." derler ya. Bu tip insan ancak kuvvetten anlar. Allah bu gibilerin şerrinden Müslümanları korusun.

Görevini kabul etmek insanî bir meziyettir. Haya (utanma), işte o meziyetin en başta gelen özelliklerindedir. Görevini kabullenemeyen ve yerine getirmeyi azimetle üstlenmeyen insan, genellikle utanmayan insanlar olarak görülür. Bireysel ve toplumsal hayatın her alanında hayanın yeri ve gereği vardır. Bilhassa çocukluk döneminde utanmayı öğretmek daha da büyük önem arzeder. İnsan utanılacak şeyleri bilecek ki utansın. Çocuk bunları birden kavrayamayabilir. Ama büyüklerin bunu çocuklara öğretmesi çok önemlidir. Bazan bakarsın çocuk bir takım ayıp sayılacak şeylerden habersiz olarak yanlış davranışlarda bulunur. Etraftan öğrendiği bazı ayıp şeyleri kendisi de yapar, söyler. Bunları yaparken de ayıp olduğunu hiç düşünmez, gayet normal bir hareket sanır. Günümüz gençlerinin sokak ortasında kız-oğlan, sarmaş-dolaş oldukları gibi ki, bunu yapan gençler yaptıklarını bir ayıp olarak görmüyorlar. Gençlerin bu yanlışlarını gören büyüklerin, bunun insanlık dışı bir davranış ve ayıp; dinî açıdan da günah olduğunu söylemeleri gereklidir. Böylesi bir uyarıya ters tepki verecek birileri çıkabilir ama, nasihatı kabul edecek gençlerin de olacağını ve bununla toplumun kazanaçlı çıkacağını aklı başında her insan düşünmeli ve muhtemel olumsuz tepkileri de göze alarak münasip bir lisanla gereken uyarıyı yapmaya çalışmalıdır

Kur'an-ı Kerim'de: "Fasfahis-Safhal cemil (15/85): Sen onlarla hoş geçin, eksikliklerini görmemezlikten gel," diyor. Bu Ayet-i celileyi Hz. Ali (K.V.) şöyle tevil etmişlerdir: "Dostluk, dostu kınamadan hal ve davranışlarına razı olmaktır," demişlerdir. Ama açıkça menhiyat karşısında, fitneden endişe edilmediği ortamda mutlaka doğrular söylenmelidir.

X- FAZİLETLER

Rasulullah (S.A.V.): "Adem oğullarından hiçbir nefis yoktur ki, güneşin doğduğu her Allah'ın gününde onun üzerine sadaka vacib olmasın!" buyurdular. Sahabe: "Aman Ya Rasulallah! Herkes nereden bulacak ki, sadaka versin?" Rasulullah (S.A.V.) dediler ki: "Hayır kapıları çoktur: Tesbihtir, tahmiddir, tahlildir,

marufu emretmek ve münkeri nehyetmektir; rahatsız eden şeyleri yoldan kaldırmaktır; kulağı ağır olan birine duyması gereken şeyi duyurmakta yardımcı olmaktır; gözü görmeyeni yola götürmektir; yol sorana delil olmaktır; daralmış birinin yardımına koşan kimse ile beraber olarak hizmete koşmaktır; elinin kuvvetiyle zayıflara yardımcı olmaktır. Bütün bunlar senden kendi nefsine sadakadır (Ebu Zer R.A.)."

"Cennet ehlerinden birileri Cehennem ehlerinden birilerine rastlıyorlar ve Cennet ehli onlardan birisi Cehennem ehlerinden birisine soruyor: "Sen kimsin?" O: "Ben, hani falan yerde benden bir abdest suyu istemiştin de vermiştim ya, o benim işte." Cennet ehli ona şefaet eder ve başka birine sorar: "Sen de kimsin?" der. O da: "Ben, falan yerde işini bitirmek üzere birisini bir yere göndermiştin, o da o işini bitirmişti ya; o benim işte," der. Cennet ehline şefaet izni verilir ve ona da şefaetçi olur (Enes'ten)."

Rasulullah (S.A.V.): "İnfazına muktedir iken öfkesini yenenin kalbini Allah iman ve emniyetle doldurur," buyurmuştur (Ebu Hüreyre). "Bir Müslüman ki, insanların arasına karışır ve onlardan gelen sıkıntılara katlanır, bu topluma katılmayan ve onlardan gelen sıkıntıya katlanmayan kimseden daha eftaldır (İbn-i Ömer)." "Biri birinize merhamet etmemiş Mü'min olamazsınız!" buyurdular. Sahabe: "Ya Rasulullah! Hepimiz merhametliyiz," dediler. "O değil! Sadece arkadaşlarınıza gösterdiğiniz rahmet değil, umumî rahmettir (Ebu Musa)," buyurdular. "Rahmet edenlere "Rahman" rahmet eder; yerde olanlara rahmet edin ki gökte olanlar da size rahmet etsin (Abdullah b. Amr.)!" "Ne mutlu o kimseye ki zillete düşmemek kaydıyla tevazu gösterir; dilenmeksizin kendini küçük tutar, masiyete bulaşmadan kazandığı malından infak eder, zillet ve meskenet içinde olanlara merhamet gösterir, Hikmet ve Fıkıh ehli arasına girer onlara karışır (Nusayhul Anesî)."

"İnsanın kemik parçalarından her biri üzerinde her güneş doğduğu gün için sadaka vardır. İki kişi arasını bulmak sadakadır.

Bir kişinin bineğine yüklediği yükünün bir tarafını tutarak yardım etmek sadakadır. Söylediği bir güzel kelime sadakadır. Namaza giderken bir müslümanla attığın her adım sadakadır. Yolda giderken insanları rahatsız eden herhangi bir şeyi yoldan kaldırmak sadakadır (Ebu Hureyre R.A.).”

“İnsanlar arasından en çok Allah’a şükredenler, en çok insanlara teşekkür edenlerdir.” Bir rivayette de: “İnsanlara teşekkür etmeyen Allah’a şükretmez (Eş’as Bin Kays)” buyrulmuştur. Rasulullah (S.A.V.), çok kere Hz. Aişe’ye: “Ne yaptın o beyitlerini?” derlerdi. Hz. Aişe de: “Hangi beyitleri Ya Rasulullah? Benim beyitlerim çoktur,” derlerdi de: “Hani o şükürle ilgili beyitler,” derlerdi. O zaman Hz Aişe:

Anam, babam feda olsun; şair şöyle söylemiş:

“İyiliği değerlendir onun azlığı seni aldatmasın,

Bir gün bakarsın sonunda bereketlenmiştir.

Sana sena edilmesi yeterlidir,

Sana sena eden mükâfatlandırılmıştır.

Kerem sahibi insanlar için iyilik murad edersen,

Onunla olan bağlantıdaki ipin zayıflığına bakma;

Onun zafiyetine aldanma!” diyor.

Bunun üzerine, Rasulullah (S.A.V.) de şöyle diyorlar: <Ey Aişe, kıyamet günü insanlar haşrolununca, kendisine iyilik edilmiş bir kula Allah (C.C.): “Sen ona teşekkür ettin mi?” der. O da: “Ya Rab, Sen biliyorsun o nimet sendendir ve ben de sana şükrettim,” der. Allah (C.C.): “Ey kulum! O nimeti elinden çıkardığım kimseye şüretmedikçe bana şükretmiş olmazsın,” buyururlar (Taberanî).>

“Mü’minler rahattır, yumuşaktır, uysal deve gibidirler, çekersen gelir, “İhh...” dersen taşın üzerine de olsa oturur (İ. Ömer).” “Kul hesaba çekildiğinde bir münadi çağırır: ‘Allah’tan alacaklılar ayağa kalksın!’ der. Derler ki: ‘Allah’tan kim alacaklı olur?’ Münadi: ‘İnsanların kusurlarını bağışlayanlar,’ deyince bir takım insanlar ayağa kalkarlar; kendilerinden hiç hesap sorulmadan Cennete girerler (Enes).”

“Mü’minler; aralarındaki karşılıklı merhamet, sevgi ve atufetleriyle (şefkâtleriyle) bir vücut gibidirler, vücudun bir azası hasta olduğunda diğerleri de ona hararet ve uykusuz kalmak suretiyle katılır (Numan bin Beşir).” Rasulullah (S.A.V.): “Mü’min, mü’min için bir binanın duvarındaki taşlar gibidir; biri birini destekler,” dedi ve mübarek parmaklarını birbirine geçirdi (Ebu Musa). “Nefsimi Yed-i Kudretinde tutan Allah’a yemin ederim ki, bir kul kendi nefsi için sevdiği şeyi kardeşi için de sevmedikçe imanı kamil olmaz (Enes).” “Mü’min, mü’minin aynasıdır. Onun yaşantısını ve ırzını korur, arkasından destekler (Ebu Hureyre).”

“Müslüman, müslümanın kardeşidir ona zulmetmez; onu kimselere de teslim etmez. Her kim kardeşinin hacetinde olursa Allah (C.C.) da onun hacetinde olur. Her kim kardeşinin sıkıntısını kaldırırsa Allah Te’ala onun kıyamet sıkıntılarından bir sıkıntısını giderir. Her kim bir Müslümanın hatasını kapatırsa Allah Te’ala kıyamet gününde onun bir hatasını kapatır (İ. Ömer).”

“Her kim yaşından dolayı birine ikramda bulunursa Allah (C.C.), onun o yaşa varması durumunda kendisine ikramda bulunacak birilerini emrine verir (Enes).” Hangi sadakanın daha eftal olduğu Rasulullah’tan soruldu: “Akrabaları içinden sana kırgın olanına dediğin sadakadır,” buyurdular (Hekim bin Hazam).” “Akrabaya sadaka, savabı iki kat arttırır (Ebu Umama).” “Size biri iyilikte bulunursa onu karşılayın, şayet karşılığını vermekten aciz kalırsanız onun şükürünü ödediğinize inanıncaya kadar hayır duada bulunun. Allahu Teala şükredenleri sever (İbn-i Ömer).”

“Size; oruç tutmaktan, namaz kılmaktan ve sadaka vermekten daha efdal olan bir amelden haber vereyim mi?” “Nedir Ya Rasulullah?” dediklerinde, Rasulullah (S.A.V.): “İnsanların arasını bulmak, barıştırmaktır. Onların arasının bozulması kazıyıcıdır (Ümmi Derda).” Hadisin izahında: “Topluma düşmanlığın girmesi onlar için en büyük müsibettir. Karşılıklı güven, emniyet, dayanışma ve yardımlaşmayı kazıyacağı gibi

karşılıklı nefret, husumet ve yıkımlarına sebep teşkil eder," denilmiştir.

"Yapılan iyilikten hiçbir şeyi hakir görme, velev bir güler yüzle karşılamak da olsa (Ebu Zer)."

"Birinden maruf (iyilik) görürseniz onu misliyle karşılayın; gücü yetmeyen, gördüğü iyiliği söylesin; söylemek teşekkürdür. Kendinde olmayan şeyi varmış gibi gösteren yalandan elbise giymiştir (Hz.Aişe)."

"Kim bir helal maldan hurma kadar sadaka verirse, zaten helaldan başkasını Allah kabul etmez ya, Allah onu sağ eliyle bereketiyle karşılar; birinizin deve yavrusunu okşayarak büyüttüğü gibi onu büyütür. Ta ki, Uhud Dağı kadar olur (Ebu Hureyre)." Yine, Ebu Hureyre'den: "Sadaka maldan bir şey eksiltmez; kusur bağışlamakla adam izzetten bir şey kaybetmez, Allah için tevazu göstereni Allah elbette yükseltir."

Rasulullah (S.A.V.): "Kim bir yoksulun borcunu bekletir ve mühlet verirse, ona her gün için o kadar sadaka sevabı vardır. Sonra da; onun iki katı kadar sevabı vardır," dediğinde: "Ya Rasulullah bir defa o kadar, ikinci defa onun iki katı kadar, buyurdunuz," dendi de: "Günü gelmeden önce beklemekle bir o kadar, günü geldikten sonra beklemekle iki katı kadar olur, dediler (Bureyde)." "Kim duasına cevap verilmesini istiyorsa, yoksulun sıkıntısını gidersin (İ. Ömer)!"

"Kim insanların arasını bulur barıştırır, bu babda konuştukları her kelime karşılığında bir köle azad etmiş sevabını kazanır ve geçmiş ve gelecek günahları da af edilmiş olarak döner (Enes)."

Hz. Ali (K.V.), ağır yaralı olarak yatarken, oğlu Hz. Hasan'a şu tavsiyede bulunmuştur: "Oğlum, sana dört + dört tavsiyem var. Bunları hıfzet, ezberle.

Birinci dört: Zenginlikler içinden en büyük zenginlik Akıl Zenginliğidir. Fakirlikler arasından en büyük fakirlik Ahmaklıktır. Vahşetler arasından en büyük vahşet, Kendini Beğenmektir. Kerem ve Faziletler arasından en büyük kerem Güzel Ahlaktır.

İkinci dört ise: 1- Sen sen ol da Ahmak insanlardan dost edinme, sana iyilik yaptığını zannederek kötülük yapar da zarar verir, sonra da senden teşekkür bekler; kötülük yaptığını zannederek iyilik yapar da senden özür diler. 2- Yalancından da dostun olmasın. Onlar uzak olan şeyleri yakın ve yakın olan şeyleri uzak gösterir. 3- Sakın ha facirlerden (Açıka günaha irtikap etmekten çekinmeyenleri) dost edinme. Onlar insanı hiç yerine satar; en çok muhtaç olduğun yerde seni ortada bırakır. 4- Bir de cimri insanlardan dost edinme, onlar ki; bir kuruş için insanı tehlikeye atarlar." Muhammed El Bakır, benzer bir tavsiyede: "Akraba hakkını tanımayanlardan dost edinme," derler.

İnsanın arkadaşını seçmesi itina ve dikkat isteyen bir iştir. Genellikle arkadaşlıkların devam edebilmesi için müşterek yönlerin olması önem arzeder. İnançta, fikir ve ahlâkta uyum sağlayamayan kimseler arasında dostluk ve arkadaşlık uzun zaman devam edemez. Onun için: "Dostlar kardeşlik tesis etmeden önce tartışılırsa daha iyi anlaşmış olurlar," denir.

Türkçemizde; "Döğüşmeyen dost olmaz" diye bir söz vardır ki; herhalde bu manaya gelir. Dostluk kurulmadan önce her konuda tartışılıp fikirler ortaya konulmalı, karakterler belirmeli; ondan sonra ya dostluğa ya da ayrılmaya karar verilmelidir. Onun için Hükema şöyle söylemişlerdir: "Denemeden önce güvenmenin ve ünsiyet duymadan önce açılmanın sonucunun meyvesi pişmanlık olur."

Marufun şartları vardır onlara riayet edilmedikçe maruf yerini bulmaz. Bu şartlardan biri marufu gizli tutacak, onu ifşa etmeyecek. Hükema: "Bir iyilik yaptığın zaman onu gizli tut, sana yapılan iyiliği izhar et (açıkla). Zira insanın tabiatında gizliyi açıklamak, gizlenen şeyi ilan etmek meylî vardır," demek suretiyle nefsin arzusu hilafına hareketi tavsiye ederler.

Rasulullah (S.A.V.): "Süt, koku ve minder takdim edildiğinde red edilmesin," derler. Bununla beraber dostlar arasındaki hediyeleşme ve davetlerde karşı tarafı zor durumda bırakacak

bir duruma mahal verilmemelidir. İlla da onun isteğine uyma mecburiyetinde bırakmak ya da özür dilemeye zorlamak makbul bir durum değildir. Gereğine göre davete icabet etmediği ya da hediye kabul etmediği takdirde altında bir art niyet arama durumuna düşmek samimiyeti zedeler. Belki soğukluk dahi getirebilir. Bir şair şöyle diyor:

“Birine eğilim (tevazu) gösterdiğin vakit, onu kendi faziletinizle yaptığınızı kabul edene tevazu gösterin, ama her itibar gösterdiğinde onu kendi kerameti ve fazileti olarak görene iltifat etmeyin.” Zira bir takım insanların tabiatında bu vardır. Her gördükleri hürmeti kendi hakkı olduğu için ve yaptığı iyiliği de kendi insanlığı olarak görür de karşı tarafa hiç hak tanımaz. Bunlarla dostluk yapılamaz. Böylelerinden uzak durmak selamettir.

Bir şair şöyle derler: “Fazilet göster, fazileti fazilet olarak kabul edene. Ama onu “beleh” (anlayışsızlık) olarak değerlendirenden uzak dur.” Rasulullah (S.A.V.) şöyle buyurdular: “Dostunu severken normal ölçü içinde sev. Aşırı gidersen, ola ki bir gün kırılırsın da aleyhine olursun. Ya da düşman edindiğin vakitte normal bir ölçü içinde kal. Ola ki, bir gün dost olursun da, düşman iken yaptıklarından mahcubiyet duyarsın.” Dinî terbiyenin her yanı elbette güzeldir.

Sen sen ol da arkadaş seçerken dindar ve asil insanlardan arkadaş seç. Dindar insan günahı hesabeder ve ihanete irtikap etmez. Asil insan da vefasızlık zilletini irtikâp etmeye tenezzül etmez. Eğer arkadaş, arkadaşını kendi yerine koyamıyorsa, onun arkadaşlığından hayır gelmez. Sonra: “Kusursuz dost arayan dostsuz kalır,” derler ki; önemlidir. İyi gün dostu çoktur ama kötü günde dost olmak şerefli ve mürüvvetli insanların işidir. Gerçek dost, daraldığın zamanda bulabildiğin dosttur.

“Her zayı olan şeyin yeri doldurulur da giden dostun yeri doldurulmaz,” derler. Dostunu sık sık ziyaret eden biri, dostuna: “Sana sık sık gelerek rahatsız ediyorum” deyince, dostu: “Sıkca geldikçe beni minnet altına sokuyorsun, minnetin omuzlarımı

çökertti!” demişlerdir. Niyetler iyi olunca, durumları nasıl da güzel yorumlamaya mahal bulunuyor! Yeter ki dostlar arasında iyi niyet ve samimiyet olsun!

Şüphe yok ki insanın elinde olan her şey emanettir. Hatta kendi azaları ve hayatı dahi emanettir. Kişi, bunlar üzerinde haksız tasarruf etme selahiyetine sahip değildir. O halde onlar üzerinde tasarruf edilirken mutlaka birer emanet olduğu hep göz önünde tutulmalıdır.

Üç şey insanın saadetinden sayılmıştır: “İyi dost ve komşu, müsait ev ve rahat binek.” “Hangi dost daha hayırlıdır?” diye sorana Rasulullah: “O dost ki hatırladığın şeyi yaparken sana yardımcı olur, kolaylık gösterir. Ondan daha hayırlısı unuttuğunu hatırlatandır,” demişlerdir.

Yaptığın iyiliği küçük göstereceksin, böylece kendini üstün göstermekten ve muhatabını da minnet altına sokmaktan korunmuş olursun. İbn-i Abbas: “İyilik, ancak üç şeyle tamamlanır: “Acele edecek, gizli tutacak ve küçük göstereceksin,” demiştir.

Yaptığın iyiliği unutacaksın ve bir daha ağzına almayacaksın. Buna riayet etmemek hem teşekkürü hem de iyiliğin sevabını iptal eder. Sana yapılan marufu da küçük görme, az ya da çok altından kalkamayacağın kadar çok da olsa, teşekkürü ihmal etme. Yapılan iyiliğin söylenmesi bir nevi teşekkürdür ve sana yapılan iyiliği unutmamalısın.

Maverdi, bu konuda şöyle diyor: “Yemin ederim ki, yatırımlar arasında kardeşlik kadar değerli bir yatırım yoktur. O en güzel donanımdır. Zira onlar nefsin gerçek payıdır; zor ve dar günlerde elden tutan velilerdir.” Ayrıca: “İnsan dostu ile beraberdir ve insan dostunun dinindedir; kimin dininde olmak isteyeceğini iyice düşün ve ayarla,” denmiştir. Beligler: “Seçenekler arasından en hayırlı seçenek hayırlı arkadaş seçmektir. En şerli seçenek de şerli arkadaş seçmektir,” derler. Bunun için de şaşmayacak ölçü şudur: “Kulun kalbi doğru olmadıkça imanı doğru olmaz, dili doğru olmadıkça da kalbi doğru olmaz. Kişi

komşusunu, şerrinden emin etmedikçe Cennete girmez (Keşfül-Hafa: 2/3144).”

Böylece, bildiğim kadarıyla bazı doğruları ve güzellikleri “Hak ve Mefhumu” adı altında bu kitapçıkta sizlerle paylaşmış oldum. Elbette ki, Hakkın kapısı oldukça geniştir. Tümünü yerine getiremeyen tümünü bırakmamalı, yapabildiği kadarıyla bir şeyler yapmaya çalışmalıdır. “Gücünüzün yettiği kadar takvaya sarılın” buyrulur. “Rabbim kendi rızasına uygun olan şeylerde bizlere inayet buyursun, çalışma ve gayretlerimizi ibadet olarak kabul eylesin; şahsımız ve dinimiz adına hizmeti müyesser kılsın. Bu küçük eserimizi okuyucularımın tasvibine ve bizim için hayır dualarına vesile kılsın, faydalı eylesin,” duasıyla bitirelim. Velhamdülillahi Rabbil alemin!

Allah’u a’lemu bissavab.

07/4/2008
Selahaddin Kip
KAYSERİ